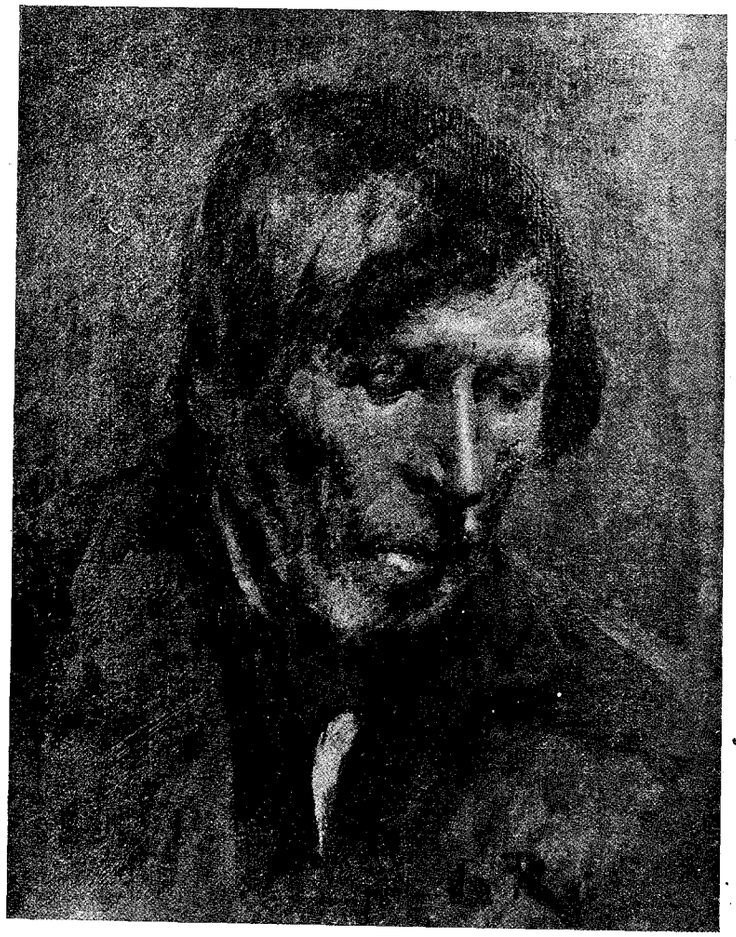

ΣΠΟΥΔΗ

ΥΠΟ Γ. ΡΟΪΛΟΥ

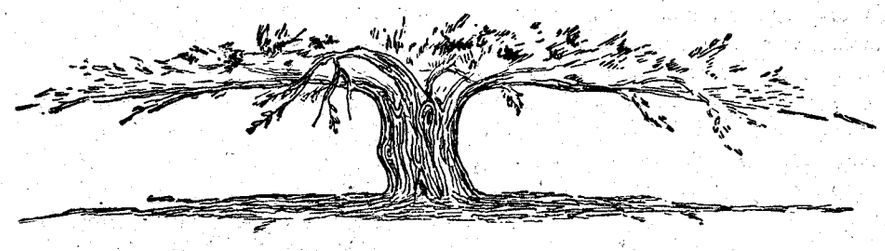

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ Γ΄
31 ΜΑΡΤΙΟΥ 1903

Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

ΕΡΕΥΝΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

1) *Εἰς ποῖον ἐκ τῶν τριῶν κυριωτέρων γλωσσικῶν τρόπων (α, β, γ)* γράφετε; Γράφετε τοιουτοτρόπως ἀπὸ ἀνάγκην αἰσθητικὴν ἢ ἐκ λόγων θεωρητικῶν;*

2) *Ἐγράφατε πάντοτε κατ' αὐτόν; Ἤ ἂν μετεβάλατε τρόπον, ποία ἐσωτερικὴ ἀνάγκη — ἐκτὸς τῶν θεωρητικῶν λόγων — σᾶς ἠνάγκασε;*

3) *Μεταχειρίζεσθε διαφορετικὸν γλωσσικὸν τρόπον κατὰ τὴν ὕλην τῶν δημιουργικῶν σας ἔργων; Καὶ πῶς;*

4) *Ἡ παραγωγή σας κατ' αὐτὸν ἢ ἐκεῖνον τὸν γλωσσικὸν τρόπον εἶνε ἐντελῶς αὐθόρμητος ἢ κατέχεσθε γράφοντες, ἀπὸ ἰδέας ὀρθότητος ἢ μὴ τῶν τύπων τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεσθε, τροποποιοῦντες τὴν ἔκφρασιν ὑμῶν χάριν ὡρισμένων γλωσσικῶν θεωριῶν;*

5) *Ὁμιλεῖτε, (ὅταν ἐκφράζεσθε χωρὶς ἐπιτήδευσιν ἢ προσπάθειαν), ὅπως γράφετε ἢ διαφορετικά; Καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ κυριώτεραι διαφοραὶ μεταξὺ τοῦ προφορικοῦ καὶ τοῦ γραπτοῦ σας λόγου ἔγκεινται εἰς τὸ τυπικὸν ἢ τὸ λεκτικόν;*

6) *Εἶσθε ἐντελῶς ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν γλωσσικὸν τρόπον ἐν γένει τοῦ γραπτοῦ σας λόγου ἢ μεταχειρίζεσθε αὐτὸν κατὰ σύμβασιν ἢ ἀνάγκην;*

7) *Ἐὰν δὲν γράφετε ἀποκλειστικῶς κατὰ τοὺς τρόπους α΄. καὶ β΄. οἱ τύποι τοὺς ὁποίους μεταχειρίζεσθε ἐκ τῶν δύο τρόπων, σᾶς φαίνονται ξένοι, ἀναγκαστικῶς ἢ προσωρινῶς δεκτοὶ μέχρις ὁριστικῆς μορφώσεως τῆς γλώσσης ἢ σᾶς φαίνονται ἀφωμοιωμένοι καὶ ὠργανωμένοι εἰς τὸν γλωσσικόν σας τρόπον καὶ ἐπομένως θεωρεῖτε αὐτὸν ὡς ὁριστικὸν διὰ σᾶς, τέλειον καὶ ἀνταποκρινόμενον εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς ἐκφράσεώς σας;*

8) *Ἀκολουθεῖτε τὴν ἱστορικὴν γραφὴν ἢ γράφετε ὅπως προφέρετε; Καὶ διατί;*

Ε. Λυκούδης.

Εἰς τὰ ἐρωτήματα δι' ὧν μὲ ἐτιμήσατε, ἀπαντῶ ἐπὶ τοῦ 1ου, ὅτι γράφω κατὰ τὸν γλωσσικὸν τύπον γ΄, ὄχι ἐκ θεωρητικῶν, ἀλλ' ἐξ αἰσθητικῶν λόγων.

Ἐπὶ τοῦ 3ου, ὅτι γράφω διηγήματα εἰς τὴν δημοτικήν, ὡς ἐγὼ τὴν ἀντιλαμβάνομαι (Ἀπόστρατος μουσικός, ἡ Ξένη τοῦ 1854 κλπ) πάλιν διὰ λόγους αἰσθητικούς.

Εἰς τὸ ἐρώτημα 6ον, ἂν εἶμαι δηλαδὴ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸν γλωσικὸν τρόπον τοῦ γραπτοῦ μου λόγου σᾶς ἀπαντῶ διὰ διατόρου ἀρνήσεως.

Ὅπως ἔλεγεν ὁ Σοπεγχάουερ, ὅτι ἡ ζωὴ μιμουμένη τὰς ἀναλικνίσεις τοῦ ἐκκρεμοῦς κυμαίνεται μεταξὺ θλίψεως καὶ ἀνίας, ὁμοίως κυμαίνομαι καὶ ἐγὼ μεταξὺ τῶν δύο ἄκρων, μὴ γνωρίζων ποῦ νὰ σταθῶ καὶ μὴ δυνάμενος ἕνεκα τῆς μεταβατικῆς καταστάσεως τῆς γλώσσης νὰ διακρίνω ἑκάστοτε τὸ εἶδος τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον διατρέχω γράφων· ἂν δηλαδὴ κινδυνεύω νὰ προσκρούσω εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἀντίληψιν τοῦ ἀναγνώστου καὶ νὰ προκαλέσω τὴν ἀηδίαν του διὰ μακαρονισμῶν ἢ διὰ τῆς χυδαιότητος τοῦ ὕφους μου.

Ὡς ὄψωνται οἱ ἀσυμβίβαστοι ἑκατέρωθεν,

* α΄) Δογματικὴ ἀρχαιοτροπία. β΄) Δογματικὴ δημοτική. γ΄) Ἐλευθέρα μικτή.

οἱ μὴ θέλοντες νὰ πιστεύσουν ὅτι τὰ δύο ἄκρα ἐκπροσωποῦν δύο διαφόρους μορφὰς γλωσσικοῦ τύφου, ὅπως πολὺ δικαίως ἀπεκάλει ὁ Διογένης (ἐὰν δὲν σφάλλω) τετυφωμένους καὶ τοὺς εὐπατρίδας Ἀθηναίους, οἱ ὁποῖοι προσήρχοντο εἰς τὰς ἑορτὰς λαμπροστόλιστοι, καὶ τοὺς Σπαρτιάτας, οἱ ὁποῖοι ἐπεδείκνυον ράκη.

Ε. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ἀργύρης Ἐφταλιώτης.

Ἀπαντῶ μὲ λίγα λόγια στὰ ρωτήματά σας Σειρὰ πρώτη τῆς ἀγγελίας σας 31 Ἰανουαρίου.

1) Γράφω στὴ δημοτικὴ γλώσσα. Γράφω σ' αὐτὴ τὴ γλώσσα ἐπειδὴ εἶναι ἡ μόνη μας γλώσσα. Εἶναι ἀνάγκη ὄχι μόνο αἰσθητική, παρὰ *ἐθνική*.

2) Πάντα σ' αὐτὴ τὴ γλώσσα ἔγραφα. Δηλαδὴ ἀφότου ξετίναξα ἀπὸ πάνω μου τὸ δασκαλικὸ τυφλοσύρτη, καὶ περπατοῦσα μονάχος μου καὶ μ' ἀνοιχτὰ τὰ μάτια. Ἐπειδὴ τόννοιωσα πῶς εἶταν ἐθνικὴ ἀνάγκη.

3) Ἀφοῦ ἡ γλώσσα μας εἶναι *μιά*, καθὼς σ' ὅλα τὰ ἔθνη, «γλωσσικοὶ τρόποι» δὲ χωροῦνε.

4) Τὴ γράφω τὴν ἐθνική μας γλώσσα μὲ σέβας πρὸς τὴ γραμματική της, ἀπαράλλαχτα καθὼς γράφω τἀγγλικὰ μὲ σέβας πρὸς τὴν ἀγγλικὴ τὴ γραμματική.

5) Σὰ μιλῶ ἀπρόσεχτα μοῦ φεύγουν κάποτες δασκαλισμοὶ καὶ τυπικοὶ καὶ λεχτικοί. Μὰ εἶναι ἀπὸ κακὴ συνήθεια τοῦ Σκολειοῦ, ἂν κι' ὄχι τόσο κακὴ ὅσο ἡ συνήθεια ποῦ ἔχουν κάμποσοι δικοί μας νὰ βάζουνε γαλλικὲς φρασοῦλες στὰ λόγια τους. Ἂν θέλετε νὰ καλοξέρετε, κάποτες βλαστημῶ καὶ τούρκικα μονάχος μου, σὰ θυμώνω. Μὰ τί ἔχει νὰ κάνῃ;

6) Ἡ ἐθνική μας γλώσσα εἶναι ἡ μόνη ποῦ μπορεῖ νὰ βγάλῃ ἀληθινὴ φιλολογία. Ἄλλη δὲν ἔχει.

8) Καθὼς βλέπετε, ἀκολουθῶ καθὼς ὅλοι τὴν ἱστορικὴ ὀρθογραφία. Μὰ σ' αὐτὸ ἔχουμε ὅλον τὸν κόσμο μαζί μας, καὶ μοῦ φαίνεται σὰν περιττὸ νὰ τὸ συζητοῦμε.

Λιβερπούλη ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Πολ. Δημητρακόπουλος.

Σᾶς συγχαίρω ὁλοψύχως διὰ τὴν ἰδέαν σας, μολονότι φοβοῦμαι μήπως παραμείνῃ ἄκαρπος καὶ σύγχυσιν μᾶλλον ἀντὶ διαλευκάνσεως προκαλέσῃ εἰς τὸ μέγα γλωσσικὸν ζήτημα. Ἡ ἀλήθεια ἀτυχῶς ἔχει τὴν κακὴν ἰδιότητα νὰ μὴ εὑρίσκεται διὰ τῆς γνώμης τῶν ὀλίγων — ὅσον πολλοὶ καὶ ἂν ἦνε οὗτοι. Ἴσως μάλιστα δὲν εὑρίσκεται εὐκόλως καὶ διὰ τῆς γνώμης τῶν πολλῶν, διότι ἕκαστος τὴν ἀντιλαμβάνεται πολὺ διαφορετικὰ ἐν ταῖς λεπτομερείαις της. Αὐτὴ δὲ ἡ κατηραμένη Ἀλήθεια ἔχει καὶ μίαν παράδοξον ἀκόμη ἰδιότητα· ὡς ἐὰν ἐπιφυλάσσῃ καὶ τὴν δόξαν τῆς ἀποκαλύψεώς της δι' ἑαυτήν, ὅσῳ πλειότερον τὴν ἀναζητεῖ τις τόσῳ μᾶλλον κρύπτεται· καὶ ἐν τέλει παρουσιάζεται ἀπ' ἐκεῖ ὅπου δὲν τὴν περιμένει κάνείς!

Οὕτως ὅμως ἢ ἄλλως οἱ ἄνθρωποι ἔχουν καθῆκον νὰ τὴν ἐπιδιώκουν, ἔστω καὶ ὅταν ἡ ἐπιδίωξις αὐτῆς ἰσοδυναμεῖ πρὸς καταδίωξίν της.

Ἀπαντῶ λοιπὸν προχείρως εἰς τὰς ἐρωτήσεις, τὰς ὁποίας εἴχατε τὴν εὐμένειαν ν' ἀπευθύνετε καὶ πρὸς ἐμέ, διότι ἐπὶ τέλους ἡ ἔρευνα εἶνε πρόοδος — ἔστω καὶ ὅταν οἱ ἀγῶνες της δὲν στέφονται ἀμέσως ὑπὸ ἐπιτυχίας.

1) Οὐδέποτε εἰς ὅ,τι ἔγραψα ἠκολούθησα *τύπον* γραφῆς ἐκ θεωρητικῶν λόγων. Οἱ θεωρητικοὶ λόγοι — ἐὰν ὑπῆρξαν τοιοῦτοι — δὲν ὑπερέβησαν τὰ στενὰ ὅρια τῶν *γραμματικῶν* ἀναγκαιοτήτων, ὅσαι ἐπήρκουν, ὅπως μὴ γράψω ἀνορθογράφως καὶ κατὰ τύπον ἀκατάληπτον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀποκλείω τοὺς θεωρητικοὺς λόγους, φυσικῶς ἀπομένει ἡ *αἰσθητικὴ ἀνάγκη* ὡς λίαν σαφῶς τὴν ὁρίζετε.

2) Πρὸ εἰκοσαετίας εἶχον ἀρχίσῃ ἓν διήγημα, μὲ πολὺ καλὰς βάσεις, εἰς γλῶσσαν ὑπερκαθαρεύουσαν, φρικωδῶς ὑπερκαθαρεύουσαν· τὸ διήγημα αὐτὸ *εὐτυχῶς* δι' ἐμέ, δὲν μοῦ ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ τὸ δημοσιεύσω, καὶ ἐσώθην ἀπὸ ἓν ἀνεξίτηλον φιλολογικὸν στίγμα. Μετὰ τρία ἔτη μοῦ ἔρχεται μία παράδοξος ἰδέα· νὰ τὸ μεταβάλω εἰς γλῶσσαν δημώδη. Ἄλλη φρικαλεότης! Δὲν τὸ ἐδημοσίευσα εὐτυχῶς οὔτε ἔτσι. Πρὸ μηνὸς ἐρευνῶν τὰ παληὰ χαρτιά, τὸ εὗρον· τὸ ἐδιάβασα, ἐγέλασα δι' ἀμφοτέρας τὰς γλώσσας, καὶ ἤρχισα νὰ τὸ μετασκευάζω καὶ νὰ τὸ γράφω ἐκ νέου εἰς τὴν γλῶσσαν, διὰ τῆς ὁποίας τὸ πνεῦμα μου τὸ διηγεῖται καὶ τὸ μεταφράζει εὐκολώτερον εἰς τὴν ψυχήν μου. Καὶ τώρα, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, εὗρῆκα χωρὶς νὰ θέλω τὸν κατάλληλον ὁρισμόν, καὶ σταματῶ ἐδῶ:

3) Γενικῶς λοιπόν, εἰς οἱανδήποτε φύσιν ἔργου φιλολογικοῦ, «καταλληλοτέρα γλῶσσα »εἶνε ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν κατορθώνει τὸ »πνεῦμα νὰ ὁμιλήσῃ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν ψυχήν».

4) Ἑπομένως — τὸ κατ' ἐμὲ — διὰ πᾶν εἶδος γραφῆς, *γλωσσικαὶ* θεωρίαι δὲν ὑπάρχουν, εἰμὴ μόνον *αἰσθητικαί*. Ἐννοεῖται ὅμως (συμφώνως πρὸς τὴν ἐρώτησίν σας) ὅτι ὑπάρχει καὶ κάποια αἵρεσις εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, ἥτις ἀπαιτεῖ προσοχήν τινα εἰς τὴν μὴ ἀνάμιξιν τῶν ἄκρων γλωσσικῶν σημείων, τὰ ὁποῖα προσδίδουσιν εἰς τὸν σοβαρὸν λόγον κάτι τὸ ἀχαρακτήριστον καὶ ἀρλεκινικόν, ἐκτὸς ὅταν πρόκειται νὰ μεταχειρισθῇ τις τὸν σατυρικὸν στίχον, ὡς ὁ κ. Σουρῆς.

5) Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ προφορικοῦ μου λόγου δὲν εἶνε ὡρισμένος· ἐξαρτᾶται καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν φύσιν τοῦ λόγου καὶ ἀπὸ τὸ πρόσωπον μεθ' οὗ διαλέγομαι. Ὅταν λ. χ. ἐρωτῶ ἕνα ὑπηρέτην, ἐὰν ὁ κύριός του εἶνε ἐπάνω τοῦ λέγω: — Ἀπάνου εἶνε ὁ ἀφέντης σου; Συναντῶν δὲ κατόπιν τὸν κύριόν του τοῦ λέγω: — «Ἐπληροφορήθην εὖ »χαρίστως ἀπὸ τὸν ὑπηρέτην σας ὅτι εἶσθε »ἐπάνω.» Μὲ τὸ *νῦ* καὶ μὲ τὸ *σῖγμα!* Αὐτὸ συμβαίνει εἰς ὅλους — νὰ μεταχειρίζωνται δηλαδὴ *τύπον* ἐκφράσεως ἀναλόγως τῶν προσώπων· φυσικῶς ὁ *τύπος* οὗτος παραλλάσσων ἀποτελεῖ *οὐσίαν*, καὶ μάλιστα σπουδαίαν οὐσίαν, ἧς δὲν εἶνε εὔκολον νὰ διακανονίσῃ κάνεὶς διὰ τόσῳ βραχέων τοὺς νόμους τῆς μεταβολῆς. Οἱ αὐτοὶ δὲ νόμοι περίπου κανονίζουσι καὶ τὸν γραπτὸν λόγον.

6) Ἐν τούτοις δὲν δύναμαι ν' ἀρνηθῶ ὅτι ὑπάρχει καὶ γραπτὸς λόγος κατὰ *σύμβασιν* ἢ *ἀνάγκην*. Τὴν σύμβασιν ταύτην τὴν εὑρίσκομεν ἀπαραίτητον ἐνιαχοῦ, ὡς λ. χ. εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν λόγον καὶ εἰς τὴν τραγῳδίαν. Εἴδομεν εἰς ποίας ἀστείας γλωσσικὰς οὐτοπίας περιέπεσαν ὅσοι ἐζήτησαν ν' ἀναπτύξουν ἐπιστημονικὰ ζητήματα διὰ τῆς δημώδους γλώσσης (ἐξέλιξις = ξετύλιγμα κλπ.)

Εἰς δὲ τὴν τραγῳδίαν, καὶ μάλιστα τὴν ἀρχαιοπρεπῆ, ἀστεία θὰ ἦτο πᾶσα ἐπέμβασις τῆς δημώδους. Φαντασθῆτε τὸν Περικλέα ἥρωα τραγῳδίας νὰ λέγῃ: — Ἄχ, μωρὴ Ἀσπασία μου, ποιὸς τάχα θὰ μπορέσῃ νὰ πιάσῃ τὴ βεργόλιγνη καὶ λυγερή σου μέση!»

Συνθήκη λοιπὸν ἐδῶ ἀπαραίτητος.

7) Ἐννοεῖται ὅτι κ' ἡ συνθήκη αὕτη δύναται νὰ ἐκλείψῃ, καὶ μὲ τὴν Ἀσπασίαν δύναται νὰ ὁμιλήσῃ τοιουτοτρόπως ὁ Περικλῆς ἀπὸ σκηνῆς, ὅταν ὁ συγγραφεὺς γνωρίζῃ ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν θεατῶν του θὰ δυσαναχετήσῃ. Αἱ συνθῆκαι λοιπὸν αἱ γλωσσικαὶ κανονίζονται ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν καὶ τὴν βαθμιαίαν διαμόρφωσιν τῶν ἀναγκαιοτήτων τῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς αἰσθήσεως.

8) Ἱστορικὴν γραφήν, ἢ ὅπως προφέρω, ἀναλόγως τῆς ἀνάγκης.

ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ψυχάρης.

Χαίρουμαι πολὺ καὶ πολὺ καλὰ κάνετε, ποῦ ὕστερις ἀπὸ τὸν ὡραῖο λόγο τοῦ κ. Krumbacher, ἀρχίζετε καὶ σπουδάζετε τὸ γλωσσικὸ ζήτημα στὰ «*Παναθήναια*». Πιὸ ἐθνικό, πιὸ ἅγιο ζήτημα δὲν ὑπάρχει· δὲν ὑπάρχει καὶ ζήτημα ποῦ νὰ εἶναι περισσότερο τῆς ἀνάγκης.

Λοιπὸν εἶναι χρήσιμο κι ὠφέλιμο νὰ συζητιέται χωρὶς πρόληψη καμιά. Πάντα θὰ βγῇ καὶ κάποιο φῶς ἀπὸ τὴ συζήτηση, ἂν καὶ θαρρῶ πῶς ἔχει τὸ κακό του νὰ συζητοῦμε ὁλοένα. Καιρὸς πιὰ σήμερις, ὄχι νὰ συζητοῦμε κάθε ὥρα, παρὰ νὰ δημιουργοῦμε.

Ὡς τόσο ἐμένα, ποῦ εἶμαι καὶ γέρος, θὰ μοῦ δώσετε τὴν ἄδεια νὰ μὴν ἀποκριθῶ στὰ ρωτήματά σας. Μὲ τὰ νιάτα μου, πέρασαν καὶ τὰ χρόνια ποῦ ἔδινα ἐξέταση· μοῦ λείπουνε τὰ μέσα νὰ δώσω κι ἄλλη. Ἔπειτα, νομίζω πῶς ἀποκρίθηκα — ὅσο μπόρεσα τουλάχιστο — σ' ὅλα μου τὰ βιβλία, γιατὶ σ' ὅλα μου λέω καὶ ξαναλέω πῶς τὸ νὰ γράφῃ κανεὶς τὴ δημοτικὴ εἶναι χρέος, χρέος δηλαδὴ νὰ συλλογέται τοὺς πολλούς, νὰ συλλογέται τὸ ἔθνος, καὶ μ' ἀφτὸ τὰ εἴπαμε ὅλα, μ' ἀφτὸ ἀποκριθήκαμε σὲ κάθε ρώτημά σας.

Μὰ θὰ παρακολουθήσω μὲ περιέργεια καὶ συμπάθεια τὴν ἔρευνά σας καὶ τὴν ἀπάντηση ποῦ θὰ σᾶς στείλῃ ὁ καθένας. Θὰ δῶ, λόγου χάρη, ποιὸς στὴν ἀπάντησή του, ἢ ξάστερα ἢ κρύφια ἢ παράπλευρα, θὰ μπορέσῃ νὰ μὴν κάμῃ λόγο γιὰ τὴ δημοτική μας, εἴτε γιὰ νὰ τὴν κατηγορήσῃ στὰ γερά, εἴτε γιὰ νὰ τὴν κατηγορήσῃ μὲ μισὰ λόγια, εἴτε καὶ καμιὰ φορὰ νὰ τὴν παινέσῃ.

Κι ἀπ' ἀφτὸ ἴσα ἴσα θὰ φανῇ πῶς γλωσσικὸ ζήτημα σήμερις, ὄξω ἀπὸ τὴ δημοτική, δὲν ὑπάρχει.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Λάμπρος Ἀστέρης.

1) Τὰ φιλολογικά μου ἔργα γράφω πάντοτε ἀπὸ ἀνάγκην αἰσθητικὴν κατὰ τὸν τρίτον τρόπον.

2) Ὅταν εἶμουν ἀκόμη παιδὶ ἤθελα νὰ γράφω στίχους κατὰ τὸν α΄. τρόπον, διὰ νὰ φαίνωμαι, ὅπως ἐπίστευα τότε, ὅτι «εἶμαι γραμματισμένος ἄνθρωπος»! Ὀλίγον ἀργότερα ἤρχισα νὰ γράφω εἰς τὸ β΄. εἶδος, ἀλλὰ παρετήρησα ὅτι ἡ δημοτικὴ αὐτὴ δὲν μοῦ ἦτο ἀρκετὴ καὶ ἤρχισα νὰ δανείζωμαι ὑλικὸν ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν. Πρέπει ὅμως νὰ ὁμολογήσω ὅτι κάποιαν ἐπίδρασιν εἶχεν εἰς αὐτὸ καὶ ὁ προφορικὸς λόγος τὸν ὁποῖον ἤκουα τριγύρω μου, καὶ ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε βέβαια οὔτε μὲ τὸν α΄. οὔτε μὲ τὸν β΄. τρόπον ὅμοιος.

3) Μεταχειρίζομαι διαφορετικὸν τρόπον εἰς τὰ φιλολογικά μου ἔργα. Τὰ λυρικά μου ποιήματα γράφω *μᾶλλον* κατὰ τὸν β΄. τρόπον, τὰ δὲ διηγήματα καὶ τὰ δράματα κατὰ τὸν γ΄. τρόπον.

4) Δὲν εἶνε αὐθόρμητος ἡ κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν παραγωγή μου, ἀλλὰ τροποποιῶ τὴν ἔκφρασιν χάριν γλωσσικῶν θεωριῶν τὰς ὁποίας ἐγὼ θεωρῶ ὀρθὰς καὶ πρὸς τὰς ὁποίας συμβιβάζεται τελείως ἡ αἰσθητική μου.

5) Δὲν ὁμιλῶ ὅπως γράφω, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλω τοῦτο δὲν μοῦ εἶνε εὔκολον. Αἱ διαφοραὶ τοῦ προφορικοῦ μου ἀπὸ τοῦ γραπτοῦ λόγου ἐγκεινται καὶ εἰς τὸ τυπικὸν καὶ εἰς τὸ λεκτικόν. Ὅταν ὁμιλῶ μὲ ἀνεπτυγμένους ἀνθρώπους αἱ διαφοραὶ ἔγκεινται κυρίως εἰς τὸ τυπικόν, ὅταν ὁμιλῶ μὲ ἁπλοϊκοὺς ἡ διαφορὰ εἶνε καὶ εἰς τὰ δύο.

6) Δὲν εἶμαι ἐντελῶς ἱκανοποιημένος ἀπὸ τὸν γραπτόν μου λόγον, ἀφοῦ τὸν μεταχειρίζομαι κατ' ἀνάγκην, καὶ ἀφοῦ ἄλλως τε, γράφων εἰς τὰς ἐφημερίδας εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ μεταχειρίζωμαι κατὰ σύμβασιν καὶ ἄλλον γλωσσικὸν τρόπον ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ μεταχειρίζομαι εἰς τὰ φιλολογικά μου ἔργα.

7) Οἱ τύποι τοὺς ὁποίους μεταχειρίζομαι δὲν μοῦ φαίνονται ξένοι. Τοὺς ἐννοῶ, τοὺς αἰσθάνομαι, τοὺς θέλω καὶ τοὺς γράφω. Τοὺς εὑρίσκω συμβιβαζομένους τελειότερον μὲ τὰς ἰδέας μου καὶ ἐκφράζοντας σαφέστερον, εὐρυθμότερον καὶ καλλιτεχνικώτερον αὐτάς Ἀλλὰ τοῦτο δὲν μ' ἐμποδίζει νὰ τοὺς θεωρῶ καὶ προσωρινούς. Ὑποθέτω ὅτι ἡ γλῶσσα μας σήμερα εὑρίσκεται εἰς μεταβατικὴν ἐποχὴν (ἀλλὰ καὶ πότε αἱ γλῶσσαι ἔμειναν στάσιμοι;) εἰς μίαν ρευστότητα, ἡ ὁποία δὲν εἰξεύρω εἰς ποῖον τύπον ὁριστικῶς θὰ καταλήξῃ, καὶ ἐπομένως δὲν ἀποκλείεται ἀπὸ τὸν τρόπον ποῦ γράφω καὶ ἡ ἰδέα τοῦ προσωρινοῦ. Ἀλλ' αὐτὸ ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἀπώτερον μέλλον. Ὅσον ἀφορᾷ ὅμως εἰς τὸ παρόν, ὁ τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον γράφω εἶνε δι' ἐμὲ ὁριστικὸς καὶ σύμφωνος μὲ τὸ γοῦστο μου.

8) Ἀκολουθῶ τὴν ἱστορικὴν γραφήν. Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἡ προφορὰ μεταβάλλεται κατὰ μεγάλα χρονικὰ διαστήματα, καὶ διὰ τοῦτο δὲν νομίζω πρέπον νὰ γράφωμεν τὰς λέξεις ὅπως σήμερον τὰς προφέρομεν, διότι πιθανὸν καὶ αὐτὴ ἡ προφορὰ νὰ μεταβληθῇ μὲ τὸν καιρόν. Ἐὰν γράφωμεν τὰς λέξεις ὅπως ἱστορικῶς περιεσώθησαν, κυρίως εἰς τὸ ἀμετάβλητον μέρος των, συμβάλλομεν περισσότερον εἰς τὴν σαφήνειαν τοῦ νοήματος τὸ ὁποῖον ἡ λέξις ἐκφράζει, ὄχι μόνον διὰ τοὺς συγχρόνους ἀναγνώστας, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς μεταγενεστέρους. Μήπως σήμερον πολλὰς ἀρχαίας ὁμηρικὰς λέξεις (μὴ περισωθείσας μέχρις ἡμῶν οὔτε διὰ τῶν ἄλλων ἀρχαίων συγγραφέων οὔτε διὰ στόματος τοῦ λαοῦ) δὲν ἐξηγοῦμεν ἐκ τῆς ἀμεταβλήτου γραφῆς τῆς ρίζης των ἀπὸ τῆς ὁποίας γίνονται ἄλλαι παράγωγοι καὶ σύνθετοι λέξεις; Θὰ μοῦ ἀντιτάξετε, ὅτι ἡ Γλωσσολογία καὶ ἰδίως ἡ Φθογγολογία ἔχει λύσει τὸ ζήτημα ὑπὲρ αὐτῆς, διότι αὐτή, οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ προφορὰ τῶν λέξεων, γνωρίζει διὰ ποίους λόγους καὶ πῶς μετεβλήθη καὶ μεταβάλλεται ἡ προφορά, καὶ ἐπομένως εἰξεύρει νὰ εὕρῃ τὰς ρίζας τῶν λέξεων οἱαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ γραφὴ αὐτῶν. Σύμφωνοι, ἀλλ' ἐγὼ φρονῶ ὅτι διὰ τῆς γραφῆς τῶν λέξεων ὅπως τὰς προφέρομεν, ἐνῷ δὲν ὠφελοῦμεν τίποτε, δυσκολεύομεν μᾶλλον τὸ ἔργον τοῦ γλωσσολόγου καὶ τὴν κατανόησιν αὐτῶν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους οἱ ὁποῖοι πιθανὸν νὰ μὴ προφέρουν ὅπως ἡμεῖς σήμερον. Πλὴν δὲ τούτου εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι ἡ προφορικὴ γραφὴ παρεμβάλλει καὶ κάποιαν δυσκολίαν εἰς τὸ συνθετικὸν καὶ παραγωγικὸν μέρος τῶν λέξεών, τὸ ὁποῖον εἶνε ἕνας ἀπὸ τοὺς οὐσιαστικωτέρους παράγοντας εἰς τὸν ἀληθινὰ δημιουργικὸν συγγραφέα. Ἄλλως τε εἰς ἐμένα αἱ λέξεις κάμνουν τὴν ἐντύπωσιν ἀριθμητικῶν χαρακτήρων, οἱ ὁποῖοι ὅπως καὶ ἂν προφερθοῦν θὰ ἐκφράζουν πάντοτε τὸ ποσὸν ποῦ δεικνύουν, χωρὶς νὰ παραστῇ ἀνάγκη νὰ τροποποιήσωμεν τὴν γραφήν των συμφώνως μὲ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην προφοράν αὐτῶν. Π. χ. τὸ 9 προφέρομεν ἄλλοτε ὡς *ἐννέα* καὶ ἄλλοτε ὡς *ἐννιὰ* χωρὶς νὰ τροποποιήσωμεν τὴν γραφήν του. Οὕτω δυνάμεθα νὰ προφέρωμεν καὶ τὸ *αὐτὸς* (εἴτε ἄλλην λέξιν) εἴτε ὡς *ἀφτὸς* εἴτε ὅπως τὸ προφέρουν οἱ ἐρασμικοί, χωρὶς νὰ μεταβάλωμεν τὴν ἱστορικὴν γραφήν του. Διὰ τοῦτο εἶμαι ὑπὲρ τῆς ἱστορικῆς γραφῆς τῶν λέξεων.

Βιέννη ΛΑΜΠΡΟΣ ΑΣΤΕΡΗΣ

Δ. Π. Ταγκόπουλος.

1) Εἰς τὸν γ΄. ἀπὸ ἀνάγκην αἰσθητικήν.
2) Πάντοτε.
3) Τὸν ἴδιον.
5) Ὁμιλῶ ὅπως γράφω καὶ γράφω ὅπως ὁμιλῶ.
6) Ἀρκετὰ ἱκανοποιημένος.
7) Οἱ τύποι τοὺς ὁποίους μεταχειρίζομαι γράφων ἢ ὁμιλῶν μοῦ φαίνονται *ἀφωμοιωμένοι* καὶ *ὀργανωμένοι* στὸν γλωσσικόν μου τρόπον κ' ἐπομένως θαρρῶ ἡ γλῶσσα, γιὰ κείνους ποῦ θέλουν νὰ γράφουν καὶ νὰ μιλοῦν *ἀληθινὰ* κι' ὄχι μὲ τὴν μάσκα τοῦ σχολαστικισμοῦ (ἡ *ἄκρατος* καθαρεύουσα κ' ἡ *ἄκρατος* δημώδης, σχολαστικισμοὶ γιὰ μένα εἶνε καὶ τὰ δύο) ἔφθασε πιὰ στὸ τέλειον διὰ τῆς *ἐλευθέρας μικτῆς* ἐκδηλώσεώς της.
8) Τὴν ἱστορικὴν γραφήν. Διατί; Ἰσως διότι φρονῶ πῶς ἡ λέξις, ὅπως θέλω νὰ μοῦ χτυπᾷ καλὰ στ' αὐτί, θέλω νὰ μοῦ χτυπᾷ καλὰ καὶ στὸ μάτι. Τὸ *ἀφτὸς* ἴσως εἶναι ὀρθὸ φθογγολογικῶς, ὅταν τὸ βλέπω ὅμως ἔτσι γραμμένο, *μοῦ φαίνεται* λανθασμένο. Ἄλλη ἐξήγησι δὲ βρίσκω.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
Διευθυντὴς τοῦ «Νουμᾶ»

Ἀλέξ. Πάλλης.

Ἀπαντῶντας στὰ γλωσσικά σας ἐρωτήματα κατὰ τὸ γράμμα σας τῆς 31 τοῦ Γεννάρη, σᾶς πληροφορῶ πὼς γράφω κατὰ τὸ δέφτερο γλωσσικὸ τρόπο, καὶ δὲν παραδέχουμαι πὼς ὑπάρχει κἄν ἀληθινὰ ὁ τρίτος.

1) Καὶ γράφω ἔτσι καὶ γιὰ λόγους θεωρητικοὺς καὶ γιὰ λόγους ἐπιστημονικούς, καὶ ἀπὸ ἀνάγκη αἰσθητικὴ καὶ ἀπὸ ἀνάγκη πραχτικὴ καὶ ἀπὸ ἀνάγκη *πατριωτική*.
2) Ὁ γλωσσικός μου τρόπος, τέτιος ποὺ εἶναι, εἶναι πάντα ὁ ἴδιος ὅ,τι κι' ἂ γράψω. Τὸ *ὕφος* ὅμως ἀλλάζει κατὰ τὴν ὕλη.
3) Δὲν ἔγραφα πάντα ἔτσι στὸ πεζό. Θεωρητικὰ μοῦ ἄνοιξε πρῶτα τὰ μάτια ὁ Βερναρδάκης· πραχτικὰ ὁ Ψυχάρης. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀνάγκη ποὺ μ' ἀνάγκασε ν' ἀλλάξω εἶναι ὁ κοινὸς νοῦς.
4) Ἡ παραγωγή μου, τέτια ποῦ εἶναι, εἶναι αὐθόρμητη, ἐξὸν ὅταν ἀναγκάζουμαι νὰ γράψω νεολογισμούς, ποὺ ὅμως μοῦ τυχαίνει σπάνια. Τοὺς νεολογισμοὺς τοὺς ζέβω στὸ ζυγὸ τῆς ἐθνικῆς μας γλώσσας.
5) Μιλῶ ὅπως γράφω, ὅσο τοῦτο εἶναι δυνατό. Καὶ λέω ὅσο εἶναι δυνατό, ἐπειδὴ μιὰ μικρὴ διαφορὰ γραφῆς καὶ λαλιᾶς ὑπάρχει κατὰ τὸ ὅτι ἡ γραφὴ ἔχει κάπως πιὸ παλιὸν τύπο ἀπὸ τὴ λαλιά. Λέγοντας παλιὸ καὶ ἐφαρμόζοντας ἀφτὸ στή δική μας γλῶσσα, ἐννοῶ πῶς ἡ δημοτικὴ ποῦ γράφω — κι' ἐγὼ κι' ὅλοι — ἔχει κάπως πιὸ παλιὸ δημοτικὸ τύπο παρὰ ἡ δημοτικὴ ποὺ μιλοῦμε, ὄχι πιὸ κλασσικό. Οἱ κλασσικισμοὶ δὲν εἶναι παρὰ νεολογισμοί.
6) Τὸ ἐρώτημά σου τοῦτο δὲν τὸ νιώθω. Φαίνεται σὰν ἐρώτημα ποὺ πρέπει μοναχὰ ν' ἀπαντήσουν οἱ ἀντίθετοι τῆς ἐθνικῆς γλώσσας, οἱ ἀντιπατριωτικοί.
7) Μήτε τοῦτο δὲν εἶναι γιὰ μᾶς.
8) Τὸ ἐρώτημά σου δὲ μοῦ φαίνεται πολὺ λογικό. Μπορεῖ νὰ γράφει κανεὶς ὅπως προφέρνει κι' ὡς τόσο νὰ γράφῃ ἱστορικὴ γραφή. Ἔτσι κάνω κι' ἐγώ, ἐξόνα σὲ μερικὰ καθέκαστα, μὴ γράφοντας λ. χ. ὑποταχτικὴ κατάληξη ἢ χρονικὴ ἄφξηση κτλ.

Λίβερπουλ ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Ἕπεται συνέχεια

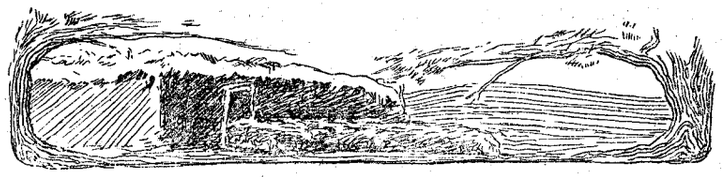

ΒΑΘΕΙΑ ΛΙΜΝΗ

Τὰ ξάστερά σου τὰ νερά, Λίμνη, πολὺ βαθιά 'νε,
Μὰ πειὸ βαθιά 'νε τἄνθη σου ποῦ μᾶς μοσχοβολᾶνε.
Μιὰ Λάμια παχνοσκέπαστη, σὰ νύφη σὲ στολίζει
Γιὰ νὰ πλανᾷ ρηγόπουλα καὶ κόσμο ν' ἀφανίζῃ.
Γι' αὐτὸ τὴ νύχτ' ἀπάνω σου στρωτὰ πλαγιάζουν ὅλα
Μὲ τοὺς ἀνθούς σου ἀγκαλιαστὰ τ' ἀστέρια φεγγοβόλα.
Κι' ἔχει χαθῆ στὰ βάθη σου τὸ πειὸ τρανὸ βασίλειο.
Γαλάζια βλέπω μέσα σου τὰ νέφη καὶ τὸν Ἥλιο!

Κοίτα στὶς ὄχθες σου ἀμμουδιὰ ξερὴ καὶ δίχως χλόη
Αἰώνια κάθε κῦμα σου τὴ μάχεται, τὴν τρώει.
Κοίτα στὶς ὄχθες σου κι' ἐμᾶς ὁλοζωῆς σκυμμένους
Καὶ στἄνθη καὶ στἀστέρια σου πιστὰ προσηλωμένους.
Γιὰ ἰδές! βρυσοῦλες τρέχουνε στὶς ἄκρες σου τὰ μάτια.
Γιὰ ἰδὲς καὶ πέρα! μᾶς σφαλοῦν τῆς νιότης τὰ παλάτια,
Κι' ἀπὸ τὸν κόσμο, ποῦ ἡ ζωὴ τὸ μάκρος της ὑφαίνει,
Κἄτι κοντά σου μᾶς τραβᾷ, κἄτι μ' ἐσὲ μᾶς δένει.

Γι' αὐτὸ τὰ χέρια μας λευκὰ πάντα σ' ἐσὲ ἁπλωμένα,
Γυρεύουν ἀπὸ τἄνθη σου νὰ κόψουν μόνον ἕνα.
Ὦ, τἄνθη σου! ποῦ ὅσο βαθιά, Λίμνη, φυτρώνουν, τόσο
Μοσχοβολοῦν στεφανωτὰ μὲ τῆς αὐγῆς τὴ δρόσο!
Πολλοὶ κι' ἀπὸ τὶς ὄχθες σου πλῆθος κλωνάρια πιάνουν,
Κι' ἄλλοι πειὸ μέσα τὰ ζητοῦν καὶ τυχεροὶ τὰ φθάνουν,
Κι' ἄλλοι — ὤ, ἀλλοίμονο! — βαθιὰ ζητῶντας μὲ τὰ χέρια
Δὲν ηὗραν οὔτε τἄνθη σου, δὲν εἶδαν οὔτε ἀστέρια·
Τοὺς γέλασαν κἄποιες φωνές, κἄποιοι τῆς Λάμιας ὕμνοι
Καὶ πλανεμένοι ἐχάθηκαν μεσ' στὰ νερά σου, ὦ Λίμνη.
Κι' ἔχει χαθῆ στὰ βάθη σου τὸ πειὸ τρανὸ βασίλειο.
Γαλάζια βλέπω μέσα σου τὰ νέφη καὶ τὸν Ἥλιο!

ΔΑΦΝΕΣ

Αἴνός τις ἀνθρώπων ὅδε,
Ἀρχίλοχος.

Μεσ' στὸν μεγάλο δρόμο
Περνᾶτε, ὦ Ἀθάνατοι, περνᾶτε.
Τὶς δάφνες ποῦ στολίζουν
Τοὺς ἀμαράντους σας κροτάφους,
Δὲν τὶς συνάξατε σὲ τάφους.

Ἐφύτρωσαν μεγάλες
Κοντὰ σὲ κἄποια μονοπάτια,
Σὲ κἄποια τρίοβαθα λαγκάδια,
Ποῦ ὁ ἴδρωτάς σας εἶχε στάξει.
Ἐκεῖ τὶς ἔχετε συνάξει.

ΤΟ ΜΑΡΜΑΡΩΜΕΝΟ ΑΛΟΓΟ

Κοντὰ στὰ ταφομάρμαρα, στὶς πλάκες τὶς χιονάτες
Μαρμάρωσε καὶ τὸ ἄλογο ποῦ εἶχε φτερὰ στὶς πλάτες.

Ἐκεῖ 'νε ὁ Πύργος ὁ κλειστὸς μὲ τοὺς πολλοὺς τοὺς θόλους
Ποῦ ὁ Δράκοντας ἐσκλάβωσε τοὺς Ἀνδρειωμένους ὅλους,
Ἐκεῖ καὶ τὴν Πεντάμορφη, τὴν κόρη του, ἔχει κλείσει,
Κι' ἀλλοίμονό του ποῦ τὴν 'δῇ καὶ τὴν ἐπιθυμήσῃ.

Τὸ ἄκουσμα διαλαλήθηκε στὸ ἀνίκητο τὸ Γένος
Κι' ἀπὸ ὅλους ἀνταριάσθηκεν ὁ πρῶτος Ἀνδρειωμένος.

Τὸ ἄλογο, τὸ ἄσπρο τὸ ἄλογο μὲ τὰ φτερὰ τοῦ Ἀνέμου,
Τοῦ Κύκνου τὸ καμάρωμα, τὰ μάτια τοῦ Πολέμου,
Τὸν Ἀνδρειωμένον ἔφερε στοῦ Δράκοντα τὴ θύρα
Ποῦ δὲν ἀκούσθη μέσα της οὔτε φωνὴ οὔτε λύρα.

Ἀνοίγει ἡ θύρα ἡ χάλκινη, κι' ὁ Ἀνδρειωμένος μπαίνει,
Ἡ θύρα κλεῖ, καὶ τὸ ἄλογον ἔξω ἀπ' τὸν Πύργο μένει.

Σηκώνει τὸ κεφάλι του κι' ὀρθὰ ταὐτιὰ τεντώνει,
Ποῦ ὁ Ἥλιος μὲ τὴ λάμψη του σὰ λόγχες τὰ χρυσώνει,
Καὶ τὰ ρουθούνια ποῦ φυσοῦν πλατύστομα κι' ἀχνίζουν
Μὲ τὸ γοργό του ἀνασασμὸ τὸν Πύργο φοβερίζουν.

Μὰ ὁ Πύργος μένει ἀσάλευτος καὶ πάντα σφαλισμένος,
Καὶ σκλάβος μέσα του κλειστὸς ὁ πρῶτος Ἀνδρειωμένος.

Τὸ ἄλογο σπάζει σίδερα, τὸ ἄλογο τρώει κοτρώνια,
Ἀλλὰ τοῦ κάκου τὸν ζητᾷ μερόνυχτα καὶ χρόνια·
Τέλος τὰ μάτια του ἀνοιχτὰ στὴ θύρα τὰ καρφώνει,
Καὶ καρτερεῖ, καὶ καρτερεῖ, κι' ὁλόρθο μαρμαρώνει.

ΔΟΞΑ

Πέρα στὸν κάμπο τὸν πλατὺν
Ἕνας παράδεισος
Εἶχε ἀνθισμένα τὰ κλαδιὰ
Μὲ ἄσπρ' ἄνθη σὰν τὸ γάλα
Κι' ἦσαν τὰ δένδρα χαμηλὰ
Καὶ τἄνθη ἦσαν μεγάλα.

Ἐκεῖ σὲ εἶδα νὰ σταθῇς
Σὰν κάποια Μάγισσα,
Ἐκεῖθε σὲ εἶδα ἀνήσυχη
Νὰ περπατῇς μονάχη,
Καὶ τὸ ψηλό σου ἀνάστημα
Κἄποι' ἄσπρη λάμψη νἄχῃ.

Μὲ τὰ μαλλιά σου τὸν ἀγνὸν
Αἰθέρα ἐχρύσωνες,
Μὰ εἶχε κι' ὁ κάμπος χρυσωθῇ,
Κι' ἦσαν δυὸ περιστέρια
Ποῦ στὸ χρυσάφι ἐπέταγαν—
Τὰ δυὸ λευκά σου χέρια.

Φωτοβολοῦσαν στέφανα
Χιλιάδες γύρῳ σου,
Χλωρὲς δαφνοῦλες ἄνθιζαν
Κοντὰ στὸ πέρασμά σου,
Κι' ὅλος ὁ κόσμος φώναζε:
— Βασίλισσά μας, στάσου!

Κι' Ἐσὺ ἐπερνοῦσες ἐλαφρὰ
Ὡς ποῦ ἐσταμάτησες
Στοὺς τάφους ποῦ εἶχαν μάρμαρα
Ὅλοι ἄσπρα σὰν τὸ γάλα,
Ποῦ ἦσαν τὰ δένδρα χαμηλά,
Καὶ τἄνθη ἦσαν μεγάλα.

Βιέννη ΑΑΜΠΡΟΣ ΑΣΤΕΡΗΣ

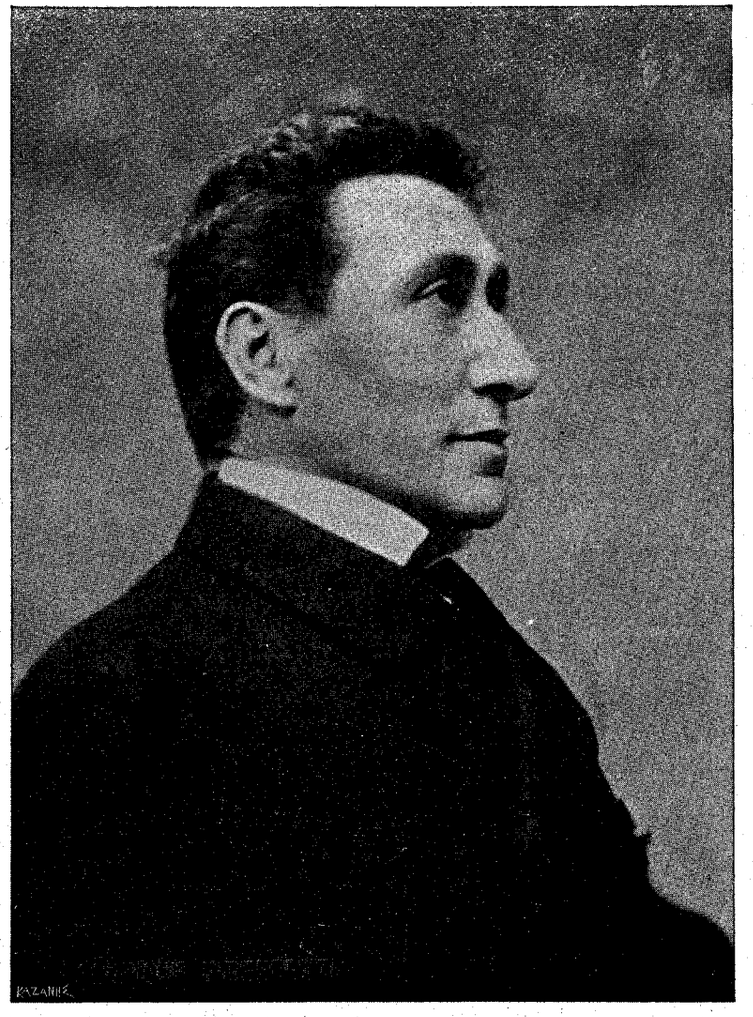

ΕΡΜΕΤΕ ΝΟΒΕΛΛΗ

ΜΕ ΒΑΡΒΙΤΟΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΤΑΦΟΝ

Α΄.

Η ΦΩΝΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ

Μέσα εἰς ἕνα ὄνειρον λευκόν, στεφανωμένος μὲ τὴν ὡραίαν σου ψυχήν, ἀρχαία μου ἐρωμένη, ἰδοὺ ἐγὼ ἀναβαίνω εἰς Ἱεροσόλυμα...

Σὲ εἶχα ἀκούσῃ ἕνα δειλινόν, γεμάτον ἀπὸ ποίησιν χρυσῆν, ποῦ ἔσβυνε σιγὰ εἰς τὸν ὁρίζοντα, μέσα εἰς ἄνθη φθινοπωρινὰ λειμῶνος, ποῦ ἔσβυνε γλυκὰ ἀπὸ κούρασι, σὲ εἶχα ἀκούσῃ νὰ μοῦ μελῳδῇς ἕνα μυστικόν σου πόθον. — Μέσα μου, μοῦ ἔλεγες, κάτι πεθαίνει, κάτι μαραίνεται μὲ μίαν ἡσυχίαν γλυκυτάτην. Ὅπως τὸ φῶς τὸ ἥσυχον τῆς Σελήνης, ποῦ μᾶς φωτίζει τώρα, ἰδέ, πεθαίνει καὶ μαραίνεται ἐπάνω εἰς τὰ ἐρείπια καὶ τοὺς τάφους... Σὲ ἀγαπῶ ὅπως τὸ φῶς αὐτό. Σὲ ἀγαπῶ, διότι ἡ ψυχή σου μοῦ γοητεύει κάθε οὐράνιον ποῦ τρέφω ὄνειρον. Σὲ ἀγαπῶ, διότι πιστεύεις εἰς ἕνα κόσμον πέραν τῶν δεσμῶν τοῦ κόσμου αὐτοῦ, κόσμον ποῦ φαντάζομαι ὅτι θὰ γείνῃ ὁ Παράδεισος τοῦ ἔρωτός μου, ὅταν σ' ἀφήσω... Ἆρά γε θὰ ζῶ, καλέ μου φίλε, διὰ νὰ σὲ φιλήσω εἰς τὸ μέτωπον ὡς Δόξαν αὔριον ἐπιστρέφοντα ἀπὸ τὴν Σιὼν καὶ πανηγυρίζοντα ὑπὸ τὴν μέθην τῆς ἀγάπης μου τὰς ἀναμνήσεις σου;

Μέσα εἰς ἕνα ὄνειρον λευκόν, στεφανωμένος μὲ τὴν ὡραίαν σου ψυχήν, ἀρχαία μου ἐρωμένη, ἰδοὺ ἐγὼ ἀναβαίνω εἰς Ἱεροσόλυμα...

Ἡ ψυχή σου, ἀρχαία μου ἐρωμένη, πῶς μοῦ ματώνει τὴν κορυφὴν μὲ τὰς ἀκάνθας της!... Εἰς στέφανον ἀκάνθινον ἐμψυχωμένον περιετυλίχθης εἰς τὸ μέτωπόν μου, καὶ ὡς χρυσοῦς ἀναπίπτει βότρυς ἡ κεφαλή σου μὲ τὰ μεγάλα μάτια της ὑπὲρ τὴν ἥβην μου. Εἶσαι ὁ ζυγός μου εἰς τὴν ἀποδημίαν μου. Ζυγὸς ποῦ μοῦ ἀρέσει.. Ποῦ θέλω νὰ ἦναι αἰώνιος ὅσον ὁ ἔρως μου. Ὁ σταυρός μου εἶσαι εἰς κάθε βῆμά μου... Καὶ τί ὡραῖος! Σταυρὸς ὅπου θὰ φέρω ὡς προσκομιδὴν γλυκεῖαν εἰς τὸν Τάφον Του ..Ἰδέ! Πῶς ἀνοίγεται διάπλατος ὁ πόντος εἰς τὴν μέθην μας! Ἀφήνομεν, ἐγὼ τὴν Πατρίδα μου, ὀπίσω μας, καὶ σὺ τὰ ἄστρα σου... Ὁ θάνατός σου μ' ἐμψυχώνει εἰς τὸν πόθον μου, νὰ φύγω, νὰ φύγω μακράν, πέραν, πρὸς τὴν ὡραίαν ἐκείνην γῆν, ὡς βασιλεὺς ἐξόριστος, ποῦ ἔχασε τὸ βασίλειόν του, τὸν θρόνον του, τὸ πᾶν, ὡς βασιλεὺς ὅμως ποῦ περιέθετο τὴν ψυχήν σου ὡς ἄλλο στέμμα του καὶ ἠῦρε νέον του βασίλειον, τὴν ἀγάπην σου... Ἆχ! πῶς μοῦ ματώνει ἡ ψυχή σου, ἀρχαία μου ἐρωμένη, πῶς μοῦ ματώνει τὴν κορυφὴν μὲ τὰς ἀκάνθας της!...

Ἄκουσε, ἄκουσε, παρθένε μου, ἐδῶ ἐπὶ τῆς πρώρας, ἄκουσε ἔπη μυστικά, ἀρχαῖα... Τὰς λευκανθισμένας ὡς λειμῶνες Λιβάνου διηγήσεις μου ἄκουσε, τόσους μύθους, τόσας παραδόσεις, τόσους θρύλους ἐνωτίσου ὡς μουσικὴν ἀπομεμακρυσμένην, ποῦ ἔρχεται ἐξ Ἀνατολῶν, ἀπὸ τὴν γῆν τὴν ρέουσαν μέλι καὶ γάλα, τὴν γῆν τὴν ἐπηγγελμένην τῆς ποιήσεως καὶ τῶν θαυμασίων, ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰορδάνου, ἀπὸ τὰς ἀκτὰς τῆς Τιβεριάδος, ἀπὸ τὰς ἐρήμους τῆς Ἰουδαίας, ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Νεκρᾶς, ἀπὸ τὴν γῆν ποῦ πρώτην ὁ Θεός μου ἠγάπησε καὶ πρώτην ἐπροστάτευσε μὲ τὴν καλωσύνην του. Ἐδῶ, ἐπὶ τῆς πρώρας, φαντάσου κάθε κυανοῦν τοῦ κόσμου, λατρευμένη μου... Μοῦ μειδιᾷς; Τὰ βλέμματά μου αἴρω πρὸς τὰ ἰδικά σου τώρα καὶ ἐμπνέομαι... Ὡς Θεὸς θνήσκων τὰ ὑψώνω πρὸς τὰ οὐράνια τῆς καρδίας σου... Ὦ! τί χαρά! Ὁ ὠκεανὸς αὐτός, ποῦ ἁπλοῦται γύρω μας, θὰ ἦναι σύμβολον τοῦ Ἀπείρου ποῦ θὰ ψάλω αἰώνιον. Καὶ θὰ ἦναι, ἰδέ, τὸ κάτοπτρον, ἔως ὅτου πατήσωμεν τὴν Ἁγίαν Γῆν, ὅλων τῶν ὡραιοτήτων τῆς ἀγάπης μας. Ἔτσι ἐστεμμένος τὴν ψυχήν σου ὡς ἡγεμών, κοσμῶ ὡς ἀρχαῖον ἀκροστόλιον τὸ πλοῖόν μας καὶ σχίζω ἔτσι μὲ τὰ φῶτά μου κάθε κῦμα καὶ κάθε πέλαγος ποῦ θὰ συναντήσω εἰς τὸν δρόμον μου... Ὦ! ἄκουσε, ἄκουσε, παρθένε μου, ἐδῶ ἐπὶ τῆς πρώρας, ἄκουσε ἔπη μυστικά, ἀρχαῖα...

Ἀβύσσους λαχταρῶ, ἀβύσσους ποιήσεων καὶ

δραμάτων. Τὸ Αἰγαῖον, τὸ Μυρτῷον, τὸ Λυβικόν, τὸ Φοινικικὸν πέλαγος ὡς κύματα πελώρια ἐπαμείβονται πρὸ τοῦ προσώπου μας καὶ αἱ ἀναμνήσεις μου κάνουν πτερά, ἐνῷ πετῶμεν, πρὸς τὰς ἀποδημίας τοῦ παλαιοῦ καιροῦ ἐκείνου, ὅπου ἡ Παλληκαριά, ἡ Πίστις καὶ ἡ Ἀγάπη ὡς Χάριτες ροδοπήχεις ἀγλααὶ συνώδευον μουσικὰ τὴν δόξαν του...

Εἶναι ἄσματα θεῖα τὰ ἅγια ἐκεῖνα ταξείδια πρὸς τὴν Ἁγίαν Πόλιν τοῦ Ἰησοῦ. Ἄσματα ποῦ ὑφαίνονται σιγὰ μέσα εἰς τὰ βάθη τῶν αἰώνων καὶ ἀποτελοῦν τὴν πορφύραν τὴν δεδοξασμένην κάθε καρδίας ποῦ ἠγάπησε τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ ὡραῖα.

Τί ἥσυχα εἶναι τὰ κύματα τοῦ πόντου, ὅταν γαληνιᾷ, καὶ τί ἀδιάφορα, ὅταν τρικυμιάζεται ἕως τῶν νεφῶν! Καὶ ὅμως ἀπὸ τὰ κύματα αὐτὰ ἐπέρασαν ναυμάχοι στόλοι μὲ ἑκατομμύρια πιστῶν ἐπὶ τῶν ὤμων των, ἐπέρασαν καραβάνια ἀγνῶν ψυχῶν, ποῦ ἐπεθύμησαν ἕναν ὡραῖον θάνατον ἐπὶ τῶν ἐρήμων, ἐπέρασαν βασιλεῖς, μεγιστᾶνες, Πατριάρχαι Ἕλληνες, ὡς τόσοι μάγοι μὲ τὰ δῶρά των πρὸς τὸν ὡραῖον μάγον Ἥλιον τῆς ἀγάπης των...

Οἱ πρῶτοι ἀποστολικοὶ αἰῶνες τελοῦν διαρκεῖς λιτανείας πίστεως ἐπὶ τῶν ὑδάτων τούτων. Ὡς χελιδόνες γλυκοκέλαδοι οἱ Ἀπόστολοι ἀνοίγουν πρὸς κάθε ὁρίζοντα τῆς Ἀνατολῆς τὰς πτέρυγάς των. Καὶ πετοῦν, πετοῦν, πετοῦν γεμάται ἀπὸ ἰδανικὰ μιᾶς ἀγνώστου ἕως τότε βασιλείας, τῆς ἐξ Οὐρανῶν.

Ὁρμητήριον σεπτὸν εἶναι ὁ Ἅγιος Τάφος. Ἐκεῖθεν ὁρμαίνονται, ἐμπνέονται, γαλουχοῦνται, ἐξαπολύονται πρὸς τὰ πέρατα ὡς τόσοι ἄγγελοι αἰωνίου ἀναστάσεως ἔαρος ἐπὶ τοῦ κόσμου. Τί εὔμορφοι οἱ καιροὶ ἐκεῖνοι, ἀγάπη μου! Ἀγάπαι καλοῦνται τότε ὅλαι αἱ συνάξεις τῶν πιστῶν, καὶ ἀγάπας ἐπάνω εἰς τὰ πτερά των φέρουν πανταχοῦ οἱ κήρυκες ἐκεῖνοι οἱ θεοπρόβλητοι ὡς δῶρα.

Ὁ πρῶτος αἰὼν ἔτσι παρέρχεται ἀνάπλεως ἀπὸ Οὐράνιον Ἔρωτα. Ὁ Γολγοθᾶς γίνεται ἡ ἀφετηρία εἰς τὸ στάδιον τὸ λευκὸν αὐτὸ τῆς πάλης. Ἡμέρας μακράς, μῆνας, ἔτη ἀναλίσκουν ταξειδεύοντες, ἡγεμόνιοι, ὑπερκόσμιοι, διὰ νὰ φθάσουν μὲ τὴν πανοπλίαν τὴν χρυσῆν τῶν ὡραίων λόγων τῆς Ἀγάπης πρὸς ὄρμους ἐρήμους καὶ ἀγνώστους, ὅπου ψυχαὶ ἀγωνιῶσαι καὶ ὅπου καρδίαι θνήσκουσαι χωρὶς Θεόν...

Ἠφαίστειον γίνεται ὅλη ἡ Ἀνατολὴ θαυμάτων καὶ γλυκασμῶν καὶ κόσμων. Οἱ ταπεινοὶ τῇ καρδίᾳ ἐκεῖνοι Μαθηταὶ τῆς Γαλιλαίας, ἀπὸ τὰ νερὰ αὐτὰ περοῦν σὰν φάσματα, μόνοι των, ὑπέροπλοι, τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Κυρίου των θεόπται ἄχραντοι, περοῦν καὶ χάνονται παντοῦ σὰν φάσματα...

Τί μαγείας ἀντανακλᾷ ἡ θάλασσα αὐτὴ ἡ πολυκύμων, φίλη μου! Ὁ ἕνας τὴν διασχίζει ἀελλοπτέρυγος, διὰ νὰ ἱδρύσῃ ἕνα θρόνον προσκυνήματος. Ὁ ἄλλος ἐμπιστεύεται ἔνθεος εἰς τὰς ἀβύσσους, διὰ νὰ κηρύξῃ ἕνα Θεὸν ὡραῖον ὡς ἄστρον Ἀφροδίτης. Αὐτός, διὰ νὰ ἑρμηνεύσῃ τὴν θείαν φύσιν του μὲ ὅλας της τὰς ἁρμονίας, ἀψηφεῖ κινδύνους καὶ θυέλλας καὶ μαρτύρια. Ἐκεῖνος, διὰ νὰ σπείρῃ τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς Γῆς, ἱδρύει ὁλοκαυτώματα αὐτοθυσίας ἕως τὰ νέφη...

Τὰ ἔτη περνοῦν ὅπως αἱ στιγμαὶ αὐταί μαζῆ σου, λατρευμένη μου... Περνοῦν καὶ ἔρχονται ἄλλοι χρόνοι, χρόνοι δύσκολοι, ποῦ στάζουν αἷμα... Διασταυρίζονται εἰς τὰ ὑγρὰ κέλευθα αὐτὰ μορφαὶ καὶ ρομφαῖαι ἀγγελικαὶ ποῦ ἀστράπτουν φῶς καὶ φρίκην...

Σὰν μία πνοὴ ἐρήμου δὲν σοῦ φαίνεται νὰ σὲ φιλῇ τώρα εἰς τὸ μέτωπον; Ἄκουσε!... Κάτι πτερὰ ἀόρατα ἀπὸ ἀκτῖνας δὲν σοῦ φαίνεται νὰ σοῦ θωπεύουν τὴν ψυχήν; Ἡ πνοὴ αὐτὴ ἔρχεται ἀπὸ μακράν, πολὺ μακράν, ἀπὸ κάτι ἐδάφη κίτρινα ὡς Θάνατος, ἀπὸ τὴν Θηβαΐδα... Καὶ τὰ πτερὰ αὐτὰ εἶναι τὰ πτερὰ τόσων ὑψηλῶν ψυχῶν, ποῦ ἔζησαν ἐπεῖ ποτε ὡς θῆρες μέσα εἰς ἀγρίας λόχμας...

Εἰς μίαν Θηβαΐδα ἀπέραντον ἐκτυλίσσεται σιγὰ-σιγὰ ὅλη ἡ Ἀνατολὴ καὶ φθάνει ἕως τοῦ Ἄθωνος καὶ ὑψοῦται ἕως τοῦ Σινᾶ καὶ ἐκτείνεται ἕως τῆς Πετραίας Ἀραβίας καὶ ἀναρριχᾶται ἕως τοῦ Καρμήλου καὶ γεμίζει ἀπὸ ἐκστατικοὺς ποῦ ψηλαφοῦν αἰώνια τὸ Ἀχανές, κλεισμένοι εἰς κάθε ὡραιότητα τοῦ κόσμου.

Ἰδέ, ψυχή μου, ἰδέ, ἡ θάλασσα ἔχασε τῆς Πατρίδος μας τὸ κυανοῦν, καὶ ὠχρίασε, ὡσὰν νὰ ἐπέρασε ἐπάνωθέν της πνιγηρὰ πνοὴ ἐρήμου... Ποῦ αἱ γλυκύτητες τῶν κόλπων μας! Ποῦ αἱ ἀνταύγειαι αἱ λευκαὶ τοῦ Ἡλίου μας! Ἡ ἔκτασις ἡ πελαγία ἁπλώνεται ὡς ἔκτασις Θανάτου... Μυρίζει ἔρημος... Ἡ χρόα της ἡ πρασινοκίτρινη ὡς σαύρα φθάνει ἕως ἐδῶ καὶ ἁπλοῦται γύρω μας ὡς σάβανον.

Εἰς χρόνους παλαιούς, κάθε περιφρονητὴς τοῦ κόσμου, κάθε χριστιανὸς φεύγων τὴν δε-

σποτείαν τῶν τυράννων, ἀπὸ ἐδῶ σᾶν ὅραμα ἐπερνοῦσε, διὰ νὰ ζητήσῃ ἄσυλον λήθης κἄθε ἡδονῆς τοῦ κόσμου...Ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ Αἰγαίου ἡ κλαγγὴ τῆς σπάθης ἀκούεται εἰς τὸ κενὸν ὡς κλαγγὴ πτερύγων Ἀρχαγγέλου ὠργισμένου... Καὶ ὡς τόσοι οἰωνοὶ δυσοίωνοι, ἄλλος ἐδῶ, ἄλλος ἐκεῖ, πετοῦν καὶ φεύγουν οἱ πιστοί, οἰωνοὶ ποῦ κλαίουν τὸν θάνατον τῆς ἀρχαίας Μεγαλοφυΐας καὶ μοιρολογοῦν τὸν θάνατον τῆς ἀρχαίας Τέχνης...

Ἐπάνω τῶν ὑδάτων τούτων πετοῦν καὶ φεύγουν εὐαγγελιζόμενοι τὸ εὐαγγέλιον τῆς Ἀγάπης καὶ ἕνα αἰώνια νόστον ὀνειρεύονται, τῶν Οὐρανίων...Αὐτοὶ εἶναι οἱ καλοί, αὐτοὶ οἱ ἀγαθοὶ κατακτηταὶ τῆς γῆς. Μέσα εἰς μίαν εὔθραστον ὡς φλοιὸς καρύου ὁλκάδα μαζευμένοι, ὁδεύουν, ᾄδοντες τὸν Κύριον, πρὸς τὴν Ἑῴαν, πρὸς ὅλα της τὰ πλάτη, ὅπου βράχοι ἄγονοι καὶ σπήλαια μελανὰ ὡς Ἅδης, ἐκεῖ διαπορευόμενοι ὡς κατάρατοι...

Εἶνε αὐτοὶ ποῦ θὰ οἰκοδομήσουν ὕστερα τὴν Ἐκκλησίαν. Εἶναι αὐτοὶ ποῦ θ' ἀντιπαλαίσουν πρὸς κἄθε πειρασμὸν ἐγκόσμιον. Εἶναι αὐτοὶ ποῦ θὰ ἐναρμονίσουν τῆς Πίστεως τὴν δόξαν μὲ τὴν ὡραίαν γλῶσσαν τοῦ Ξενοφῶντος καὶ τοῦ Πλάτωνος. Ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ὠχροὺς αὐτοὺς ἀφροὺς ἐπέρασαν ὅλοι αὐτοὶ ὡς σκιαί...Καὶ κἄθε κόλπωμα τώρα τοῦ ἀνέμου εἰς τὰ ἱστία μας μοῦ φαίνεται ὡς ἐναέριον φίλημα τῆς Μούσης των καὶ ὡς τῶν πνευμάτων των εὐλογία οὐράνιος εἰς τὰ ἔπη μου...

Θάλασσα βασιλική, ὡραία μου, γίνεται ὕστερα ἀπὸ καιροὺς ἡ θάλασσα αὐτή. Καὶ γίνεται ὁ μυρωμένος ἀπ' ὅλα τὰ ἀρώματα τοῦ Βοσπόρου δρόμος τῶν Αὐτοκρατόρων πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα. Ἰδού, παραπλέομεν τὰ παράλια τῆς Συρίας. Ἰδού, ζωντανεύει μέσα μου ἐδῶ ὅλος ὁ κόσμος τῶν ἀφιερωμάτων καὶ τῶν δώρων καὶ τῶν προσφορῶν καὶ τῶν ὁλοκαυτωμάτων.

Οἱ ἀσκηταὶ θηρεύουν χιμαίρας εἰς τὴν ἔρημον... Καὶ οἱ βασιλεῖς τοῦ Βυζαντίου φιλοδοξοῦν ἀκτῖνας διὰ τὸ στέμμα των ἀπὸ τὸν Ἅγιον Τάφον. Παράλληλοι λευκαὶ ἄγουσαι καὶ αἱ δύο πρὸς τὸ Ἰδεῶδες... Βλέπεις πέραν ἐκεῖ, εἰς τὰ ἀπώτατα βάθη τοῦ ὁρίζοντος, τὴν κορυφὴν ἐκείνην ποῦ χάνεται εἰς τὸ Κυανοῦν καὶ ὑψοῦται ὡς δαυίδειον θυμίαμα πρὸς τ' ἄστρα; Εἶναι τὸ Καρμήλειον ὄρος. Ὄπισθεν αὐτοῦ ἀνατείνεται γεμάτον ἀπὸ ρόδα καὶ ἀμπέλους τὸ Θαβώρ. Εἶναι ἡ εἰσαγωγὴ εἰς κἄθε ἀκτοπλοοῦντα ἐντεῦθεν, εἰς τὰ θαυμάσια τῆς Ἁγίας Γῆς. Καὶ εἶναι κἄθε ἐκ τῆς Βασιλευούσης μας ἀποδημοῦντος πρὸς τ' Ἅγια Χώματα αὐτό, τὸ πρῶτον παρήγορον εἰς τὰς θλίψεις του καὶ εἰς τὰ ὄνειρά του φῶς.

Χαιρέτισέ το, ἀγαπημένη μου... Ἔτσι!... Ἔτσι καὶ οἱ Βασιλεῖς μας ἄλλοτε ἀνεχαιρέτων παραπλέοντες τὴν κορυφήν του, καὶ ὁ χαιρετισμός των ἔβλεπες νὰ πετᾷ διαπόντιος ἕως τὰ ὕψη του, καὶ ἡ καρδία των, τὸν πρῶτον νὰ δρέπῃ ρυθμὸν τῆς ἁγιότητος ἀπὸ τὰς λάμψεις του..

Ὁ Ἥλιος δύει. Ἕνα λυκόφως μελιχρὸν ἁπλοῦται τώρα γύρω μας. Ἡ Ἀνατολὴ μᾶς ἀπυστέλλει τὰ πρῶτα μύρα της μέσα εἰς βασιλευμένα ἰώδη χρώματα.. Καὶ αἱ ἀναμνήσεις πετοῦν ἀπὸ μέσα μου ὡς χρυσαλλίδες τρελλαὶ ἀπὸ μέθυ ἔρωτος καὶ πίστεως καὶ ποιήσεως καὶ θανάτου.. Βλέπεις τὰ χρυσοπόρφυρα ἐκεῖνα νέφη πῶς ἐναλλάσσουν ὄψεις καὶ χρόας καὶ σχήματα καὶ κόσμους; Βλέπεις τί χάος ἀπὸ φλογμοὺς ἀναβαίνει εἰς τὸν ὁρίζοντα ὡς ἀποθέωσις; Σᾶν νὰ ἦναι μία ἀπὸ τὰς πρώτας τῆς Δημιουργίας στιγμάς, ποῦ γεννᾶται τὸ Φῶς ἐκ τῶν ἀβύσσων...

Ἔ! Αὐτὴ εἶναι ἡ Ἱστορία μας. Διαρκὴς δημιουργία λάμψεων. Μὲ προβολὰς ἀκτίνων αἰφνιδίους καὶ μ' αἰφνιδίους διαλείψεις σκότους. Ἡ ψυχή μου, μίαν Δύσιν ὡς αὐτὴν πεθαίνει τώρα ποῦ ἀναμιμνήσκεται τὰ ἡγεμονικὰ ἐκεῖνα ταξείδια σὲ χρόνια περασμένα, ὑπὲρ τοῦ Σταυροῦ ταξείδια καὶ κατὰ τῶν βαρβάρων ταξείδια καὶ ὑπὲρ τῆς σκήτης ταξείδια καὶ ὑπὲρ τῆς Σιὼν ταξείδια... Νῆες εὐρύπυγες, βασιλικαὶ χαράσσουν νέας τρίβους εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν πλέουσαι πρὸς τὴν Σιών Καὶ τάμματα Ἐκκλησιῶν καὶ ἀφιερωμάτων ἡγεμονικὰ ἀναδίδονται εἰς κἄθε ἐκ παραδόσεως βωμὸν λατρείας.

Ναυαγεῖ εἰς ἄγνωστα παράλια ἡ Ἑλένη καὶ τάσσει οἴκους βασιλείους εἰς τὴν Παρθένον, ἐὰν εὕρῃ τὸν Τίμιον Σταυρόν*. Στρατεύεται ὁ Ἡράκλειος, διὰ νὰ τὸν σώσῃ ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν βαρβάρων καὶ τὸν ὑψώσῃ ὡς στήλην φωτονεφέλης νέας εἰς τὸν Γολγοθᾶν. Ὁ θεόληπτος Φωκᾶς ὁδεύει εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐπιμηθεὺς μιᾶς πίστεως ἀσκητικῆς ὅπου λατρεύει.

* Τοιοῦτο τάμμα. κατόπιν ναυαγίου της εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Πάρου, ἐνῷ ἐπορεύετο εἰς Ἱεροσόλυμα, φέρεται ἡ Ἑκατονταπυλιανή.

Νά! Αἱ τελευταῖαι ἀκτῖνες τοῦ Ἡλίου, ἰδὲ πῶς ἐχρύσωσαν τοὺς ἀφροὺς ἀπάνω εἰς τὰ κύματα, ἰδὲ πῶς καὶ αὐταὶ ζητοῦν ν' ἀνακαλέσουν, ἐνδύσασαι μὲ ἀλουργίδας χαρᾶς τοὺς κόλπους των ἰδέ, τὴν ποίησιν τῶν μαγευμένων ἐκείνων ἀπὸ τὸ Θεῖον χρόνων, καὶ πῶς γλυκὰ τώρα, μέσα εἰς τὰς σκιὰς αὐτὰς τὰς φωτεινάς, ἰδέ, πῶς ἀναδύονται αἱ συνοδεῖαι ἐκεῖναι αἱ λευκαὶ ἐκ τοῦ Χάους, βασιλέων, πιστῶν, στρατηλατῶν, ἡγεμονίδων, ἀσκητῶν, καὶ πῶς, ἰδὲ ἀγάπη μου, καὶ πῶς ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς Προστασίας τῶν Ἁγίων Τόπων περνᾷ σᾶν ὄνειρον τώρα θεόλευκον ὑπὸ τὰς ὄψεις μας, ἀφοῦ μᾶς φιλήσῃ —τί γλυκά! τί θεῖα!— εἰς τὰ χείλη ὡς αὔρα θωπευτικὴ τοῦ Παραδείσου...

. . . . . .

Πετοῦν οἱ χρόνοι καὶ οἱ καιροὶ σᾶν ἄστρα ποῦ χάνονται εἰς τὸ στερέωμα καὶ σβύνουν... Ἀγάπη μου, μὴ μοῦ ζητήσῃς διηγήσεις ξένας πρὸς τὸ Γένος μας. Μίαν ὡραίαν πρωίαν, ὅπως ἀροῦνται ἀπὸ τὸν γεωργὸν αἱ γαῖαι μὲ ὅλην τῶν μυώνων του τὴν δύναμιν, ἀροῦνται καὶ τὰ πελάγη αὐτὰ ἀπὸ στρατοὺς καὶ στόλους καὶ ἐνθουσιασμοὺς καὶ ἱπποτισμοὺς καὶ φρίκας μὲ ὅλην τοῦ πολιτισμοῦ τὴν πίστιν. Μὴ μοῦ ζητήσῃς ν' ἀκούσῃς ἀπ' τὰ χείλη μου τὸν ἀρειμάνειον ἐκεῖνον βρόντον: ***Ἔμπρὸς Ἱππόται! Ὁ Θεὸς τὸ θέλει!*** Λάτρευε τὸν Θεόν σου σὺ καὶ ἐγὼ τὴν ὡραίαν Πατρίδα μου... Πρὸ τῶν Λεοντοκάρδων καὶ τῶν Ταγκρέδων τῆς Δύσεως ὑψοῦνται Παρνασσοὶ ὁλόκληροι ἐποποιῶν Ἑλληνικῶν ἡρωϊσμοῦ, ἕως Ἑβδόμου Οὐρανοῦ ὑψοῦνται καὶ προσμειδιοῦν μὲ τὴν μεγαλοφυΐαν των κἄθε Σύμπαν Δόξης!..

Ἄφες με, ἐρωμένη μου, μὲ τὴν καρδίαν μου μόνον εἰς τὰ στήθη μου καὶ μὲ τὸν ἔρωτά σου, ποῦ γίνεται ἔρως μέσα μου πρὸς τὸν Χριστόν, πρὸς τὸν Ὡραῖόν μου...Τί πρὸς ἐμὲ οἱ κόσμοι ἐκεῖνοι οἱ ἁρματηλάται τόσων ὀλέθρων καὶ τόσων φιλοδοξιῶν εἰς τὰ ἅγια αὐτὰ ἐδάφη;

Εἶσαι Ἑλληνίς, καὶ ἄκουσέ με: Οἱ Σταυροφόροι ἤρχισαν ἀπὸ τὰ νέφη καὶ κατέληξαν εἰς κἄθε ἀπόλαυσιν ποῦ ἀποκτᾶται μὲ ξίφος εἰς τὴν Γῆν. Ἑλληνὶς ψυχὴ δὲν θὰ θελήσῃ νὰ εὕρῃ εἰς τοὺς στοίχους των ὅ,τι δύναται νὰ εὕρῃ εἰς τοὺς Ἁγίους μας καὶ τὰ μαρτύριά των.... Τοὺς πιστεύω τώρα —διότι εἶμαι ὅλῳ καὶ καρδία τώρα, ὅλῳ καὶ αἴσθημα— τοὺς πιστεύω ἕως μυχίων τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀγγέλους τῶν ὀνείρων, ποῦ ἀνεδόξασαν τὸν Ναζωραῖον πλειότερον καὶ τοῦ Σταυροῦ του, πλειότερον καὶ τοῦ Θανάτου του. Τοὺς πιστεύω! Ἀγῶνα ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τὴν ποίησιν τὴν ἀνελισσομένην τῶν ἀκτῶν αὐτῶν μὴ βλέπεις, ψυχή μου, μή! Καὶ ἔλα μαζῆ μου, ἔλα εἰς τὴν παράδοσιν, εἰς τὸ θαῦμα, εἰς τὸν πόνον, εἰς τὸν γλυκασμόν, εἰς τὴν ἐλπίδα, εἰς τὸν ἔρωτα, ἔλα εἰς τὸ ἄρμα των αὐτό, ὅπερ εὐγενέστατον μὲ σύρει εἰς τὸ παρελθὸν καὶ μοῦ ἀνοίγει διὰ μέσου τοῦ χρόνου καὶ τῆς λήθης τὴν θείαν ποίησιν τῶν ἀποδημιῶν τῆς πατρίδος μας, τῶν Ἀθηνῶν.

Μὲ τὴν πήραν ὄπισθεν, μὲ τὴν ράβδον εἰς τὴν χεῖρα ὡς σκῆπτρον, ρακένδυτοι πολλοί, ἀσκεπεῖς πολλοί, ἀνυπόδυτοι πολλοί, πένητες ἑκούσιοι ὥδευον διὰ βράχων καὶ ναπῶν καὶ δρυμῶν καὶ θαλασσῶν εἰς τὴν ἀγάπην Του. Ἐπὶ μῆνας μακροὺς ἦσαν οἱ περιπλανώμενοι λευκοὶ τυχοδιῶκται τοῦ Ἰδεώδους... Ζητιάνοι τοῦ ἄρτου ὅπου διήρχοντο, ἐμψυχούμενοι ἀπὸ τὴν φλόγα μέσα των τῆς πίστεως. Ζητιάνοι, διὰ νὰ ζήσουν μόλις, καὶ εἶχαν αὐτοὶ χάλυβα εἰς τὰ στέρνα των, διὰ νὰ ὁδοιπορήσουν ἕως συντελείας τῶν αἰώνων...

Εἶσαι Ἀθηναία, ἀγάπη μου, καὶ εἶμαι Ἀθηναῖος. Ἐνθυμεῖσαι τὰ παλαιά μας παραμύθια, τὰς διηγήσεις τῆς μάμμης μας παρὰ τὴν ἑστίαν καὶ ὑπὸ τὸ ὠχρὸν τῆς κανδήλας φῶς, ἐνθυμεῖσαι πῶς μᾶς ἄνοιγαν τὰ ματόκλαδα διάπλατα μὲ παιδικὴν ἁπλότητα, καὶ πῶς τῶν Ἀθηναϊκῶν ἐκείνων ἐπὶ τῆς δουλείας μας ἀποδημιῶν ἡ αἴγλη προσήγγιζε τρυφερά, εἰς ἕνα σπασμὸν συνεννοήσεως μυστικῆς, τὰς χεῖράς μας,— ἄχ! ἐνθυμεῖσαι;

Καράβια ἀπὸ πιστοὺς προσκυνητὰς ἐγέμιζαν, καράβια μεγάλα καὶ μικρά, θεώρατα καὶ ταπεινά, καράβια ποῦ ὠνοματίζοντο μὲ κἄθε ἁγιότητα χριστιανικήν, διὰ νὰ θωρακισθοῦν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν πίστιν μας, μέσα εἰς τὰς τρικυμίας τοῦ πελάγους καὶ τοὺς κλύδωνας.

Τί ποίησις! Χαρὰ καὶ φῶτα ἔλαμπαν στὰ μάτια τῶν προσκυνητῶν ποῦ ἀπεδήμουν. Καὶ κἄπου κἄνα δάκρυ θαλερὸν κατελείβετο δειλὰ μέσα εἰς τὰ φιλήματα τοῦ ἀποχαιρετισμοῦ, δάκρυ ποῦ ἀνέβλυζε εἰς συλλογαῖς πένθιμαις ἔξαφνα μέσ' τὴ χαρά, τάχα θὰ ἐπανέβλεπον καὶ πάλιν τὴν πατρίδα των, τὰ φίλτατά των, τῆς ἀγάπαις των, τάχα θ' ἀνέπνεον καὶ πάλιν τῶν ἀνθέων τοῦ κήπου των τὰ μύρα, καὶ θὰ ἔβλεπαν τὸ λευκὸν καὶ πάλιν τοῦ Οὐρανοῦ των φῶς!;

Συγγενεῖς καὶ γνώριμοι καὶ φίλοι καὶ γονεῖς, ποῦ ἀνέμενον ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸ Ἅγιο Ξύλο, διὰ ν' ἀφρίσουν ἀπάνω του εἰς φιλήματα καὶ συχωρεθοῦν καὶ λάμψουν συχωρεμένοι πρὸ τοῦ Παντοκράτορος, ἁγιασμένοι ἀπὸ τὴν ἐπιείκειαν καὶ ἀπὸ τὸ θαῦμά του... Συγγενεῖς καὶ γνώριμοι καὶ φίλοι καὶ γονεῖς, ποῦ ἀνέμενον ἀπὸ τὸν Τάφον Του ἕνα σάβανον, διὰ νὰ τυλιχθοῦν ζεστὰ εἰς τὰς πτυχάς του ὑπὸ τὴν γῆν καὶ λυώσουν, καὶ ἡ ψυχή των πετάξῃ λευκοφορεμένη τὴν αἴγλην τῆς ἁγιωσύνης του, πρὸς τὸν Αἰώνιον ..Τί ποίησις! Ὅλοι κατήρχοντο, συγγενεῖς καὶ γνώριμοι καὶ φίλοι καὶ γονεῖς, εἰς τὸν λιμένα.

Οἱ ἀποχαιρετισμοὶ ἐδένοντο μὲ ὑποσχέσεις ἁγίων δώρων καὶ μὲ δῶρα ἀγάπης καὶ λατρείας προσκυνήματα εἰς τὸν Τάφον Του... Καὶ ἄνοιγε τὸ καράβι τὰ πανιά του καὶ ἔφευγε καὶ ἄφηνε 'πίσω του ὁλκοὺς ἐστολισμένους μὲ παλμοὺς καὶ δάκρυα...Ἀπὸ τὰ πελάγη αὐτὰ ποῦ ἐπεράσαμε, τὰ καράβια τὰ ἅγια ἐκεῖνα ἔφευγαν, ὅπως αἱ ἀλκυόνες μαγευμέναι ἀπὸ τὸ Ἄγνωστον...Μῆνας ἔσχιζαν τὰ μεσογειακὰ νερὰ καὶ τρόμους συννήντων καὶ καῦμοὺς καὶ ἀκόμη καὶ θανάτους μέσ' στὸν πόντον. Τί λαίλαπας καὶ τί τρικυμίας καὶ τί βουνὰ ἀπὸ κύματα καὶ τί βουνὰ ἀπὸ ἀγριεμμοὺς καὶ φόβους καὶ σπαραγμοὺς εἰς κάθε τῆς Πατρίδος κέντημα, περνοῦσαν! Καὶ ὅμως ὁ Χριστός. ὁ καλὸς αὐτὸς ποιμήν, ποῦ ξέρει νὰ γλυκαίνῃ κάθε πόνον μας, αὐτὸς ἐγλύκαινε, ἀκόμη καὶ τὰ ναυάγια καὶ τοὺς χωρισμοὺς καὶ τῆς λαχτάραις, αὐτός, ὅπως εἰς τὴν θάλασσαν τῆς Γεννησαρέτ ποτε, τοὺς φόβους ναυαγῶν του φίλων...

Ἡ ψυχή σου ὠλίσθησε ἕως τὰ χείλη μου καὶ μὲ φιλεῖ εἰς τὸ ᾄσμά μου...Ἡ ψυχή σου ἀνεδέθη καὶ πάλιν εἰς διάδημα περὶ τοὺς κροτάφους μου καὶ μοῦ λαλεῖ, σ' ἀκούω, μοῦ λαλεῖ:

— Ψάλε, ὤ! ψάλε, προσκυνητά μου, τὴν πίστιν τὴν ἀρχαίαν, τὸν ἀρχαῖον ἔρωτα πρὸς τὸ Κυανοῦν...Εἰς τὸ ᾄσμά σου ἀντανακλᾶται ὅλος μου ὁ πόθος, ποῦ εἶχα ζῶσα: Νὰ γείνω ἡ σύντροφός σου ἡ γλυκειὰ εἰς τὸ ταξεῖδί σου. Καὶ νὰ γείνω ἡ ἀφ' ὑψηλοῦ περιπάθεια τῆς πίστεώς σου...

— Τὸ μέτωπόν μου αἱ ἄκανθαι τῆς ψυχῆς σου καταιμάτωσαν...Μὲ σφίγγεις ὡς ἐναγκαλισμὸς ἀγγέλου ἄγγελον... Καὶ εἶναι ὁ πόνος των, νὰ φαντασθῇς, ὁ πόνος ὁ γλυκὸς μαχαιριοῦ στὰ στήθη ἀπὸ φονηᾶ ποῦ σκότωσε ἀπὸ ἔρωτα.. ....

.....

Ἐνθυμεῖσαι, ἀγαπημένη μου, τ' ἀρχαῖα ἐκεῖνα λόγια, τί ἁπλᾶ, τί ἥσυχα ἠρμόζοντο, ἀφηγούμενα ὕστερα τὴν ἐπιστροφήν, ἄλλα φιλήματα εἰς τὸ γιαλὸ καὶ ἄλλα σφιξίματα καὶ ἄλλα δάκρυα καὶ ἄλλους παλμούς, στὴ χώρα, —ἐνθυμεῖσαι; Τί ἡμέραις γεμάταις ἀπὸ πίκρα, στὸ καράβι, καὶ τί ἡμέραις γεμάταις ἀπὸ γλύκα, εἶχαν νὰ διηγηθοῦν ὕστερα, σὲ κάθε χειμῶνα καὶ χιονιά, ποῦ ἐμάζευε τὴν οἰκογένεια πλάϊ-πλάϊ στὴν πυροστιὰ τὸ βράδυ! Ὡς ποῦ νὰ φθάσουν τί ἐτράβηξαν!...Ἀλλὰ καὶ τί ἀπόλαυσαν! ..Ἡ διήγησις ἔπαιρνε ὅλον τῆς Παραδόσεως τὸ μεγαλεῖον.. Γοργόναις ἄλλοτε περιτριγύριζαν τὸ καράβι, ταυρηδὸν δερκόμεναι... Θαλάσσια τέρατα τὸ ἀκολουθοῦσαν ἄλλοτε ὡς συνοδεία βασιλικὴ εἰς τὸ ταξεῖδι... Εἶδαν τῆς φλόγαις τῆς Κολάσεως καὶ ἄκουσαν τοὺς γόους τῶν κολασμένων ὅλων ἔλεγαν. Καὶ ἔλεγαν τὰ θαύματα ποῦ εἶδαν. Καὶ ἔλεγαν ὅτι εἶδαν μιὰ τρύπα φοβερὴ καὶ μαύρη στὴν Ἁγία Γῆ νὰ βγαίνῃ ἀπ' τὰ σπλάγχνα της φωτιαῖς καὶ λάμψι! Ἦταν ὁ Κάτω Κόσμος, ἔλεγαν...Ὅλα ἦσαν θαυμάσια! Ὅλα τεράστια! Ὅλα ἅγια! Καὶ ὅλα θεῖα! Ἡ φαντασία ἔδιδε πτερὰ ἀετοῦ εἰς τὸν λόγον καὶ ἐμεγάλωνε κάθε τι ποῦ εἶδαν κ' ἤκουσαν. Καὶ ἦσαν ὅλοι σὰν ἅγιοι αὐτοὶ ποῦ ἦλθαν ἀπὸ τέτοια μέρη θεϊκά.. Καντάρι πλέον στὰ χέρια των δὲν ἔπιαναν. Καὶ δὲν ἐζύγιζαν. Καὶ δὲν ἐψεύδοντο πλέον καὶ δὲν ὡρκίζοντο καὶ ἦτον ὁ λόγος των, ὅρκος, λόγος ἅγιος. Καὶ ἦτον ἅγιο ὅ,τι ἔλεγαν καὶ ἐπιστεύοντο καὶ ἐλατρεύοντο σὰν εἰκονίσματα...

Γκλάν! Γκλάν! Οἱ κώδωνες ἀπ' ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ χωριοῦ, τῆς χώρας, ἐχαιρέτιζαν τὴν εἴσοδον τῆς Παραδόσεως ἐν τῷ προσώπῳ των. Εἰς τοὺς πολυβασανισμένους τούτους ἀθλητὰς τοῦ πόντου καὶ τῆς πίστεως, γκλάν! γκλάν! — ἐναρμόνιον ἀπέστελλον αἱ Ἐκκλησίαι φίλημα, ἐκ τῶν αἰθερίων προσαγορεύουσαι τὴν ἄφιξίν των ..

Τί πανήγυρις αἰσθήσεων ἦσαν ὅλοι των! Ὡσὰν ἄλλου κόσμου ἐξωτικὰ ἐφαίνοντο ... Καὶ συνωδεύοντο μὲ περιπάθειαν ἄνθινον, ποῦ ἀπέπνεε ὅλα τῆς χαρᾶς τ' ἀρώματα...Διθυραμβικὴ ἦτον ἡ ὑποδοχὴ ἐκείνη ἕως τῶν μυχίων της. Ὅταν τοὺς προέπεμπον κατευοδοῦντες, εἶχον ὅλοι μελαγχολικὰ τὰ μέτωπα. Ἀρά γε θὰ ἐπιστρέψουν; Θὰ σωθοῦν; Θ' ἀνθέξουν; Εἰς τὰ νερὰ αὐτὰ τὰ μόρσιμα, ἐφ' ὧν ἡ μελαγχολία ὀλισθαίνει ἀπὸ αἰώνων ὡς Παράδοσις, καὶ ἐπὶ τῶν ὁποίων μία σιωπὴ τεθλιμμένη ἐπιχύνεται, ἡ σιωπὴ τοῦ Ἀγνώστου καὶ τοῦ Μυστηρίου, εἰς τὰ νερὰ αὐτά, ποῦ φαίνονται σὰν νὰ κατέρχωνται ἐξ Οὐρανοῦ καὶ σὰν νὰ χάνωνται εἰς τὸν Οὐρανὸν σὰν ὄνειρον, ἄρά γε εἰς τὰ νερὰ αὐτὰ τὰ μακρυνά, τὰ ξένα, οἱ ἀδελφοί μας θ' ἀνθέξουν, θὰ νικήσουν;

Τί ὑπερήφανοι εἶναι τώρα ὅλοι των! Δὲν εἶναι οἱ Ἁγιοταφῖται μόνον. Δὲν εἶναι οἱ Προσκυνηταί, οἱ περιπαθεῖς μόνον εὐσεβεῖς Χριστιανοί. Εἶναι καὶ οἱ μάρτυρες καὶ οἱ ἥρωες. Εἶναι ἕνα κομμάτι Ἑλληνισμοῦ ἀποδημητικοῦ, ποῦ ἐπανῆλθε μὲ δάκρυα καὶ χαμόγελα, σὰν νὰ τοὺς φαίνεται, ἀπὸ τὸν Ἄλλο Κόσμο ... Αὐτοὶ εἶναι! ..Ἀνάστατοι εἶναι οἱ οἰκοί των. Ἀνάστατοι, ἑορτάζοντες τὴν ἀνάστασίν των. . Ὅσοι ἐκ τῶν φιλτάτων των κατῆλθον, διὰ νὰ δρέψουν πρῶτοι τοὺς ἁγιοταφικοὺς χαιρετισμούς των, τοὺς περιεργάζονται σὰν ὑπερκόσμια ὄντα. Καὶ τοὺς συνοδεύουν τώρα σὰν κουστωδία μελιχρά, μὲ εὐλάβεια, μὲ φόβο, μὲ μία ἡσυχία πουπουλένια...

Γκλάν! γκλάν! οἱ κώδωνες ἠχοῦν γρήγορα-γρήγορα, μὲ πάταγο, μὲ βόμβο, μὲ θουριακὴ γραφικότητα στοὺς τόνους, μὲ θρησκευτικὴ κατάνυξι στοὺς ἤχους, ἠχοῦν, ἠχοῦν ἀκατάπαυστα, ἄκοπα, φαιδρά, καὶ νά τους! ἔρχονται! ἔρχονται! τρέχουν ἀπὸ τὸ σπῆτί των ἀσθμαίνοντες, ποδοβολοῦντες, ἀλαλάζοντες, ἀπ' ὅλη τὴ γειτονιὰ τριγύρω τρέχουν γέροι, νέοι, γραῖαι, παρθένοι, μητέρες, ἀδελφαί, ἀδελφοί, ὅσοι ἔμειναν 'πίσω, διὰ νὰ συνεχίσουν τὴν προϋπάντησιν αὐτὴν μὲ ὅλα τὰ φιλεύματα τοῦ οἴκου, ἀπὸ τῶν ἀδύτων του ἕως τὰ ἄκρα πέραν τῆς ὁδοῦ, εἰς μίαν ἀδελφικὴν χρυσῆν συνέχειαν δι' ὅλων τῶν κλιμάκων καὶ ὅλων τῶν βαθμίδων καὶ ὅλων τῶν αὐλῶν καὶ ὅλων τῶν οὐδῶν καὶ ὅλων τῶν προδόμων, εἰς μίαν συνέχειαν λευκήν, ἐλισσομένην δι' ὅλων τῶν μυχῶν τοῦ πατρικοῦ των, ἀπὸ τὴν μίαν ἄκρη ἕως τὴν ἄλλη, ἀναβοῶσαν τόσα Ὡσαννὰ χαιρετισμοῦ δεδοξασμένα, ὅσα αἱ καρδίαι των, ὅσοι οἱ παλμοί των, — καλὲ νά τους! ἔρχονται! ἔρχονται!

Γιατὶ γλυκειά μου Μοῦσα τ' ἀγκάθια σου ἁπλώνεις;...Τί σοῦ 'φταιξα!. .Ὦ! τὸ μαντεύω, ὄχι! ἀπὸ τὴν πίστιν, ὄχι! — ἀπὸ τὴν ποίησιν τὴν παλαιὰν αὐτὴν μεθᾷς, καὶ ἀπὸ τὴν μέθην, καὶ ἀπὸ τὸν οἶστρόν της, ἀγαπημένη μου, μοῦ σφίγγεις τοὺς κροτάφους καὶ ἀναρρίπτεις ὡς κλῶνας ἀγράμπελης ἐπὶ κορμὸν πλατάνου τὴν ψυχήν σου, διὰ νὰ μὲ φιλήσῃς μὲ ὅλην τὴν εὐγένειαν τοῦ ἔρωτός σου ὡς ἐρωμένη, ποῦ ἐπέταξε μὲ κάθε ἀκτῖνα δόξης ἀπὸ τ' ἄστρα... Ἄχ! γιατί, γιατὶ γλυκειά μου Μοῦσα τ' ἀγκάθια σου ἁπλώνεις;...Τί σοῦ 'φταιξα!...

.....

Καὶ ἔπαιρνε ἕνα τόνον λυρισμοῦ ἀφάτου, ἀγάπη μου, ἐνθυμεῖσαι; μίαν χερουβικὴν πτερύγων θύελλαν ὁ λόγος εἰς τὰ χείλη τὰ γηραιὰ τῶν πάππων μας, δίπλα στὴ φωτιὰ καὶ ὑπὸ τὰ φωτεινὰ φλόγινα φαντάσματά της καὶ ὑπὸ τὴν ἠρεμίαν τὴν μυστικὴν τῆς νύχτας, — ἐνθυμεῖσαι; Ξάνοιγε τὸ πανόραμα πάνοπτον τῆς ὑποδοχῆς εἰς ὅλα του τὰ πλάτη, τόσῳ καλόν! τόσῳ σεμνόν! τόσῳ ἁπλοῦν! τόσῳ ἀρχαῖον! — ξάνοιγε ὡς εἰδύλλιον μάγον, γεμάτον ἀπὸ χριστιανικὴν δικαίωσιν καὶ χάριν... Ὀπτασίας αἴγλην ἐνεδύετο ... Παρθένου κόσμου ἀγνώστου τὸ ἦθος ἀνελάμβανε καὶ ἤκουες καὶ ἤκουες, ἀγαπημένη μου, ἐνθυμεῖσαι; ἤκουες:

Στὴ μέση ἥσυχα τὸν ἔβαζαν. Εἰς τὰ ὑψηλότερα τοῦ ὀντᾶ. Ἑτοίμου στὴ χαρὰ ὀντᾶ καὶ γελαστοῦ σὰν ἄνοιξι... Στὴ μέση σὰν εἴδωλο ἀγαπημένο... Στὴ μέση, περιτριγυρισμένο ἔτσι ἀπὸ λατρευτάς. Ἔτσι στὴ μέση περίοπτον εἰς ὅλους κι' ὅλαις. Προσκύνημα ἔμψυχο στὰ μάτια των... Ἁγιοτικό, ἁγιοταφίτικο δῶρο καλοχρονίτικο στὸ σπῆτι. Γιὰ τὸν κἀθένα ποῦ θὰ τοῦ μιλοῦσε, ποῦ θὰ τὸν φιλοῦσε, ποῦ θὰ τὸν ἐχάϊδευε, ποῦ θὰ τὸν ἄγγιζε, ποῦ θὰ τὸν ἔβλεπε μόνον ἀπὸ μακρυὰ σὰν ὅραμα...

Καὶ ἄλλοι τοῦ ἅρπαζαν τὰ χέρια καὶ τὰ φιλοῦσαν σᾶ δεσπότου χέρια... Κι' ἄλλοι τοῦ ἅρπαζαν τὰ πόδια, τὰ πόδια ποῦ πάτησαν τὰ Ἅγια ἐκεῖνα Χώματα, καὶ τὰ γλυκοφιλοῦσαν καὶ τ' ἀγκάλιαζαν... Τί σκηνὴ κατανύξεως ὕστερα ἦτον ἡ σκηνὴ ἐκείνη τοῦ πλυσίματος! Γιὰ τὴν ταπείνωσι στὸν Ἅγιο Τάφο, σὰν τόσοι Χριστοί, τόσοι καλόγεροι τοῦ τά 'χαν πλύνῃ μὲ ροδόσταμμο... Τὸ ἤθελε ἡ παράδοσις, ἡ ποίησις... Γιὰ τὴν πίστι, ἡ παράδοσις πάλι ἐδῶ, ἡ ποίησις ξανάπλενε τὰ πόδια αὐτὰ μὲ ἀνθόνερο...

Τὰ πόδια ποῦ πάτησαν τὰ Ἅγια ἐκεῖνα Χώματα, ποῦ ἐπερπάτησαν σὲ κάμπους καὶ λόγκους καὶ βουνά, ἀπ' τὸ Χριστό τους τὸν καλὸ περπατημένα, — μὲ βιά, μὲ

προθυμία, μὲ λαχτάρα, ὕστερα, τὰ γύμνωναν καὶ τὰ 'πλεναν καλὰ-καλά, τὰ 'σφούγγιζαν μ' ἄσπρη χρυσοκεντημένη μπόλια καὶ τὰ μύρωναν .. Ἄλλα φιλήματα, καὶ πάλιν ἄλλα ἀγκαλιάσματα μὲ βιὰ καὶ προθυμία καὶ λαχτάρα!... Μὲ τὸ νερὸ ἐκεῖνο ὕστερα ἐρράντιζαν τὸ σπῆτι ὡς μὲ ἁγίασμα, ἔνιβαν τὰ χέρια καὶ τὰ πρόσωπα, καὶ μὲ τὴν ἴδια μπόλια ἄναβαν στὰ χέρια καὶ στὰ πρόσωπα μιὰ δροσερότητα παρθενικὴ καὶ ξάνθιζαν μιὰ χρόα τριανταφυλλένια...

Καὶ σ' ὅλη τὴν ἐποποιΐα αὐτὴ τῆς Πίστεως, παντοῦ μπροστὰ σᾶν Μυροφόραις ἡ γυναῖκες, σᾶν τόσαις λευκαῖς Μαρίαις τοῦ Εὐαγγελίου, μπροστὰ καὶ πρώταις παντοῦ, εἰς ὅλα, στὴν περιποίησι, στὸν πόθο, στὴν ἀγάπη, σὲ κάθε ἁρμονία καρδιᾶς λαχταρισμένης ποῦ περίμενε... Ὤ! τί σκηνὴ κατανύξεως γλυκειᾶς ἦτον ἡ σκηνὴ ἐκείνη τοῦ πλυσίματος!.....

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ
Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ

Η ΦΟΝΙΣΣΑ*

Η Φραγκογιαννοῦ, ἀποθέσασα πρὸς ὥραν τὸ μικρὸν σῶμα καταγῆς, εἶχε τρέξει δύο βήματα, καὶ λύσῃ τὴν καλαμιὰν μὲ τὸν σπάγγον, κ' ἐπροσπάθει νὰ τὸν λύσῃ ἢ τὸν κόψῃ, ὅπως δέσῃ δι' αὐτοῦ τοὺς πόδας τῆς μικρᾶς πνιγμένης εἰς τὸν κλῶνα τῆς κερασέας, καὶ κρεμάσῃ τὸ σῶμα κατὰ κεφαλῆς.

Συγχρόνως, ἀπαντῶσα εἰς τὴν ἐπίκλησιν τῆς γυναικός, ἐφώναξε μὲ ἀγρίαν, ἀλλόκοτον φωνήν·

Γιάννη! .. Γιάννη!

Ἡ κραυγὴ ἀντήχησεν ἀνὰ τὴν κοιλάδα. 'Αλλ' ὁ Γιάννης δὲν ἐφαίνετο. Ἡ Γιαννοῦ ἔδεσε τοὺς πόδας τῆς μικρᾶς, κ' ἐπροσπάθει νὰ τὴν κρεμάσῃ, συγχρόνως δὲ ἐπανέλαβε τὴν κραυγήν της·

— Γιάννη!... Ποῦ εἶσαι;.. ἔλα!... Τὰ κορίτσια πέσανε μέσ' τὴν στέρνα!...

«Καλλίτερα ποῦ ἀργεῖ», ἔλεγε μέσα της.

— Δὲν ἀκούει, θὰ 'πῶ αὐτὸς ὁ χριστιανός; Τόσο ταμάχι, στὴ δουλειά,! Τώρα νύκτωσε πλειά... Γιάννη! Γιάννη!...

Συγχρόνως συνησθάνη ὅτι σχεδὸν ἐπροδίδετο, καθότι ἡ γυνὴ ρητῶς δὲν τῆς εἶχεν εἰπεῖ ὅτι ὁ Γιάννης εἰργάζετο στὸ χωράφι, ἀλλὰ μόνον ἡ ἰδία τὸν εἶχεν ἰδεῖ, καὶ ἂν τῆς τὸ εἶπέ τις, ἡ πνιγεῖσα παιδίσκη τῆς τὸ εἶπεν. Ὅθεν ἐπέφερε·

— Μὰ ποῦ εἶνε;... Στὸ χωράφι, εἶπες; Καὶ τί κάνει;.. Ποιὸς νὰ τρέξῃ, χριστιανή μου, ὡς ἐκεῖ;... Σὺ εἶσαι ἄρρωστη γυναῖκα... Γιάννη!... Ποῦ εἶσαι, Γιάννη;

Τέλος ἠκούσθη φωνή, πέραν τοῦ ἀκρινοῦ φράκτου, ἀπὸ τὴν ἐσχατιὰν ἐρχομένη.

— Τί εἶνε;... Ποιὸς φωνάζει;

— Τρέξε, Γιάννη!... Τὰ κορίτσια πνιγήκανε! ἔκραξε μὲ μέγαν κόπον ἡ ἄρρωστη γυνή.

Μετὰ ἓν λεπτόν, ἔφθασε τρέχων ὁ Γιάννης. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε κρεμάσει τὸ μικρὸν σῶμα, εἶτα ἐσήκωσε καὶ τὸ σῶμα τὸ ἄλλο, τῆς μεγαλειτέρας παιδίσκης, καὶ τὸ ἐψηλάφει μὲ τὰς δύο χεῖρας, ζητοῦσα νὰ βεβαιωθῇ ἂν ἦτο νεκρὸν ἤδη. Καὶ συγχρόνως ἔρριπτε λοξὸν ὕπουλον βλέμμα πρὸς τὴν δύστηνον μητέρα, τὴν ὠχρὰν καὶ ῥιγοῦσαν ὑπὸ τὴν λευκήν, μαλλίνην συνδόνα της, κ' ἔσεισε τὴν κεφαλήν, ἀκουσίως οἰκτείρουσα τὴν γυναῖκα ἐκείνην.

Ὅταν εἶδε μακρόθεν τὸν πατέρα, τὸν κηπουρόν, νὰ τρέχῃ πρὸς τὰ ἐδῶ, ἐγύρισε τὸ σῶμα μὲ τὴν κεφαλὴν κάτω, καὶ τὸ ἐκράτει προσωρινῶς οὕτω διστάζουσα καὶ ἔντρομος.

—Τί εἶνε;... Τί τρέχει; ἔκραξεν ἐν ἄκρᾳ ἀπορίᾳ ὁ Γιάννης.

—Νά! καλὰ ποῦ βρέθηκα! ἐφώναξε πρὸς τοῦτον ἡ Φραγκογιαννοῦ... Ἠρχόμουν ἀπὸ τὸν 'Ανάγυρο, μὲ τὸ κοφίνι μου. Ἔλεγα νὰ σοῦ δώσω κανένα βότανο, ἀπ' αὐτὰ ποῦ μάζωξα σήμερα στὸ ῥέμμα, γιὰ νὰ κάμετε ματζοῦνι γιὰ τὴν γυναῖκά σου!... ἐπειδὴ εἶχα μάθῃ πῶς ἦτον ἄρρωστη... Καλὰ ποῦ βρέθηκε ἡ πόρτα ἀνοιχτή!... Μπαίνω μέσα .. Ἀκούω, μπλούμ! τὴν τρομάρα ποῦ πῆρα! Τὰ δυὸ κορίτσια, καθὼς ἔπαιζαν μὲ τὴν καλαμιά, ἔπεσαν στὴ στέρνα... Κατὰ πῶς φαίνεται, ὅσο μπόρεσα νὰ καταλάβω, εἶχαν πιάσει καυγᾶ

* Ἴδε σελ. 342.

ΜΕΓΑΡΙΤΙΣΣΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ
ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ Θ. ΡΑΛΛΗ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΤΟΥ ΚΑΪΡΟΥ

ποιὰ νὰ κρατῇ τὴν καλαμιά, γιὰ νὰ βγάλῃ τάχα τὰ ψάρια... Ἡ μικρὴ ἤθελε ν' ἁρπάξῃ τὴν καλαμιὰ ἀπ' τὴ μεγάλη... Σπρώχνοντας ἡ μεγάλη τὴ μικρή, τὴν ἔρριξε μὲσ' τὸ νερό, καὶ πιάνοντας ἡ μικρὴ τὴν μεγάλη, κατὰ πῶς φαίνεται, τὴν ἐτράβηξε μαζύ της μὲσ' τὴ στέρνα. (Ἡ Φραγκογιανοῦ εἶχε αὐτοσχεδιάσει τὴν ἔρμηνείαν ταύτην ἐκ τοῦ προχείρου, καὶ ἐξ ἐμπνεύσεως.) Ἄχ! τὴν τρομάρα ποῦ πῆρα! Ἀκούω ἕνα μπλούμ! Καλὰ ποῦ βρέθηκα! Ὁ Θεὸς μ' ἔστειλε... Ἀμμή, ἔτσι ἀφήνουνε, χριστιανοί μου, μικρὰ κορίτσια, νὰ παίζουν μοναχά τους κοντὰ στὴ στέρνα, γεμάτη νερό!..

Ὁ Γιάννης, ἰδὼν τὰ δύο ἀναίσθητα σώματα, εἰς τὰς ὠχρὰς ἀκτῖνας τῆς ἀμφιλύκης, τραβῶν τὰ μαλλιά του, δάκνων τοὺς ἁρμοὺς τῶν δακτύλων του, ἀπήντησεν·

— Ὤ!...τί ἁμαρτίες!...ἔχεις δίκηο, χριστιανή μου! Ἄχ!...καὶ τὶ ἦτον αὐτό!... Κ' ἐγὼ ἤμουν κάτω στὸ χωράφι, κ' ἔβγαζα τὰ χορτάρια...καὶ δὲν μποροῦσα νὰ ἡσυχάσω, τὸ ἔρμο!...Ἕνα σαράκι μ' ἔτρωγε!...Καὶ δὲν ἐσυλλογίστηκα πῶς ἡ στέρνα ἦτον γεμάτη. Κ' εἶχα ἕνα φόβο, μιὰν ὑποψία...ἔλεγα νἀφήσω τὸ βοτάνισμα, νἄρθω, νὰ τρέξω, στὸν μπαχτσὲ 'πίσω...Κ' ἔλεγα, ὁ ἐξαποδὼ κάτι μοῦ σκαρώνει, κάτι μοῦ μαγειρεύει...Καὶ δὲ μοὔκανε καρδιά, νἀφήσω τὴ δουλειά, τὸ ἔρμο! Ὤχ! δίκηο ἔχεις, ὅ,τι καὶ νὰ πῇς, χριστιανή μου. Ἄχ! ἄχ! τί ἁμαρτίες;

Καὶ ἐν πολλῇ ἀγωνίᾳ, ὁ κηπουρὸς συνειργάσθη εἰς τὰ πρόχειρα ἐναντίον τοῦ πνιγμοῦ μέσα, τὰ ὁποῖα συνίστα ἡ πολύπειρος Φραγκογιαννοῦ.

. . . . . .

Ἡ γραῖα Χαδούλα ἐξ ἀνάγκης ἔμεινε καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν νύκτα εἰς τὴν καλύβην, ὅπου ἐδοκίμασεν ὅλα τὰ σπάνια καὶ ἀπερίγραπτα συναισθήματα τῆς φόνισσας μεταβαλλομένης αἴφνης εἰς ἰάτρισσαν τῶν ἰδίων θυμάτων της. Μὲ ὅλα τὰ κρεμάσματα καὶ τὰς ἐντριβάς, τὰ ὁποῖα ἐφήρμοσεν αὕτη, τὰ δύο κοράσια ἀπέθαναν. Τὸ πρωὶ ἔτρεξεν ὁ Γιάννης εἰς τὴν πολίχνην διὰ νὰ δώσῃ εἴδησιν εἰς τὰς ἀρχάς, ἐνῷ ἡ Φραγκογιαννοῦ μείνασα ὀπίσω ἐσυντρόφευε τὴν ἄρρωστην μητέρα, κλαίουσαν καὶ ὀδυρομένην, ἐξασκοῦσα καὶ τὸ ἔργον τῆς παρηγορητρίας, σιμὰ εἰς τὸ ἐπάγγελμα τῆς ἰάτρισσας.

Ὁ εἰρηνοδίκης καὶ ὁ «ἐκπληρῶν τ' ἀστυνομικὰ» πάρεδρος ἦλθον ἐπὶ τόπου. Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἀνακρινομένη διηγήθη τὴν χθεσινὴν ἐκδρομήν της, καὶ τὴν τυχαίαν διέλευσίν της ἀπὸ τὸν λαχανόκηπον. Εἶτα ἐπανέλαβε σχεδὸν κατὰ λέξιν ὅσα εἶχεν εἰπεῖ εἰς τὸν πατέρα τῶν δύο κορασίων. «Ἡ μικρότερη ἤθελε ν' ἁρπάξῃ τὴν καλαμιὰ ἀπ' τὴν μεγαλείτερη. Σπρώχνοντας ἡ μεγάλη τὴν μικρὴ τὴν ἔρριξε μέσα στὸ νερό, καὶ πιάνοντας ἡ μικρὴ τὴν μεγάλη, κατὰ πῶς φαίνεται, τὴν ἐτράβηξε μαζύ της μέσ' τὴ στέρνα». Ταῦτα ἐξέφερε μᾶλλον ὡς συμπερασμοὺς ἢ ἀνακρινομένη· διότι μόλις ἐπάτησε τὸ κατώφλιον τῆς θύρας, ἔλεγε, κι' ἄκουσε ἕνα *μπλούμ!* καὶ δὲν ἐπρόφθασε νὰ προλάβῃ τὴν καταστροφήν, μόνον ἐπῆρε «μεγάλη τρομάρα».

Ὁ παρεπιδημῶν ἰατρός, κ. Μ., ἦλθεν, εἶδε τὰ πτώματα καὶ συνέταξε τὴν ἔκθεσίν του· ἀπεφάνθη ὅτι τὰ δύο κοράσια ἐπνίγησαν ἐκ πτώσεως εἰς τὸ ὕδωρ.

Οὐδεμία ἔνδειξις οὔτε ὑποψία ὑπῆρχε κατὰ τῆς Φραγκογιαννοῦς. Τὰ δύο μικρὰ πλάσματα, τὰ ἐδιάβασεν εἰς ἱερεὺς ἐλθών, εἰς τὸν ναΐσκον τοῦ Ἁγ. Ἀντωνίου, καὶ τὰ ἔθαψαν ἐκεῖ ἔξω, μεταξὺ σχοίνων καὶ θάμνων, πλησίον εἰς τὴν βορείαν πλευρὰν τοῦ ναΐσκου.

Ι'.

Παρῆλθον αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα. Τὴν ἑβδομάδα τοῦ Θωμᾶ, ἡ γραῖα Χαδούλα, βοηθουμένη ἀπὸ τὴν μικρὰν κόρην της, τὴν Κρινιώ, ἔπλυνεν ἐντὸς τῆς εὐρείας αὐλῆς τοῦ κὺρ Ἀλεξάνδρου τοῦ Ροσμαῆ, γέροντος προκρίτου, ὅστις ἦτο σύντεκνός της, καὶ τῆς εἶχε βαπτίσει σχεδὸν ὅλα τὰ τέκνα. Εἰς τὸ ὑπόστεγον μέρος τῆς αὐλῆς τὸ καλούμενον Λαδαρειό, δίπλα εἰς τὴν πελωρίαν ξυλίνην καρούταν, ὁμοιάζουσαν πολὺ μὲ τὴν Κιβωτὸν τοῦ Νῶε, ὅπως τὴν ζωγραφίζουν, πλησίον εἰς τὸ φρέαρ, καὶ ὅπου ἡ ἀναθάλλουσα τεραστία μορέα ἐξέτεινε τοὺς μεγάλους καταπρασίνους κλῶνάς της, ὡς χιαστὴν εὐλογίαν διδομένην σταυροειδῶς εἰς ἀξίους καὶ ἀναξίους, ὁ μικρὸς κῆπος φραγμένος μὲ δρύφακτα ἐξεδίπλωνε πολύχρωμα μεθυστικὰ ἄνθη εἰς δρόσον γλυκασμοῦ καὶ τρυφὴν ὀμμάτων δι' ὅλα τοῦ Θεοῦ τὰ πλάσματα· δίπλα εἰς τὴν μικρὰν κάμινον μὲ τὴν κτιστὴν στέρναν τῶν στεμφύλων, εἶχεν ἡ Φραγκογιαννοῦ τὴν μεγάλην, βαθεῖαν σκάφην της, παραπλεύρως ταύτης ἄλλην σκάφην ἡ Κρινιώ, καὶ ἀκούραστοι αἱ δύο ἀπὸ δύο ἡμερῶν ἔπλυνον, ἐμπουγάδιαζαν, ἐξέβγαιναν, ἅ-

πλωναν, ἐστέγνωναν, ἐμάζευαν, καὶ ἀκόμα δὲν εἶχον τελειώσει τὴν καλήν των ἐργασίαν.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἡ Φραγκογιαννοῦ εἶχεν ἐνοχληθῆ μεγάλως ἀπὸ τὰ τρεξίματα, τοὺς θορύβους, καὶ τὰ καμώματα ἑνὸς σμήνους μικρῶν παιδίων καὶ κορασίων, τὰ ὁποῖα εἰσήλαυνον ἐντὸς τῆς αὐλῆς κ' ἐθορύβουν. Σχεδὸν ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς γειτονιᾶς, δέκα ἢ δεκαπέντε τὸν ἀριθμόν, εἰσέβαλλον εἰς τὴν αὐλήν, ἔτρεχαν ἐδῶ-ἐκεῖ, ἐχοροπηδοῦσαν, ἐκυνηγοῦντο γύρω-γύρω εἰς τὴν καρούταν, ἔπαιζον τὸ κρυφτάκι, ἔσκυπταν εἰς τὸ φρέαρ, Νάρκισοι διὰ νὰ ἰδοῦν τὴν σκιάν των εἰς τὸ ὕδωρ, μὲ κίνδυνον νὰ πέσουν μέσα, ἐξέβαλλον μεγάλας, ἀνάρθρους φωνάς, ὡς Ἠχοί, θυγάτρια κρυπτόμενα ὄπισθεν τῆς καρούτας, εἰς τὰ σκοτεινὰ στενώματα, ὅπου τὰ ἔθελγεν ὁ παιγνιώδης φόβος — καὶ ὅλα ταῦτα μὲ μεγάλην παιδικὴν ἀδιακρισίαν καὶ φορτικότητα μὴ ἀφίνοντα τὴν φίλεργον γραῖαν καὶ τὴν κόρην της νὰ κάμουν ἥσυχαι τὴν ἐργασίαν των.

Δύο πύλας εἶχεν ἡ εὐρεῖα αὐλή, τὴν μεγάλην καὶ τὴν μικράν. Καὶ τὰς δύο τὰς εἶχε κλείσει ἐπανειλημμένως ἡ Γιαννοῦ μὲ τὸν μοχλόν, ἢ μὲ τὸν μάνδαλον, ἐλπίζουσα νὰ εὕρῃ ἡσυχίαν· κ' αἱ δύο εὑρίσκοντο μετ' ὀλίγον ἀνοικταὶ ἑκάστοτε· τοῦτο διότι καὶ οἱ ἔνοικοι ἐλάμβανον συχνὰ ἀνάγκην νὰ εἰσέλθουν ἢ νὰ ἐξέλθουν, καὶ ἄλλοι ἐκτὸς τῶν παιδίων ἔξωθεν ἤρχοντο, συγγενεῖς ἢ φίλοι τῆς οἰκίας. Ἔκαμε παραστάσεις εἰς τὴν σεβασμίαν γερόντισσαν, τὴν οἰκοκυράν, ἥτις ἐπανειλημμένως ἐμάλωσε τὰ παιδία, ὅλως ἀλυσιτελῶς. Παρεπονέθη εἰς δύο γειτόνισσες, μητέρας τινῶν ἐκ τῶν θορυβούντων παιδίων. Αὗται τῆς ἀπήντησαν ὅτι νὰ «κυττάξῃ τὴ δουλειά της, καὶ νὰ μὴν κάνῃ κουμμάντο 'σὲ ξένο βιό.»

Κοντὰ τὸ μεσημέρι, ἡ Γιαννοῦ ἔστειλε τὴν Κρινιὼ στὸ σπίτι, διὰ νὰ φέρῃ ψωμὶ καὶ φάβα, τὴν ὁποίαν εἶχεν εἰπεῖ ὅτι θὰ ἔβραζεν ἡ Ἀμέρσα — ἥτις εἶχε πάντοτε τὸν ἐργαλειόν της εἰς τὸ σπίτι, καὶ δὲν συνείθιζε νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς τὴν πλύσιν καὶ ἄλλας ἐξωτερικὰς ἐργασίας — διὰ νὰ γευματίσουν.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ ἔμεινε πρὸς ὥραν μόνη, ἐξακολουθοῦσα νὰ πλύνῃ. Τὴν ὥραν ἐκείνην ὑπῆρχον ἐντὸς τῆς αὐλῆς μόνον δύο ἢ τρία κοράσια, τὰ ὁποῖα δὲν ἐθορύβουν κι' αὐτὰ ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ παιδία. Ἀφότου μάλιστα εἶχεν ἱδρυθῆ εἰς τὸ χωρίον σχολεῖον τῶν θηλέων, τὰ κοράσια εἶχον μεγάλως ξυπνήσει. Ἡ κυρὰ δασκάλα πολλὰ γράμματα δὲν τὰ ἐδίδασκεν, ἀκόμη ὀλιγώτερα χειροτεχνήματα, ἀλλὰ μόνον τὰ ἐμάνθανε «νὰ λάβουν θάρρος» καὶ νὰ μὴν κάνουν «σὰν σκιασμένα» καὶ σὰν «βουνίσια», καὶ ἐκήρυττεν ὅτι ἦτο καιρὸς πλέον νὰ «χειραφετηθῶσιν».

Ἡ Φραγκογιαννοῦ τὰ ἐμάλωσεν ἐπανειλημμένως, ἀλλ' αὐτὰ δὲν ἄκουαν. Τὸ ἓν μάλιστα θυγάτριον, μόλις ἑπτὰ ἐτῶν, τῆς γειτόνισσας τῆς Προπαντίνας, ἡ Ξενούλα, ἄρχισε νὰ περιγελᾷ τὴν γραῖαν μὲ μιμικὰς κινήσεις τῶν χειρῶν καὶ τοῦ στόματος.

Στιγμήν τινα, τὰ δύο ἄλλα κοράσια ἔτρεξαν ἔξω τῆς αὐλῆς, ἡ δὲ Ξενούλα, μείνασα, ἔκυπτεν εἰς τὸ φρέαρ, κ' ἐζητοῦσε, μὲ μίαν βέργαν, νὰ φθάσῃ καὶ ταράξῃ τὸ νερόν. Ἔκυπτεν ἐπιμόνως, ἀλλ' ἡ βέργα ἦτο πολὺ κοντὴ καὶ δὲν ἔφθανε.

— Ἐ! Θέ μου, καὶ νἄπεφτες μέσα, Ξενούλα! εἶπε μὲ ἀλλόκοτον γέλωτα ἡ Φραγκογιαννοῦ. Τί λευθεριὰ θἄκανες τῆς μάνας σου!

— Ἐ! Σέ μὸυ, τσαὶ νἄμπεμπες μπέσα! ἐμιμήθη παρῳδοῦσα τὴν φωνὴν ἡ Ξενούλα! Τσὶ λελυγιὰ τσάκαλες τσῆς μπάμιας σου!

Εἶχεν ἀνασηκωθῆ ὀλίγον, καὶ πάλιν ἔκυψε βαθύτερον ἢ πρίν.

Τὸ στόμιον τοῦ πηγαδιοῦ τετράγωνον ἦτο φραγμένον μὲ σανίδας ἀνίσου πλάτους ὥστε αἱ πλευραὶ δὲν εἶχον τὸ αὐτὸ ὕψος. Ἡ μικρὰ σανίς, ἐφ' ἧς ἔκυπτεν ἡ Ξενούλα, ἦτο χαμηλοτέρα τῶν ἄλλων τριῶν, φθαρμένη, ὀλισθηρά, φαγωμένη ἀπὸ τὴν προστριβὴν τοῦ σχοινίου τοῦ κουβᾶ, δι' οὗ ἤντλουν ὕδωρ, μὲ σκουργιασμένα καρφία, σαπρὰ καὶ κινουμένη. Καθὼς ἔσκυψεν ἡ παιδίσκη, ἐστηρίχθη ὅλη, μὲ τὸ βάρος τοῦ σώματος ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς χειρός, ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὴν σανίδα, ἐγλίστρησεν, ἡ σανὶς ἐνέδωκεν, ἐξεκόλλησεν ἀπὸ τὴν μίαν ἄκραν, καὶ ἡ Ξενούλα ἔπεσε κατακέφαλα μέσα εἰς τὸ χάσκον στόμα τοῦ φρέατος. Ἠκούσθη πνιγμένη κραυγή, κτύπος, καὶ εἶτα μέγας πλαταγισμὸς εἰς τὸ ὕδωρ.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ νεροῦ ἦτο μίαν καὶ ἡμίσειαν ὀργυιὰν κάτω τοῦ στομίου, τὸ δὲ βάθος τοῦ νεροῦ πρέπει νὰ ἦτο μιᾶς ὀργυιᾶς.

Ἐξ ἐμφύτου ὁρμῆς, ἡ Φραγκογιαννοῦ ἠθέλησε νὰ φωνάξῃ καὶ νὰ τρέξῃ εἰς βοήθειαν. Ἀλλὰ τὴν μὲν κραυγήν της, ἡ ἰδία ἔπνιξεν εἰς τὸν λάρυγγα, πρὶν τὴν ἐκβάλῃ, αἱ δὲ κινήσεις παρέλυσαν καὶ τὸ σῶμά της ἐπάγωσεν. Ἀλλόκοτος στοχασμὸς τῆς ἐπῆλθεν εἰς τὸν νοῦν. Ἰδοὺ ὅτι μόλις σχεδὸν ὡς ἀστεϊσμὸν εἶχεν ἐκφέρει τὴν εὐχήν, νὰ ἔπιπτεν ἡ παιδίσκη

μέσα στὸ πηγάδι, καὶ ἰδοὺ ἔγεινεν! Ἄρα ὁ Θεὸς (ἐτόλμα νὰ τὸ σκεφθῇ;) εἰσήκουσε τὴν εὐχήν της, καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπιβάλῃ πλέον χεῖρας, ἀλλὰ μόνον ἤρκει νὰ ηὔχετο, καὶ ἡ εὐχή της εἰσηκούετο.

Μετὰ μίαν στιγμήν, ἔλαβεν ἀπόφασιν νὰ ἔλθῃ μέχρι τοῦ στομίου τοῦ φρέατος, νὰ κύψῃ καὶ νὰ ἰδῇ εἰς τὸ βάθος. Εἶδε τὴν ἀγωνίαν τῆς μικρᾶς κόρης, ἀσπαιρούσης μέσα εἰς τὸ νερόν, εἶπε καθ' ἑαυτὴν ὅτι, καὶ ἂν ἤθελε, δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὴν σώσῃ. Ἀλλὰ βεβαίως, ἂν ἐπνίγετο... αὐτὴν θὰ κατηγόρουν! Νὰ κράξῃ τώρα βοήθειαν, ἦτο ἀργά. Ἀργὰ ἴσως θὰ ἦτο διὰ νὰ σωθῇ ἡ μικρά, ἀλλὰ πιθανῶς δὲν θὰ ἦτο ἀργὰ διὰ νὰ δείξῃ αὐτὴ τὴν ἀθωότητά της. Καὶ ὅμως δὲν ἀπεφάσισε νὰ κράξῃ. Καλλίτερον θὰ ἦτο, ἂν ἀμέσως τὸ εἶχε κάμῃ. Ἀλλ' ὁποία κακὴ τύχη! Πῶς τὴν ἐπαίδευεν ἡ ἁμαρτία! Ἂν ἦτον τώρα ἡ Κρινιὼ ἐδῶ, πόσον εὐκταῖον θὰ ἦτο! Ἐκείνη βεβαίως θὰ ἦτον ἱκανὴ νὰ κατέλθῃ ξυπόλητη εἰς τὸ νερὸν — διότι τὸ πηγάδι, ὅπως συνήθως συμβαίνει, εἶχε πατήματα εἰς τοὺς ἐσωτερικοὺς τοίχους, ἐσοχὰς ἐντὸς τοῦ κτιρίου τῶν λίθων, ἂν καὶ ἴσως πολὺ ἐπικινδύνους καὶ ὀλισθηρὰς — καὶ πιθανὸν ἦτο νὰ κατώρθωνεν ἡ Κρινιὼ νὰ σώσῃ τὴν μικρὰν κορασίδα. Τώρα ὅμως ἦτο ἀπελπισία καὶ θάνατος!

Εἰς αὐτὰς τὰς στιγμάς, ἡ Φραγκογιαννοῦ εἶχε λησμονήσει τὴν πρώτην ἰδέαν της — ὅτι ὁ Θεὸς ἠθέλησε νὰ εἰσακουσθῇ ἡ εὐχή της καὶ νὰ πνιγῇ ἡ παιδίσκη. Εἶτα εὐθὺς πάλιν ὁ λογισμὸς οὗτος τῆς ἐπανῆλθεν εἰς τὸν νοῦν — καὶ ἀκουσίως ἐγέλασε πικρὸν γέλωτα.

Ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ ἀπεφάσισε τί ἔπρεπε νὰ κάμῃ.

«Ἂς πάω στὸ σπίτι, εἶπε μέσα της. Θὰ προφασισθῶ, ἐπειδὴ τὸ Κρινιὼ ἀργεῖ νὰ ἔλθῃ — ἴσως νὰ μὴν εἶν' ἕτοιμο τὸ φαΐ — πῶς πείνασα τάχα πολύ, κ' ἐπροτίμησα νὰ φᾶμε ὅλοι στὸ σπίτι, γιὰ νὰ βγάλω ἀπ' τὸν κόπο καὶ τὸ Κρινιώ, νὰ κουβαλᾷ».

Καὶ ἐν ἀκαρεῖ, ἀφοῦ ἐτοποθέτησε τὴν σκάφην μὲ ὅσα ῥοῦχα εἶχε μισοπλυμένα ἀκόμη ὄπισθεν τῆς καρούτας, εἰς μέγα ξύλινον ἀμπάριον, τὸ ὁποῖον ἐκλείδωσε, κ' ἔβαλε τὸ κλειδίον στὴν τσέπην της, ἐξῆλθε τρέχουσα ἀπὸ τὴν αὐλήν, διὰ τῆς μικρᾶς πύλης, τὴν ἔκλεισεν ἔξωθεν εἰς τὸ μάνδαλον, καὶ ἀπῆλθεν.

ΙΑ΄.

Ἀφοῦ τὸ σῶμα τῆς Ξενούλας ἀνεσύρθη ἀπὸ τὸ φρέαρ, πνιγμένον καὶ νεκρόν, ἡ γραῖα Χαδούλα δὲν ἦτο πλέον ἥσυχη, κρυερὸς φόβος ἤρχισε νὰ τὴν κατατρύχῃ... Ἔλεγεν ὅτι τώρα, ἂν καὶ δὲν ἔπταιε, δὲν θὰ ἐγλύτωνε πλέον.

Τῷ ὄντι, ἡ ἐξουσία εἶχεν ἀρχίσῃ νὰ συλλαμβάνῃ ὑποψίας. Ἡ σύμπτωσις ὅτι ἡ γραῖα ἐκείνη εἶχεν εὑρεθῇ δευτεραγωνιστοῦσα εἰς τὸν πνιγμὸν τῶν δύο κορασίων τοῦ Γιάννη τοῦ Περιβολᾶ, εἰς τῆς Μαμμοῦς τὸ ρέμμα ὅπου ὅλη ἡ ὑπόθεσις, καίτοι δὲν προέκυψαν στοιχεῖα ἐνοχῆς ἢ καὶ νύξεις πρὸς ὑποψίαν, εἶχε τὸ παράδοξον καὶ τὸ ἀλλόκοτον, καὶ ὅτι αὐτὴ πάλιν ἡ γραῖα εὑρίσκετο εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ γέροντος Ροσμαῆ, κατὰ τὰς ὥρας περίπου ὅτε ἐπνίγετο εἰς τὸ φρέαρ ἡ μικρὰ Ξενούλα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Προπαντῆ, παρεῖχε νύξεις τινὰς ὑποψίας εἰς τὸν εἰρηνοδίκην, ὅστις ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τοῦ Παρέδρου, τοῦ «ἐκπληροῦντος τ' ἀστυνομικά.» Καὶ τότε ὁ πάρεδρος, ὅστις ὡς δημόσιος κατήγορος περιωρίζετο μόνον ν' ἀγορεύῃ κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῶν ποινικῶν, λέγων· «Κατὰ τσ' μαρτυρίες ποῦ εἶπαν οἱ μαρτύροι, φαίνεται νὰ ἔκαμε, ἢ φαίνεται νὰ μὴν ἔκαμε τὴν πρᾶξιν», ὅλον δὲ τὸν ἄλλον καιρὸν δὲν ἐλάμβανεν ἀφορμὴν ν' ἀναπτύξῃ τὴν δραστηριότητά του ἢ νὰ τροχίσῃ τὴν γλῶσσάν του, ἁπλῶς ἀπήντησεν ὅτι «ἀφοῦ ἔτσι τὸ λέει ὁ εἰρηνοδίκης, ἔτσι θὰ εἶνε, κ' ἔτσι μοῦ φαίνεται». Καὶ τότε οἱ δύο ἀπεφάσισαν ν' ἀνακρίνωσιν αὐστηρότερον τὴν Χαδούλαν, χήραν Ἰωάννου Φράγκου, κ' ἐν ἀνάγκῃ νὰ τὴν προσωποκρατήσωσι.

Κατὰ τὴν πρώτην ἀνάκρισιν, ἥτις εἶχε γείνῃ ἐπὶ ποδὸς κ' ἐπιτοπίως — τότε ὁ εἰρηνοδίκης καὶ ὁ ἀστυνόμος δὲν εἶχον συλλάβῃ ἀκόμη ρητὰς ὑποψίας, ἢ δὲν τὰς εἶχον ἀνακοινώσει πρὸς ἀλλήλους (ὁπότε διὰ τῆς συνεπινεύσεως τοῦ ἑνὸς ἡ πεποίθησις τοῦ ἄλλου, ὡς πάντοτε συμβαίνει, ἐδεκαπλασιάζετο) — ἡ Φραγκογιαννοῦ ἐν ἀταραξίᾳ εἶχε καταθέσει τὰ γνωστὰ ἤδη γεγονότα, ἄνευ τῆς ἐσωτερικῆς ψυχολογίας των· ὅτι δηλ. αὐτή, ἐκεῖ ποῦ ἔπλυνε, «σὰν ἀπέρασε τὸ μεσημέρι, κ' ἐπείνασε, κ' ἡ κόρη της ἡ Κρινιὼ εἶχεν ὑπάγει στὸ σπίτι νὰ φέρῃ τὸ φαΐ, καὶ σὰν ἀργοῦσε, κι' αὐτὴ εἶχε παραπεινάσει — καὶ τὴν εἶχαν καταζαλίσει τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τὰ παιδιὰ καὶ τὰ κορίτσια, ποῦ ἐχαλνοῦσαν τὸν κόσμον μὲ τὰ παιγνίδια καὶ τῆς ἀταξίες τους μέσ' τὴν αὐλή, καὶ γύρω-γύρω στὸ λαδαρειό, καὶ γύρω-τριγύρω στὴν καρούτα, καὶ στὸ πηγάδι σιμά· εἰς τὰς φρονίμους νουθεσίας της

αὐτά, κακομαθημένα τὴν ἐπεριγελοῦσαν καὶ τὴν ἠρέθιζαν, καὶ τὴν ἔκαμνον νὰ χάσῃ τὴν ὑπομονὴν — ὅλα τ' ἀνωτέρω ἐπεβεβαίωσε κ' ἡ Κρινιώ, ἡ κόρη της — τότε αὐτή, καταζαλισμένη καὶ μὴ δυναμένη νὰ σταθῇ στὰ πόδια της ἀπ' τὴν πεῖνα, ἀπεφάσισε νὰ ὑπάγῃ στὸ σπίτι, διὰ νὰ φάγουν ὅλοι μαζὺ ἐκεῖ, ν' ἀπαλλάξῃ καὶ τὴν Κρινιὼ ἀπὸ τὸν περισσὸν κόπον τῆς μεταφορᾶς τοῦ φαγητοῦ, κι' αὐτὴ νὰ ἡσυχάσῃ πρὸς ὥραν καὶ νὰ ξαποστάσῃ. Ἐξῆλθε λοιπὸν τῆς αὐλῆς, κ' ἔκλεισε τὴν θύραν μὲ τὸ μάνδαλον. Ὅταν, μετὰ τὸ γεῦμα, ὡς μίαν ὥραν ἀργότερα, ἐπέστρεψαν εἰς τὴν αὐλήν, μαζὺ μὲ τὴν Κρινιώ, κατ' ἀρχὰς δὲν ὑπώπτευσαν τίποτε, κ' ἐπανέλαβον τὴν ἐργασίαν των. Ὁ θόρυβος τῶν παιδίων εἶχε κοπάσει πρὸς ὥραν τότε. Ὅταν ὅμως μετ' ὀλίγον ἐχρειάσθη ν' ἀντλήσουν νερὸν ἀπὸ τὸ φρέαρ, τότε τὸ «γιουρδέλι», ἤτοι τὸ ἄντλημα τῆς Κρινιώς, προσέκρουσεν εἰς στερεὸν σῶμα ἐντὸς τοῦ ὕδατος, κι' αὐτὴ ἐν ἐκπλήξει καὶ φόβῳ ἔκραξε τὴν μητέρα της. Τότε αἱ δύο ὁμοῦ ἀνεκάλυψαν τὸ σῶμα τῆς μικρᾶς κόρης ἐπιπλέον, ἢ μᾶλλον βυθισμένον ἤδη ἐντὸς τοῦ ὕδατος.»

Ἡ Κρινιὼ ἦτον ἐντελῶς εἰλικρινὴς βεβαιοῦσα τ' ἀνωτέρω. Ὁ εἰρηνοδίκης ἤκουσεν εὐμενῶς τὴν κατάθεσιν ταύτης. Ἀλλ' ὅμως ἔκαμε μορφασμὸν εἰς τὴν μητέρα της. Ἐκεῖνος ὁ μορφασμὸς — ἐκεῖνα τὰ «μοῦτρα» τοῦ εἰρηνοδίκου — δὲν τῆς ἤρεσαν, τῆς Φραγκογιαννοῦς, ἥτις ἦτο λίαν πεπειραμένη, καὶ τότε μεγάλη ἀγωνία τὴν ἐκυρίευσεν.

Εἰς τὴν οἰκίαν τῆς Τραχήλαινας τῆς κόρης της, ὅπου εὑρίσκετο μικρὸν πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, δὲν ἔπαυε νὰ κυττάζῃ ἀνήσυχος ἀπὸ τὸ παράθυρον. Διεύθυνε τὸ βλέμμα πρὸς τὴν ἰδίαν της μικρὰν οἰκίαν, ἥτις καίτοι μὴ ἀντικρύζουσα, ἀλλὰ πλαγίως κειμένη, ἦτο ὁρατή, ἐπειδὴ ἐξεῖχε πέραν τῶν ὀλίγων μεσολαβουσῶν οἰκιῶν, δύο ἢ τρεῖς πῆχες πρὸς τὸν δρόμον. Ἡ Γιαννοῦ, ἂν καὶ συχνὰ ἐκύτταζε, δὲν ἔβλεπε τίποτε.

Ἡ κόρη της ἡ Δελχαρώ, εἶδε τὴν ἀνησυχίαν της, κι' ἄρχισε νὰ κυττάζῃ, ὅπως ἡ μήτηρ της, καὶ αὐτή. Τὴν ὥραν τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου, αἴφνης μετὰ κρυφίου φόβου τὴν ἔκραξε.

— Μάνα! Μάνα!

— Τί εἶνε;

— Ἔλα νὰ ἰδῇς!

— Τί;

— Δυὸ ταχτικοὶ στέκονται καὶ κυττάζουν ἔξω ἀπ' τὴν αὐλή, στὸ σπίτι σας ..

Ἡ γραῖα Χαδούλα ἐσηκώθη, καὶ εἶδεν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφοβεῖτο. Δύο «ταχτικοί», ἤτοι χωροφύλακες, ὅπως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ υἱοῦ της, τοῦ Μώρου — ὁπότε οὗτος, πρὸ δεκαπέντε ἐτῶν περίπου εἶχε σύρει ἐκ τῆς κόμης ἐπὶ τοῦ λιθοστρώτου τῆς ὁδοῦ τὴν μητέρα του, καὶ εἶχε μαχαιρώσει τὴν ἀδελφήν του — ἵσταντο παραμονεύοντες, κυττάζοντες ἁπλήστως πρὸς τὴν οἰκίαν.

Ἡ Φραγκογιαννοῦ εἶδε καὶ ἐπείσθη ὅτι μέγας καὶ ἐπικείμενος κίνδυνος τὴν ἠπείλει.

— Πρέπει νὰ πάρω τὰ βουνά, δυχατέρα! εἶπεν αἴφνης. Ἂν προφτάσω!

— Γιατί, μάννα; εἶπεν ἐν ἀγωνίᾳ ἡ Δελλαρώ.

— Γιατί... μὲ γυρεύουν γιὰ νὰ μὲ φυλακώσουν.

— Ἀλήθεια;... Ἐσὺ τὸ ἔρριξες, μάνα, τὸ κορίτσι στὸ πηγάδι;!

— Ὄχι, μάρτυς μου ὁ Θεός!... Αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμα, εἶπεν ἡ Φραγκογιαννοῦ.

— Τότε;...

— Σιώπα!

— Ἡ ἁμαρτία σὲ κυνηγᾷ, μάνα, εἶπε δειλῶς ἡ Δελχαρώ.

— Σιώπα! Μουρλάθηκες; εἶπε βλοσυρὰ ἡ μάνα της, ὑποπτεύσασα ὑπαινιγμόν τινα εἰς τὸν τόνον μεθ' οὗ ὡμίλει ἡ κόρη της.

— Τί νὰ πῶ κ' ἐγώ, ἡ καϋμένη! εἶπε συμπλέκουσα τὰς χεῖρας ἐν ἀμηχανίᾳ, ἡ Δελχαρώ.

— Ἄ! αὐτὸ μὴν τὸ λές! ὄχι! Δὲν κάνει νὰ τὸ λές!

Καὶ τρομερά, κατῆλθε τὴν σκάλαν νὰ φύγῃ.

— Ποῦ πᾷς, μάνα;

— Στὰ βουνά, σοῦ εἶπα!... Δῶσέ μου λίγο παξιμάδι.

Ἡ Δελχαρὼ ἔτρεξε ν' ἀνοίξῃ τὸ ἑρμάριον, κ' ἔλαβεν ἐκεῖθεν ὀλίγα παξιμάδια.

— Δῶσέ μου καὶ τὸ καλάθι μου... κ' ἕνα μαχαιράκι, ἐπανέλαβεν ἐν ἄκρᾳ βίᾳ ἡ Φραγκογιαννοῦ... Βάλε μου κ' ἕνα χράμι μάλλινο μέσα... καὶ τὴ μανδήλα μου... τὰ παληοτσόκαρά μου... Δῶσέ μου καὶ τὸ βαβδί μου... ψάξε νὰ τὸ βρῇς!

Ἕπεται συνέχεια

Α. ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ἑρμέτε Νοβέλλι.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶδαν — μᾶλλον δὲν εἶδαν, διότι πολὺ ἀραιοὶ προσῆλθον εἰς τὰς παραστάσεις του — ἄλλον ἕνα διάσημον καλλιτέχνην κατ' αὐτάς, τὸν Ἑρμέτε Νοβέλλι. Μὲ τὸν Ρόσσι καὶ τὸν Σαλβίνι λήγει ἐπὶ τῆς ἰταλικῆς σκηνῆς ἡ βασιλεία τοῦ ρομαντισμοῦ. Μὲ τὴν Δοῦζε καὶ τὸν Νοβέλλι ἀρχίζει ἡ βασιλεία τοῦ ἀκράτου πραγματισμοῦ.

Καὶ ἡ μὲν Δοῦζε εἶνε μία καὶ ἀπαράμιλλος, περιβαλοῦσα τὸν πραγματισμὸν μὲ τὸν πέπλον ἰδανισμοῦ ὑψηλοῦ καὶ δώσασα εἰς τὴν τέχνην τὴν δύναμίν τῆς μαντείας καὶ τῆς ἀναπαραστάσεως αὐτῶν τῶν ψυχικῶν μυστηρίων. Ὁ Νοβέλλι εἶνε ὀλιγώτερον δημιουργικός, πεζότερος, πραγματικώτερος, σωματικώτερος ἂν ἐπιτρέπεται ἡ λέξις.

Ἕνα πρόσωπον, ἓν μεγάλον, εὐρύ, ἀνοικτόν, πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ εἶνε δυνατὸν νὰ συνοικῇ τὸ δρᾶμα καὶ ἡ κωμωδία, τὰ δάκρυα καὶ ὁ γέλως — ἡ φύσις δηλ. αὐτὴ — μὲ τοὺς εὐπλαστοτέρους μῦς τοὺς ὁποίους ἠμπορεῖ νὰ ἰδῇ κανείς, μὲ δύο βαθεῖς ὀφθαλμούς, ἀπαυγάζοντας, ὡς δι' ἀστραπῶν, τὰς ψυχικὰς συγκινήσεις, ἰδοὺ ὁ Νοβέλλι. Ὁ ἰταλὸς καλλιτέχνης παρίσταται ἐνώπιόν μας ὡς ὁ διάδοχος τῶν μίμων ἐκείνων τῆς ἀρχαιότητος, περὶ τῶν ὁποίων λέγεται ὅτι ἐξέφραζον διὰ τῆς φυσιογνωμίας τόσον ἰσχυρῶς καὶ μὲ τόσην καταπληκτικὴν ἀλήθειαν τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα, ὥστε ἦτο περιττὸν νὰ ὁμιλοῦν· ἤρκει νὰ παίζουν.

Τὸν εἶδα εἰς δύο ρόλους ἀπὸ τοὺς τέσσαρας, τοὺς ὁποίους ἔπαιξεν εἰς τὰς Ἀθήνας, τὸν Λουδοβῖκον ΙΑ΄ καὶ τὸν Σάϋλωκ, δὲν πιστεύω δ' ὅτι ἐμφανίζεται εἰς τελειοτέρους τῶν δύο τούτων. Τὸ δρᾶμα τοῦ Καζιμὶρ Δελαβίνιε ἴσως ἔχει ἐλαττώματα, ἀλλὰ παρουσιάζει ἕνα χαρακτῆρα ὅμως, τὸν διαγράφει ἐντόνως, τὸν ἀφίνει ἐντυπωμένον εἰς τὴν μνήμην. Ὁ τυραννικός, αἱμοχαρής, ὕπουλος, ἀρχικός, φιλόδοξος αὐτὸς βασιλεὺς δίδει εἰς καλλιτέχνην ὡς τὸν Νυβέλλι τὴν εὐκαιρίαν δημιουργίας, ἡ ὁποία ὀλίγον διαφέρει ἀπὸ ἐνσάρκωσιν. Ἂν εἰς τὰς δύο πρώτας πράξεις ὁ ἰταλὸς καλλιτέχνης δὲν δίδῃ τὴν αἴσθησιν λεπτοτέρων συναισθημάτων, τὰ ὁποῖα ἀναγκαίως εἶνε συναισθήματα τοῦ δραματικοῦ αὐτοῦ ἥρωος — ὅστις ἐπὶ τέλους εἶνε βασιλεὺς — εἰς τὰς δύο τελευταίας ὅμως ἐξαίρεται εἰς δύναμιν καὶ εἰκονικότητα σπανίαν.

Ἡ ἐξομολόγησις τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Φραγκῖσκον τὸν ἐκ Πάολας — τὸν ἐρημίτην τῶν Ἀρδεννῶν, ὅπως τὸν μεταπλάσσει ἡ ἰταλικὴ μετάφρασις — ἀποτελεῖ σκηνήν, τῆς ὁποίας ὁμοίαν, κατὰ τὴν δύναμιν, τὸ πάθος, τὴν ὁρμήν, ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν τελειοτέραν ἀπὸ ἠθοποιόν. Νομίζει τις, ὅτι ὁ καλλιτέχνης ἐξήντλησεν ὅλην του τὴν διαπλαστικὴν δύναμιν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτὴν καὶ μετ' ὀλίγον, ὅταν ὁ κρυμμένος δοὺξ τοῦ Νεμούρ, παρουσιάζεται ἔμπροσθέν του καὶ στηρίζει τὸ ἐγχειρίδιον εἰς τὴν καρδίαν του, ἡ ἐντύπωσις τῆς δυνάμεως, τῆς ἀληθείας, τῆς πραγματικότητος, ἑκατονταπλασιάζεται. Εἶνε τόσον πραγματικὴ ἡ ἀγωνία ἐκείνη τοῦ φιλοζώου, ὅστις αἰσθάνεται τὸν θάνατον ἐπάνω του, ἕτοιμον νὰ τὸν κτυπήσῃ, ὥστε ἑκατοντάδες στηθῶν, εἰς τὴν πλατεῖαν, ἐπάλλοντο ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀγωνίαν καὶ ὅλοι δὲν ἐβλέπαμεν τὴν στιγμὴν πότε νὰ λήξῃ τὸ μαρτύριον. Ἐὰν δὲν ἐγνωρίζαμεν τὴν ἱστορίαν, ἐὰν δὲν ἐγνωρίζαμεν τὸ ἔργον, ἐὰν δὲν εἰξεύραμεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ὁ Λουδοβῖκος ΙΑ΄ θὰ ζήσῃ, θὰ ἠγειρόμεθα νὰ εἰπῶμεν εἰς τὸν Νεμούρ: «Ἔλεος! Ἔλεος! Κτύπησέ τον! Σκότωσέ τον!»

Ἡ τελευταία πρᾶξις τοῦ δράματος, τὴν ὁποίαν πληροῖ ὁ ἀγωνιώδης θάνατος τοῦ βασιλέως καὶ ἡ βιαία καὶ πυρίνη αὐτοῦ φιλοδοξία, μᾶς ἔδειξεν ἕνα Νοβέλλι ἀκόμη φυσικώτερον, ἀληθινώτερον, πραγματικώτερον. Εἶδα ὅλους σχεδὸν τοὺς συγχρόνους μεγάλους ἠθοποιοὺς ν' ἀποθνήσκουν ἐπὶ σκηνῆς. Δὲν εἶδα ἠθοποιὸν ἀποθνήσκοντα κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Η βαθμιαία ἐκείνη ἀποσύνθεσις τῶν χαρακτηριστικῶν, ἡ ἀρχομένη ὀλίγας ὥρας πρὸ τῆς τελικῆς ἀποσυνθέσεως, ἡ ἀρχίζουσα ἐκμηδένισις τῆς ἀτομικότητος, ἡ ὁποία σκεπάζει τὴν μορφὴν τοῦ ἐπιθανάτου μὲ τὰς σκιὰς τοῦ μυ-

στηρίου καὶ τοῦ ἀγνώστου, τὸ ὑελῶδες τῶν ἐσαεὶ σβεννυμένων ὀφθαλμῶν, ὁ ρόγχος ὁ ὑπόκωφος, ἡ τραγικὴ πρὸς τὴν ζωὴν προσήλωσις, ἐνῷ ὡς ἀπὸ ἀντιθέτου μέρους ἔλκει σφοδρῶς χεὶρ ἀόρατος — ἡ χεὶρ τοῦ θανάτου — ἀπεδόθησαν μετὰ φυσικότητος καὶ ἀληθείας ἀπαραμίλλου.

Ἂν ἀπὸ τὸν «Ἔμπορον τῆς Βενετίας» ἐξῆλθαμεν μὲ ἐντυπώσεις ὀλιγώτερον ἐνθουσιώδεις, τ' ἀσθενέστερα συναισθήματα πρέπει ν' ἀποδοθῶσι καὶ εἰς τὴν γενικὴν πενιχρότητα, μετὰ τῆς ὁποίας ἀνεβιβάσθη τὸ ἔργον τοῦτο, τὸ ὁποῖον εἶνε ἔργον σκηνοθεσίας καὶ ἐξόχου γραφικότητος, ὡραίων χρωμάτων, μεγαλοπρεπῶν παρελάσεων, στίχων ἀμιμήτου γλυκύτητος — τῶν γλυκυτέρων ἴσως, τοὺς ὁποίους ἔγραψεν ὁ Σαίξπηρ. Ὅλα ταῦτα εἰς τὴν παράστασιν τοῦ Νοβέλλι ἐξέλιπαν. Ἡ Βενετία τῶν σκηνογραφιῶν ἐκυμαίνετο μεταξὺ ὁλλανδικοῦ χωρίου καὶ μετρίας τινὸς ὁδοῦ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ παρερχομένη γόνδολα ὡμοίαζε πρὸς ἀτμάκατον ἢ μᾶλλον νεκροκράββατον. Οἱ Βενετοὶ ἱππόται τοῦ θιάσου καὶ αἱ ἐρωμέναι των δὲν μᾶς ἔλεγαν τίποτε. Ἡ μετάφρασις εἶχε ψαλιδίσει ἀμειλίκτως ὅλας τὰς ἀνωφελεῖς ἴσως, ἀλλ' ἀπαραμίλλους καλλονὰς τοῦ ἔργου. Ἐν μέσῳ τῆς ὀδυνηρᾶς αὐτῆς ἀπογοητεύσεως ὅ,τι ἔμενε καὶ ὅ,τι ἐκινεῖτο καὶ ὅ,τι ἔζη καὶ ὅ,τι εἵλκυε τὴν προσοχὴν ἦτο μόνος ὁ Σάϋλωκ-Νοβέλλι.

Ποτὲ δὲν ἠσθάνθην βαθύτερον τὸ ὑποστηριζόμενον ἀπὸ μίαν ὁλόκληρον τάξιν κριτικῶν — ἀπὸ τὸν Χάϊνε τόσον εὐγλώττως — ὅτι ὁ Σάϋλωκ εἶνε πρόσωπον συμπαθητικόν. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ εἶδα τὸν Νοβέλλι ἐξερχόμενον ἀπὸ τὴν οἰκίαν του, τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐγκαταλείψει ἡ κόρη του, ἀποφέρουσα καὶ τοὺς θησαυρούς του, ἔξαλλον, κατάπληκτον, γεμίζοντα τὸ θέατρον μὲ κραυγὰς φρίκης καὶ ὠρυγὰς ὀδύνης, ἀδύνατον ἦτο πλέον νὰ τὸν ἀντιπαθήσω — ἀκόμη καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐζήτει ἐπιμόνως νὰ κόψῃ μίαν λίτραν κρέατος ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Ἀντωνίου. La sensazione — ὅπως λέγει καὶ ἡ ἰταλικὴ μετάφρασις — la sensazione è la regina delle nostre emozioni, ἐπὶ τέλους Καὶ ἐννοῶ, ὅτι εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, τὸν ὁποῖον μετεχειρίζοντο σὰν σκύλλον εἰς τὸ Ριάλτο, τὸν ὕβριζαν, τὸν ἐπροπηλάκιζαν, τὸν ἐχλεύαζαν, τὸν κατεδίωκαν, τοῦ ἥρπαζαν τὴν κόρην καὶ τὰ χρήματα, τοῦ ἐδανείζοντο 3,000 δουκάτα, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν χεῖρα τῆς Πορτίας – ἐννοῶ ὅτι εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, δὲν ἔμενεν ἄλλο ἢ τὸ συναίσθημα τῆς ἐκδικήσεως — la sensazione.

Ὁ Νοβέλλι, ὅστις ἐμελέτησε μέχρι τῶν τελευταίων πτυχῶν του τὸν τύπον τοῦ Σάϋλωκ, συζήσας μετὰ τῶν Ἑβραίων τῆς Βενετίας καὶ τῆς Φερράρας, μᾶς ἔδωκεν ἕνα Σάϋλωκ, πραγματικότητος ζώσης καὶ ἀληθείας παλλομένης, ἀποτυπώσας αὐτὸν τοῦτον τὸν τύπον τοῦ τοκογλύφου, τοῦ φιλοχρημάτου, τοῦ αἰσθανομένου φρικιάσεις ἡδονῆς εἰς τὴν ψαῦσιν τῶν χρημάτων καὶ συγχρόνως ἐκπροσωποῦντος τὸ σιωπηλὸν μαρτύριον αἰώνων, τὸ βαρῦνον τὴν ψυχὴν τῆς φυλῆς τοῦ Σάϋλωκ ἐν τῇ διασπορᾷ. Ὁ Σαίξπηρ αὐτὸς θ' ἀνέφρισσε βλέπων ἐνσαρκωμένον μὲ τοιαύτην δύναμιν ζωῆς καὶ πραγματικότητος τὸν ἥρωά του.

Ὁ Νοβέλλι, καλλιτέχνης αὐτοδίδακτος ἀρχίσας τὸ στάδιόν του ὡς «brillante» ἰταλικοῦ θιάσου, καὶ ἀναχθεὶς εἰς τὴν τελειότητα τῶν δραματικωτέρων τύπων, τοὺς ὁποίους ἔπλασε ποτὲ ἡ μεγαλοφυΐα, ἐντείνας καὶ στομώσας καὶ χαλυβδώσας τὸ ὑπέροχον αὐτοῦ τάλαντον, διὰ μέσου τῶν περιπετειῶν καὶ τῶν πικριῶν καὶ τῶν δοκιμασιῶν τῆς ζωῆς, εἶνε βεβαίως ἠθοποιὸς μελέτης καὶ συνθέσεως. Εἶνε λεπτολόγος παρατηρητής. Εἶνε μιμητὴς καὶ ἀντιγραφεὺς τῆς φύσεως. — Ἀλλ' ἠμπορεῖ νὰ λεχθῇ καὶ περὶ αὐτοῦ ἀληθέστατα τὸ τοῦ Λεονάρδο δὰ Βίντση: «Natura così mi dispone...»

Δ. ΚΑΚΛΑΜΑΝΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΞ ΑΙΓΥΠΤΟΥ

Καλλιτεχνικὴ Ἔκθεσις Καΐρου.

Ἡ εἰς τὸ κομψότατον ἀραβικοῦ ρυθμοῦ μέγαρον τοῦ Cercle Artistique τοῦ Καΐρου διοργανωθεῖσα καλλιτεχνικὴ ἔκθεσις διατρέχει τὸ δέκατον τρίτον ἔτος ἀπὸ τῆς ἱδρύσεώς της. Ἕκαστον χειμῶνα — ἡ λέξις μοῦ διαφεύγει ἀπὸ συνήθειαν — τὸ χαριτωμένον αὐτὸ κτίριον δικαιολογεῖ τὸ καλλιτεχνικόν του ὄνομα καὶ αἱ ὄμορφαι αἴθουσαί του φιλοξενοῦν ἐπὶ ἕνα μῆνα τοὺς πολυπληθεῖς ξένους τοῦ Καΐρου τὴν ἐποχὴν αὐτὴν διὰ νὰ θαυμάσουν καὶ κάμουν τὴν ἐκλογήν των μεταξὺ τῶν ἔργων τῶν ἐπίσης ξένων ζωγράφων, σχεδὸν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τοῦ κόσμου ἐκθετῶν τῆς Ἐκθέσεως ταύτης.

Εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ ἐπισκέπτης τῆς Καλλιτε-

χνικῆς Ἐκθέσεως τοῦ Καΐρου παραιτεῖται ἀπὸ τοῦ νὰ ζητήσῃ εἰς αὐτήν, τὴν ἐθνικὴν προσπάθειαν ὅσον ἀφορᾷ τὰς ὡραίας τέχνας καὶ τὴν ἐξέλιξιν αὐτῶν εἰς τὴν γῆν τῶν Φαραώ. Ὁ σκοπός της εἶναι ἴσως περισσότερον πρακτικὸς παρὰ καθαρῶς καλλιτεχνικός. Καὶ μόλα ταῦτα κινεῖ πολὺ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἐκπληροῖ μίαν ἀνάγκην. Ὅλοι οἱ ἐκθέτοντες ζωγράφοι εἶναι σχεδὸν ξένοι ὡς εἴπομεν, καὶ τὰ ἔργα τὰ ὁποῖα παρουσιάζουν, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἔχουν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ θέμα τὴν φύσιν τὴν αἰγυπτιακήν. Ὡς ἐκ τούτου θὰ ὑποθέσῃ κανεὶς ὅτι ἡ μονοτονία κυριαρχεῖ· καὶ μόλα ταῦτα παρουσιάζεται τὸ ποικιλώτερον καὶ τὸ πλέον εὐχάριστον μωσαϊκὸν μὲ τὴν ποικιλίαν τῆς ἀντιλήψεως καὶ τὴν ἀποτύπωσιν αὐτῆς εἰς χρώματα, τόνους, θερμότητα καὶ ἔκφρασιν μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς φύσεως ἡ ὁποία διαφοροτρόπως ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῶν. Ἀσυνήθιστοι μὲ αὐτὴν ρίπτονται μὲ νέον σφρῖγος καὶ ἐπιθυμίαν ἀκράτητον, καὶ ὁ καθεὶς προσπαθεῖ νὰ ἐκφράσῃ τὴν βαθεῖαν ἐντύπωσιν τὴν ὁποίαν ἡ κουρασμένη αὐτὴ φύσις ἀπὸ φῶς καὶ θερμότητα ἔδωκεν εἰς τὴν ψυχήν του. Ἕνα χρῶμα εἰς τὴν ἄνευ γραμμῶν σχεδὸν καὶ καμπυλωτάτην αὐτὴν φύσιν, τὸ κίτρινον μέχρι τοῦ κοκκίνου καὶ αἱ διάφοροι αὐτῶν ἀποχρώσεις, ἐρεθίζει ὅλων τὰς ψυχὰς καὶ ἡ γλυκύτης, μία βαρειὰ γλυκύτης, τοὺς κατακτᾷ καὶ ἐν τῇ κατακτήσει της ὡς ἄλλο χασὶς τοὺς ἀποκοιμίζει καὶ εἰς ὄνειρα, πρωτοφανῆ δι' αὐτούς, μὲ τὴν μαγικήν της δύναμιν τοὺς κάμνει νὰ τὴν βλέπουν, τὴν φύσιν αὐτήν, ποικίλην καὶ μυστηριώδη, βουτημένην εἰς χρώματα καὶ ἀποχρώσεις ἀναριθμήτους. Ὡς ἐκ τούτου ἰδιαιτέρως ὡραία εἶναι ἡ αἴγλη μὲ τὴν ὁποίαν περιβάλλεται ἡ ἔκθεσις μὲ τὴν ποικιλίαν τῶν τόνων ἥτις ἀπαντᾶται εἰς τὰς εἰκόνας.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς κυριωτέρους στηλοβάτας καὶ ἀληθινὴ ψυχὴ τῆς ἐκθέσεως αὐτῆς εἶναι ὁ ἐκ τῶν δοκιμωτέρων συγχρόνων Ἑλλήνων ζωγράφων, ὁ κ. Θ. Ράλλης. Καὶ ὅπως εἶναι ὁ σπουδαιότερος διοργανωτής, εἶναι καὶ ἀπὸ τοὺς καλλιτέρους κοσμητάς της. Τὰ ἔργα τοῦ κ. Ράλλη, μὲ τὴν θαυμασίαν ἐκτέλεσίν των καὶ τὴν πιστὴν ἀπομίμησιν ἐκ τοῦ φυσικοῦ, καταντοῦν ἀληθινὰ κοψοτεχνήματα καὶ πολύτιμα ὅπως κἄθε στολίδι. Ἀπομιμεῖται τὴν φύσιν ἀλλ' αὐτὴ εἶναι πάντοτε τροποποιημένη καὶ διευθετημένη εἰς τὰς εἰκόνας του ὅπως αὐτὸς τὴν θέλει καὶ τοῦ ἀρέσκει καὶ στολισμένη μὲ μεγάλην περιποίησιν καὶ ἀρκετὴν φιλαρέσκειαν. Ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν ἁρμονίαν τῶν χρωμάτων του λείπει κἄποτε ἡ ἀνωτέρα ἁρμονία τὴν ὁποίαν μόνον τυχαίως ἠμπορεῖ νὰ συλλάβῃ ὁ καλλιτέχνης εὑρισκόμενος ἀπέναντι τῆς φύσεως ὅπως εἶναι. Ὁ κ. Ράλλης εἶναι πολὺ συχνὰ καλὸς νοικοκύρης εἰς τὴν ζωγραφικήν του. Ὅλα τὰ θέλει καθαρά, καλῶς διευθετημένα, ὁρισμένα καθ' ὅλον τὸ σχῆμα των, τελείως συγκεκριμένα. Δὲν ἐννοεῖ τίποτε ν' ἀφήσῃ τὸ ἀόριστον οὔτε τὸ ὑπονοούμενον, τὸ ὁποῖον ὅμως πολλάκις ἔχει τοιαύτην ἐκδηλωτικὴν δύναμιν ὥστε μὲ τὴν ποίησίν του νὰ θέτῃ εἰς κίνησιν ὅλα ἐκεῖνα τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα καὶ νὰ μᾶς παρουσιάζῃ σκηνὰς ἀληθινὰς καὶ βαθέως χαρακτηριστικὰς ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θρησκείας του. Ὁ κ. Ράλλης ἄλλως ἐκμεταλλεύεται τὴν ζωήν. Τόσα πολλὰ πράγματα εἶδε, τόσα πολλὰ ἐμελέτησεν ὥστε ἡ πληθώρα αὐτὴ τὸν ἀναγκάζει νὰ γίνεται μᾶλλον ἀποταμιευτής, νὰ πέρνῃ ἀπὸ τὴν ζωὴν ὅ,τι τοῦ ἀρέσει, ὅ,τι τοῦ φαίνεται ὄμορφο καὶ μὲ τὴν σπανίαν του τέχνην νὰ στολίζῃ μὲ αὐτὰ τὰς εἰκόνας του καὶ νὰ δημιουργῇ κοψοτεχνήματα πολύτιμα, κατάλληλα νὰ κοσμήσουν πλούσια ἐνδιαιτήματα πριγκήπων τῶν ὁποίων τείνει νὰ γείνῃ καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ζωγράφος. Εἰς τὴν ἔκθεσιν τοῦ Καΐρου παρουσιάζει ὁ ἀκάματος καλλιτέχνης ὁλόκληρον σειρὰν ἀπὸ δώδεκα εἰκόνας, μὲ τὰ γνωστὰ καὶ προσφιλῆ εἰς αὐτὸν θέματα. *Μεγαρίτισσα εἰς τὴν ἐκκλησίαν*, *Φτωχὴ Μεγαρίτισσα*, ἡ *Κόρη τοῦ παπᾶ*, *Ἡ χίμαιρα*, *Φρύνη*, *Ἡ Ἀνάπαυσις*, *Tigre-Tigresse* καὶ ἄλλαι. Ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ *Μεγαρίτισσα τῆς ἐκκλησίας*, ὅπου τὸ φῶς ἢ καλλίτερα τὸ μαγικὸ κερὶ τοῦ κ. Ράλλη σκορπίζει τὸ γλυκὺ μυστικόν του φῶς εἰς τὴν σκοτεινὴν ἐκκλησίαν καὶ φωτίζει τὴν πολύχρωμον καὶ ὡραίαν ἐνδυμασίαν τῆς χωρικῆς. Ἡ εἰκὼν ἡ φέρουσα τὸν τίτλον *Tigre-Tigresse* εἶναι ἐκτελεσμένη ἐπὶ λευκο-κιτρίνου ὄνυχος καὶ παριστᾷ νέαν γυναῖκα γυμνήν, μόλον τὸ περιτύλιγμα εἰς δέρμα τίγρεως, ἐξηπλωμένην. Τὸ κάλυμμα πίπτει ἐλαφρῶς ἐπὶ τοῦ σφριγῶντος αὐτοῦ γυμνοῦ σώματος καὶ δίδει εἰς αὐτὸ κἄτι τι τὸ σκληρῶς ἄγριον. Ἡ στάσις της εἶναι προκλητικὴ καὶ μία ἐπιθυμία ἀγρία νὰ διασκεδάσῃ μὲ τὸ θῦμα της, τὸ ὁποῖον εἶναι βεβαία ὅτι θὰ προσελκύσῃ, ζωγραφίζεται εἰς τοὺς ἀντιπαθητικῶς πρασίνους ὀφθαλμούς της. Ἡ εἰκὼν αὐτὴ καθὼς καὶ ἡ *Ἀνάπαυσις*, ἐπὶ πρασίνου ὄνυχος, μὲ τὴν δύσκολον ἐκτέλεσιν εἶναι ἀληθινὸν tour de force ἄξια τῆς σταθερᾶς καὶ ἐμπείρου τέχνης τοῦ κ. Ράλλη.

Πολλοὶ ξένοι ζωγράφοι ταξειδεύοντες εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔσπευσαν νὰ δώσουν τὰς πρώτας ἐντυπώσεις των ἐξ αὐτῆς εἰς τὴν ἔκθεσιν. Μεταξὺ αὐτῶν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος μὲ πραγματικὴν σταθερότητα ἀπετύπωσε διὰ τοῦ χρωστῆρος τὸν χαρακτῆρα τοῦ ἐγχωρίου τύπου εἶναι ὁ Ὁλλανδὸς ζωγράφος κ. Tonny Hirschig. Ἡ εἰκών του φέρει τὸν τίτλον *Πωλητὴς ἀνθέων*, ἀλλ' ἠμποροῦσε νὰ φέρῃ ὁποιονδήποτε ἄλλον τίτλον. Ὁ μικρὸς Φελλάχος του εἶναι ἀπὸ τοὺς τύπους ἐκείνους τοὺς ὁποίους εἰς κάθε γωνιά, εἰς κἄθε τοῖχον αἰγυπτιακῆς πόλεως ἀπαντᾷ ὁ ταξειδιώτης ἱσταμένους ἀκινήτους καὶ περιμένοντας τὴν αἰφνιδίαν ἐργασίαν, τὴν ἀπρόοπτον, τὴν ὁποίαν τὸ πνεῦμα τοῦ Φελλάχου φαντάζεται ὅτι ἠμπορεῖ νὰ προσπορίσῃ ἡ διάβασις ἐκεῖθεν ἑνὸς Εὐρωπαίου, ἑνὸς χαβάκα. Ἡ στάσις τοῦ μικροῦ Φελλάχου εἰς τὴν εἰκόνα εἶναι σχεδὸν ἀγαλματώδης καὶ μία σκέψις ἀδιόρατος περιτριγυρίζει τὴν νεαρὰν καὶ συμπαθῆ μορφήν του. Ὁ μακρὸς βαθὺς ἰκανοῦς χιτών του, ἡ Ταλαπία του, φαρδιὰ πίπτει καὶ καλύπτει τὸ εὔγραμμον σῶμα του, ὡς τὸ φαντάζεται κανεὶς διὰ μέσου τοῦ συμπαθητικοῦ αὐτοῦ χρώματος τοῦ συμπληρώματος μιᾶς αἰγυπτιακῆς δύσεως. Ἐπὶ τοῦ τραχήλου του ἀπερίττως ρίπτεται βυσσινόχρουν ὕφασμα ἐν εἴδει λαιμοδέτου, παχύ, ξεχωρίζον καὶ τρόπον τινὰ σᾶν νὰ τραβᾷ καὶ νὰ ἀποσπᾷ ἀπὸ τὸ χρυσίζον πορτοκαλόχρουν βάθος τὴν ζωντανὴν αὐτὴν μορφὴν καὶ ἀφήνει νὰ φαίνεται ἡ ἄλλη ζωή, τὴν ὁποίαν ἀπαρτίζει τὸ βάθος. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ δύοντος ἡλίου ζωνταναὶ σᾶν νὰ ὁμιλοῦν ὡς τεμάχια στερεὰ σωριάζονται ἡ μία πλησίον τῆς ἄλλης καὶ φαίνονται σᾶν νὰ ἀπαρτίζουν σειρὰν κιόνων χρυσῶν ποῦ στηρίζουν ἕνα ἀόρατον μαγικὸ παλάτι. Μία ἁρμονία βεβαία καὶ ἀληθινὴ ξεφεύγει ἀπὸ τὴν εἰκόνα αὐτήν, ὅπου ὅλα τὰ χρώματα εἶναι βαλμένα μὲ σοφίαν καὶ ἀλήθειαν. Ἡ εἰκὼν αὐτὴ τοῦ κ. Hirschig μολονότι ὄχι τελείως ἐπεξειργασμένη, ἀποτελεῖ ἴσως τὸ πλέον ἐνδιαφέρον ἔργον τῆς ἐφετεινῆς ἐκθέσεως τοῦ Καΐρου. Τὸ φῶς καὶ αἱ σκιαὶ ρίπτονται μὲ τοιαύτην τέχνην μέσα εἰς αὐτὴν ὥστε ὅλαι αἱ γραμμαὶ λαμβάνουν ξεχωριστὴν ἔκφρασιν. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἡ θαυμασία πλαστικότης τῶν χειρῶν ποῦ κρατοῦν ἴα, τῆς βαθέος χρώματος καφὲ κεφαλῆς καὶ τῶν ἄλλων μελῶν δίδουν, εἰς τὴν μορφὴν τῆς εἰκόνος του κἄτι τι τὸ ὁποῖον μόνον εἰς ἔργα γλυπτικῆς κυρίως ἀπαντᾶται. Ἡ μαύρη μορφὴ ξεχωρίζει ὡς ἄγαλμα μέσα ἀπὸ τὴν εἰκόνα καί, ὡς ἕνα σύμβολον ἁρμονικὸν καὶ γλυκύ, ἀναπαριστᾷ τὰς μορφὰς ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι μὲ τὴν ἀσύλληπτον χάριν τῆς εὐκινησίας καὶ τῆς ἐναρμονίσεως τῶν ποικιλωτέρων χρωμάτων ἐπάνω των, συγκινοῦν καὶ ταράττουν τόσον τὰς ψυχάς μας ὅταν ἀντικρύζωμεν αὐτὰς εἴτε ἀκινήτους ἱσταμένας εἰς τὰς πόλεις εἴτε ὡς μυστηριώδεις σκιὰς εἰς μίαν μαγικὴν δύσιν νὰ περιφέρωνται ἢ νὰ ἐκφεύγουν ἀπὸ τοὺς στενοὺς δρομίσκους τῶν περιέργων, χρώματος λάσπης, αἰγυπτιακῶν χωρίων.

Ἕτερος Ὁλλανδὸς ζωγράφος, ὁ ὁποῖος κἄτι ἰδιαίτερον προσθέτει εἰς τὴν ἔκθεσιν αὐτὴν μὲ τὰ ὁλλανδικὰ τοπία του εἶναι ὁ κ. W. Maris. Ἀπομακρυσμένος καὶ αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς τρόπους, μ' ὅλον τὸ σοβαρὸν τοῦ σχεδίου τὸ ὁποῖον διακρίνεται εἰς τὰ ἔργα του, προσπαθεῖ νὰ ἐμφυσήσῃ εἰς αὐτὰ ψυχήν, ἀλλὰ ψυχὴν σύμφωνον μὲ τὴν ἰδικήν του καὶ ἀποδίδουσαν ὅ,τι αὐτὴ αἰσθάνεται καὶ παθαίνεται εὑρισκομένη ἀπέναντι τῆς φύσεως. Μαζῆ μὲ τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα εἰς ἕκαστον τοπίον ποῦ ζωγραφίζει ξεφεύγει καὶ μία ποίησις. Τὰς ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς φύσεως ἐντυπώσεις τοῦ κ. Maris ἴσως τὰς ἴδωμεν εἰς τὴν ἐφετεινὴν διεθνῆ ἔκθεσιν τῶν Ἀθηνῶν.

Ἕτερος ζωγράφος παρουσιάζων εἰκόνας ληφθείσας ἀπὸ τὴν αἰγυπτιακὴν φύσιν καὶ ἰδίως ἀπὸ τὴν ἄνω Αἴγυπτον εἶναι ὁ γερμανὸς καλλιτέχνης κ. Max Rabes. Ἀπὸ τὰς χαρακτηριστικωτέρας εἶναι ἡ ἐκ τοῦ Assouan παρμένη. Ἡ εἰκὼν αὐτὴ παριστᾷ ἕνα κομμάτι ἀπὸ τὸν φωτόλουστον αὐτὸν τόπον μὲ τὴν θερμὴν καὶ κουρασμένην ἀτμόσφαιραν. Τὸ κυριαρχοῦν χρῶμα εἶναι ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον τὸν χαρακτηρίζει. Τὸ κίτρινον χρῶμα τοῦ ἡλίου, ὁ ὁποῖος πλούσιος καὶ ἄφθονος τὸν ἀγκαλιάζει ὡς χρυσὸς καθαρὸς καὶ στίλβων τίθεται ἀπὸ τὸ φῶς ἐπὶ τοῦ τοπίου αὐτοῦ. Κουρασμένη ἡ φύσις, χωρὶς ὅμως νὰ φαίνεται ἀποξηραμένη, ἐκτείνεται ἄπειρος δίδουσα τὴν ἰδέαν τῆς ζωῆς ἢ καλλίτερα φανερώνουσα τὴν δύναμιν ἐκείνην, τὴν πηγήν, ἡ ὁποία δίδει γέννησιν εἰς τὴν ζωήν. Φῶς ἄφθονον, φῶς προσεγγίζον πρὸς τὸ λευκὸν τὴν κατακλύζει χωρὶς ὅμως νὰ ἐξαφανίζῃ καὶ νὰ ἀποξηραίνῃ τὴν ὑγρότητα ἐκείνην τοῦ φωτὸς

ἡ ὁποία ὡς σταγόνες ἰδρῶτος σταλάζει ἀπὸ παντοῦ. Ἕνα ἀραπόπουλο, θρέμμα καὶ αὐτὸ τῆς θερμῆς αὐτῆς ζωῆς, κουκουλωμένον ζωντανεύει περισσότερον τὴν ἐν πλήρει ὀργάσει καὶ ἐνεργείᾳ εὑρισκομένην αὐτὴν φύσιν. Ἡ κουκούλα, ἡ ὁποία καλύπτει, δροσίζει ὅπως καὶ ὁ κατάχρυσος ἐκεῖνος χωμάτινος θόλος μιᾶς χωματένιας καλύβας, φαίνεται σὰν νὰ περικλείῃ τὸν χυμὸν ὅλον ἐκείνης τῆς ζωῆς.

Δύο Ἄγγλοι ὑδατογράφοι οἱ κ κ. John Varley καὶ Talbot-Kelly κατέχουν σχεδὸν ὁλόκληρον τὴν μίαν πλευρὰν τῆς ἐκθέσεως. Τὰ ἔργα τοῦ πρώτου ἀναπαριστῶσι μὲ τέχνην πεπειραμένου καλλιτέχνου τὰ μαγικὰ ἐκεῖνα τῆς Αἰγύπτου τοπία, ὅπου ἕνα αἴνιγμα καὶ ἕνα μυστήριον κρύπτεται. Τὸ κυριαρχοῦν χρῶμα αὐτῶν εἶναι ἕνα κίτρινον, κλῖνον πρὸς τὸ κόκκινον, προσθέτον μίαν ἄπειρον γλυκύτητα εἰς αὐτὰς καὶ δίδον ἕνα τόνον εὐχάριστον. Μεταξὺ τῶν ἔργων τοῦ κ. Talbot-Kelly διακρίνεται μία ἄποψις τῶν Πυραμίδων ἀπὸ τὴν Ἔρημον, ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀκρίβειαν μεθ' ἧς ἀποδίδονται οἱ κολοσσοὶ αὐτοὶ τῆς Ἐρήμου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ζωγράφων ἀρκούμεθα νὰ ἀναφέρωμεν τὰ ὀνόματα τῶν Ἰταλῶν Rossi, Toscani, Schiffi, ὅστις εἶχε καὶ ἰδιαιτέραν αἴθουσαν διὰ τὰς πολυπληθεῖς καὶ ἀξίας μεγάλης προσοχῆς ὑδατογραφίας του, καὶ τῶν Γάλλων Michelet καὶ Philippoteaux μὲ τὴν ἱστορικήν του εἰκόνα, *κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἐμίρη* ἀναπαράστασιν σκηνῆς Μαμελούκων.

Καὶ ἡ ἑλληνικὴ ζωγραφικὴ ἀρκούντως ἀντιπροσωπεύετο. Πλὴν τοῦ κ. Θ. Ράλλη καὶ ὁ κ. Σκαρβέλλης ἐκ τῶν ἐδῶ ἐργαζομένων ἑλλήνων ζωγράφων ἐξέθεσε τέσσαρας ὑδατογραφίας, δύο ἑλληνικὰς ἀπόψεις καὶ δύο αἰγυπτιακὰς *Τάφος τῶν Καλλιφῶν* καὶ *Τάφος τῶν Μαμελούκων*. Τὰ ἔργα τοῦ κ. Σκαρβέλλη δικαίως διεκρίθησαν εἰς τὴν ἔκθεσιν καὶ ἰδίως τὰ δύο τελευταῖα. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Ἀθηναίων ζωγράφων ὁ κ. Π. Μαθιόπουλος ἔστειλε δύο ἔργα, *Μετὰ τὴν βροχήν*, γνωστὴν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ *Dolce far niente*, καὶ ἡ δεσποινὶς Σ. Λασκαρίδου τρία ἐκ τῶν ἔργων τὰ ὁποῖα ἀπεκόμισεν ἐκ Πόρου. Ἰδιαιτέρως παρετηρήθησαν τὰ χρώματα τῆς Δος Λασκαρίδου καὶ ἤρεσε πολὺ μία εἰκών της ἑλληνικὴν δύσιν παριστῶσα

ΚΩΝΣΤ. ΜΑΚΡΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ

Τιμάνδρα - Σόρμα.

ΜΕΤΑ θριαμβευτικὴν σειρὰν παραστάσεων εἰς διαφόρους εὐρωπαϊκὰς μεγαλοπόλεις ἦλθε καὶ ἐφέτος ὡς συνήθως ἡ Ἀγνὴ Σόρμα νὰ δώσῃ ὀλίγας εἰς τὴν πρωτεύουσαν. Παρουσιάσθη ἀπὸ τῆς σκηνῆς τοῦ Berliner-Theater. Αἱ παραστάσεις τῆς μεγίστης τῶν Γερμανίδων ἠθοποιῶν εἶναι θεατρικὸν γεγονὸς διὰ τὸ Βερολῖνον καὶ ἀναμένονται πάντοτε μετὰ μεγίστου ἐνδιαφέροντος ἀπὸ τοὺς φιλοτέχνους. Ἡ ἐφετεινὴ σειρὰ εἶναι διάφορος τῆς τοῦ παρελθόντος ἔτους· τότε εἶχε δώσει σειρὰν comédies· τώρα δίδει Σαίξπηρ, Γριλπάρτσερ, Κλαῖοτ. Ἐκτὸς τούτων τὴν «Νόραν» τὸν θαυμάσιον αὐτὸν ῥόλον της καὶ «Liebelei». Ἡ ἐπιτυχία της εἰς ὅλα εἶναι φυσικὰ ἔκτακτος. Σειρὰ ἀποθεώσεων αἱ παραστάσεις της. Τὸ ὑπὸ φιλολογικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν ἔποψιν σπουδαιότερον ὅμως εἶναι ἡ ἀναβίβασις τοῦ νέου ἔργου τοῦ Ἀδόλφου Βίλμπραντ, τοῦ γνωστοῦ ποιητοῦ τοῦ «Meister von Palmyra», τῆς «Τιμάνδρας». —Ὁ ποιητὴς ἀνεθεώρησε τὴν δίκην τοῦ Σωκράτους, φρονῶν φαίνεται, ὅτι τὸ φοβερὸν μῖσος τῶν κατηγόρων κατὰ τοῦ σοφοῦ θὰ ἦτο ἀνεξήγητον ἐὰν δὲν εἶχεν ἀνακατωθῇ τὸ πάθος μιᾶς γυναικός· καὶ μ' αὐτὸ τὸ chercher la femme, ὑπέπεσεν ἀτυχῶς εἰς τὴν ἐκτάκτως ἀτυχῆ ἐφεύρεσιν γυναικὸς ὑποκινούσης τὴν κατηγορίαν τοῦ Σωκράτους ἐξ ἀντιζηλείας.

Ἡ Τιμάνδρα σύζυγος τοῦ ἐν Χίῳ ἐμπόρου Γλαύκου καὶ μήτηρ πολλῶν τέκνων ἐπισκέπτεται ἐν Ἀθήναις διαμένουσαν φίλην της, τὴν σύζυγον τοῦ Ἀντισθένους. Γνωρίζει τὸν ἀδελφὸν τοῦ συζύγου της τὸν μαθητὴν τοῦ Σωκράτους Πλάτωνα, καὶ τὸν ἀγαπᾷ. Ἀγαπᾷ τὴν καλλονήν του, τὸ πνεῦμα του καὶ ἐλπίζει, ὅπως τοῦ λέγει, ὅτι αὐτὸς διὰ τῶν ἔργων του θὰ κατορθώσῃ νὰ βελτιώσῃ τὴν κοινωνικὴν θέσιν τῶν γυναικῶν.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Πλάτων ἐχθρευόμενος τὴν οἰκογένειαν παρὰ τῇ ὁποίᾳ μένει ἡ Τιμάνδρα καὶ ἀπασχολούμενος ἐκτὸς τούτου πολὺ μὲ τὸν Σωκράτην, δὲν τὴν ἐπισκέπτεται, ἐνδυομένη ἀνδρικὸν ἔνδυμα ἔρχεται νὰ τὸν εὕρῃ εἰς συμπόσιον ἀνδρῶν παρὰ τῷ Κρίτωνι. Ὁ Ἀντισθένης ἐρχόμενος ὅλως τυχαίως τὴν ἀνακαλύπτει καὶ κατηγορεῖ τὸν Σωκράτην — παρευρισκόμενον ἐν τῷ συμποσίῳ — ὡς διαφθορέα τῆς νεολαίας. Ὅτι εἰς τοιαύτας περιστάσεις γίνονται ὀχληραὶ αἱ γυναῖκες τὸ ἐννοεῖ ὁ ἐρωτευμένος φιλόσοφος εἰς τὴν τρίτην πρᾶξιν. Ἀφοῦ πλέον ἐξετέθη πρὸ τῆς κοινωνίας ἡ σύζυγος τοῦ Γλαύκου, θέλει τώρα νὰ τὴν ἀπαγάγῃ ὁ Πλάτων εἰς τὴν Σικελίαν ἢ ἄλλην τινὰ τῆς Ἰταλίας πόλιν. Τὸ πάθος του παρ' ὀλίγον τὸν παρεξέτρεπεν ἀπὸ τὴν ὁδὸν τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγάλου μέλλοντός του, ἐὰν δὲν παρενέβαινε ὁ φίλος του Σωκράτης ὅστις, ὅπως ὅλοι οἱ φίλοι εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις, ἀφηγεῖται παρόμοιον γεγονὸς συμβὰν κατὰ τὰ ἔτη τῆς νεότητός του, ὅπερ ἐννοεῖται ὑπερενίκησεν. Καὶ ἐρωτᾷ τὴν γυναῖκα «τί θὰ ἀπογίνουν τὰ τέκνα σου;» καὶ ἐρωτᾷ τὸν ἄνδρα «τί τὰ ἀθάνατα ἔργα σου;...» Ὁ Πλάτων ἐγκαταλείπει τὴν ἐρωμένην διὰ νὰ γράψῃ τὴν πλατωνικὴν φιλοσοφίαν καὶ ἡ Τιμάνδρα πρὸς ἐκδίκησιν προτείνει εἰς ἀντάλλαγμα τῆς ἀγάπης της εἰς ἄλλοτε ἀποκρουσθέντα ἐραστήν της, νὰ κατορθώσῃ νὰ θανατωθῇ ὁ Σωκράτης. Ὁ φιλόσοφος καταγγέλλεται καὶ καταδικάζεται. Ἐκ τῆς τραγωδίας «Τιμάνδρα» ἔγινε τραγωδία «Σωκράτης», καὶ ἔχει πρὸ πολλοῦ — 2 πράξεις — λησμονηθῇ ἡ ἐρωτευμένη γυναῖκα, ὅτε αἴφνης ἀναφαίνεται πλήρης μετανοίας εἰς τὸ δεσμωτήριον καὶ ἀδειάζει ὁλόκληρον φιάλην κωνείου.

Ὁ Σωκράτης του δὲν εἶναι ὁ Σωκράτης ὁ μεγάλος ὅπως τὸν φανταζόμεθα καὶ τὸν γνωρίζομεν. Διὰ νὰ παρουσιάσῃ τις ἀπὸ τῆς σκηνῆς σοβαροὺς μεγάλους ἄνδρας, πρέπει πρὸ παντὸς νὰ τοὺς πλάσῃ μεγάλους. Νὰ παρουσιάσῃ τις μεγάλους φιλοσόφους θὰ εἰπῇ νὰ τοὺς δώσῃ ἰδέας καὶ λέξεις αἱ ὁποῖαι νὰ δεικνύουν τὸ μεγαλεῖον των. Ἠθέλησε νὰ βοηθήσῃ ἑαυτὸν ὁ συγγραφεὺς θέτων εἰς τὸ στόμα τοῦ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος ἰδέας των αὐτολεξεί. Αὐτὸ μοῦ φαίνεται σὰν μπάλωμα καὶ δὲν δίδει ὀργανισμόν. Λέγει ὅμως καὶ εὔμορφα πράγματα, ὡραίας τοῦ ποιητοῦ ἰδέας ὁ Σωκράτης του. «Ὀλίγους κυρίους καὶ πολλοὺς φίλους!» ἢ «ὅπου εὑρίσκω τὸν ἄνθρωπον τὸν ἑλκυόμενον πρὸς τὸ καλόν, ἑλκύομαι μετ' αὐτοῦ, ἐὰν ἐπὶ συννέφων ῥόδων (Rosenwölkchen) ἢ ἐπὶ καταιγίδων (Gewitterstürmen)[1].

Ἡ ἐπιτυχία τῆς Τραγωδίας ἦτο μικρά· ἡ δημοτικότης καὶ ἡ ἔκτακτος ὑπόκρισις τῆς Σόρμα ἐξηγεῖ τὴν φρενητιώδη τοῦ ἔργου ἐπιτυχίαν. Ἡ μεγάλη τραγωδὸς ἔπαιξε τὴν σκηνὴν τῆς ἐκδικήσεως μετὰ τοσαύτης δυνάμεως ὥστε ἔσωσε τὸ ἔργον, διότι ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς μεγάλης συγκινήσεως παρέμεινε μέχρι τέλους τόσον ἰσχυρὰ ὥστε ἀπέκρυψε τοῦ ἔργου τὰς ἀτελείας. Δὲν τὴν εἴδαμεν ποτὲ τόσον τελείαν ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ὅσον τὴν βραδυὰν αὐτήν. Ἡ δευτέρα πρᾶξις — μία τῶν καλλιτέρων τῆς συγχρόνου θεατρικῆς φιλολογίας — καὶ πρὸ πάντων ἡ ἐρωτικὴ σκηνὴ ἦτο μία σπανία καλλιτεχνικὴ ἀπόλαυσις ὅπως ἐπαίχθη ἀπὸ τὴν Σόρμα. Ἔχει ἄλλη ἠθοποιὸς τὴν δύναμιν νὰ λέγῃ τόσα μὲ τὰ μάτια; ἔχει ἄλλη τὴν γλυκειὰ τῆς Σόρμα φωνήν; Ἡ Σόρμα μᾶς ἀπέδειξε διὰ τῆς «Τιμάνδρας» ὅτι εἶναι ἐπίσης μεγάλη τραγωδὸς ὅπως εἶναι μεγάλη κωμῳδός· ὅτι εἰς τὰ κλασσικὰ ἔργα εἶναι ἐπίσης μεγάλη ὅπως εἶναι καὶ εἰς τὰ νεώτερα ἔργα. Τὸ ὅτι ἀπέτυχε ὁ Βίλμπραντ μιὰ φορὰ δὲν σημαίνει πολὺ διὰ τοιαύτην προσωπικότητα· τὸ ἔργον ἐγράφη διὰ νὰ μᾶς δείξῃ ἀκόμη ἓν ἄλλο τέλειον «εἶδος» τῆς Σόρμα καὶ τὸ ἐπέτυχε.

Ὁ Ἄρειος Πάγος παρουσιάζετο εἰς τὴν τρίτην πρᾶξιν ἐκτάκτως πιστά. Αἱ ἐνδυμασίαι καὶ ἡ σκηνοθεσία ἐν γένει πολὺ ἐπιτυχεῖς.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΚΛΕΑΝΘΗΣ

[1] Περὶ Σωκράτους ὅμως δὲν ἐπρόκειτο. Τὴν γυναῖκα, τὴν μαγεύουσαν γυναῖκα ἤθελε πάλιν νὰ μᾶς δείξῃ, τὸ ὡραῖον ζῶον, τὴν αἰτίαν τῆς καταστροφῆς παντός, ἀκόμη καὶ τοῦ ἀγνοτέρου. Καὶ ἔγινε οὕτω καὶ ὁ Σωκράτης εἷς ἐξ ἐκείνων οἵτινες ἀποθνήσκουσι διὰ τῆς γυναικός.

ΛΟΓΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΛΟΓΟΙ

Ἡ νύχτα.

ΕΚΑΤΟΝ πενῆντα (150 καταστηματάρχαι ὑπέβαλον αἴτησιν εἰς τὴν ἀστυνομίαν νὰ διανυκτερεύουν τὰ καταστήματά των. Θὰ εἰπῇ ὄχι μόνον πῶς ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποῦ ξενυχτοῦν εἰς τὴν πρωτεύουσαν, ἀλλ' ὅτι ἐσχηματίσθησαν πλέον εἰς ἰδιαιτέραν κοινωνίαν, ἡ ὁποία ἐκδηλώνει φανερὰ τὰς διαθέσεις της.

Δὲν ἀνατέλλει ὁ ἥλιος δι' ὅλους. Ὁ Ζὰν Μωρεὰς κτυπᾷ τὰ τακούνια του ἐπάνω εἰς τὰ πεζοδρόμια τῶν Παρισίων ἕως τὰς 4 τὸ πρωΐ, τρώγων τὸ μουστάκι του, κατάμονος παλαίων μὲ τὴν θλῖψιν του, ἕως ὅτου τὸν διώξουν οἱ ὁδοκαθαρισταί. Ἄχ! τί εἶναι αὐτὴ ἡ ἀγρυπνία, ὁ χορτασμὸς τῆς νύχτας! Πάθος βέβαια. Ἀλλ' ὅπως κάθε πάθος, περισσότερον ἴσως ἀπὸ κάθε πάθος, ἔχει τὴν ἡδονήν του. Καὶ τώρα βλέπομεν καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς ξενύχτηδες, τοὺς σχηματισμένους ξενύχτηδες, οἱ ὁποῖοι ἀναγκάζουν τὰ καταστήματα νὰ δια-

νυκτερεύουν. Πρὸ ὀλίγων χρόνων ἦσαν ὀλίγοι καὶ γνωστοί. Ὁ μακαρίτης ὁ Παράσχος, κάποιος πρῴην πρόξενος, καὶ πέντε γέροι. Τώρα εἶνε ἀναρίθμητοι. Ἡ ἡλικία των κυμαίνεται ἀπὸ τὰ 20 ἕως τὰ 70. Ἄλλους τοὺς ἐδημιούργησαν ξενύχτηδες τὰ χαρτοπαικτεῖα, ἄλλους ἡ συνήθεια, ἄλλους ἡ μπύρα καὶ ἄλλους τὸ καφεσαντάν. Οἱ φοβερώτεροι, τὰ θύματα, οἱ κατάδικοι, εἶνε ἐκεῖνοι ποῦ τοὺς παρέδωκεν εἰς τὴν ἀγρυπνίαν ἡ συνήθεια. Κάτι τακούνια χτυποῦν εἰς τὴν ὁδὸν Σταδίου μέσα εἰς τὸ σκότος, πολὺ μελαγχολικά, ὡς ἀνάγνωσις ἀποφάσεως καταδικαστικῆς. Εἶναι οἱ Ἀθηναῖοι ποῦ δὲν εἰξεύρουν γιατὶ ξενυχτοῦν. Καὶ μήπως αὐτὰ τὰ πράγματα ἔχουν δικαιολογίαν; Ὁ ξενύχτης χαρτοπαίκτης σᾶς λέγει ὅτι τὴν ἡμέραν δὲν παίζουν χαρτιά. Ὁ βουλευτὴς ὅτι τὴν ἡμέραν δὲν ψηφίζουν νομοσχέδια. Ὁ δημοσιογράφος ὅτι κυνηγᾷ τὴν τελευταίαν ὥραν. Ὁ χωρὶς σκοπὸν ξενύχτης, διότι ἐσυνείθισε. Ὁ ποιητὴς διότι ἡ νύχτα εἶνε πλήρης μυστηρίων καὶ στίχων. Ἀλλ' ὁ ἥλιος, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἰδῇ κανεὶς ὅταν ἀνατέλλει, εἶνε μία ὁλοφώτεινος ἀλήθεια ποῦ ἀνατρέπει ὅλας αὐτὰς τὰς προφάσεις. Τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε τόσον πικρὸν διὰ τὴν ψυχήν, ὅσον τὸ ξενύχτι ὅταν πλησιάζει ἡ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια. Ὅταν ὁ ξενύχτης ποῦ γυρίζει εἰς τὸ σπίτι του τὸ πρωΐ, συναντᾷ τοὺς προπομποὺς τοῦ ἡλίου, τοὺς ἐργάτας ποῦ πηγαίνουν νὰ χτυπήσουν τὴν ὕλην μὲ τὰ σφυριά των, τοὺς φυσικοὺς λειτουργοὺς τῶν αἰωνίων νόμων τῆς ζωῆς, ἀνθρώπους ποῦ ξυπνοῦν τὴν σιωπὴν μὲ ἕνα γρυλλίζοντα πρωϊνὸν βῆχα, πρέπει νὰ ἦνε πολὺ γενναῖος ἄνθρωπος διὰ νὰ μὴ λυπηθῇ τὸν ἑαυτόν του. Καὶ ὅμως κάθε ἡμέραν ἀποσπᾶται καὶ ἕνας Ἀθηναῖος ἀκόμη ἀπὸ τοὺς αἰωνίους νόμους. Κάθε ἡμέραν πληθύνονται οἱ ἀντάρται κατὰ τοῦ φωτός. Τὰ καταστήματα διανυκτερεύουν, καὶ τὴν στιγμὴν ποῦ ἀνοίγουν τὰ παράθυρα τῶν σπητιῶν πρὸς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ὑπάρχουν ἄλλα ποῦ κλείουν. Ἂν κάθε ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὴν φύσιν εἶνε ἕνα βῆμα πρὸς τὸν πολιτισμόν, τότε ἂς χαιρετίσωμεν τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ ξενύχτι ἔχει ἁπλώσει τὴν μαυρίλαν των ἐπάνω ἀπὸ πολλοὺς Ἀθηναίους. Ἀργότερα θὰ ἔλθῃ τὸ ἀψέντι, καὶ ἀργότερα θὰ ἔλθῃ διὰ πολλοὺς ἡ μεγάλη τρομακτικὴ ἄϋπνία, ἡ ὁποία ἔκαμε τὸν ἄϋπνον ποιητὴν νὰ εἰπῇ:

Ὕπνος! Ὕπνος!
Ἂς εἶνε καὶ αἰώνιος.

Αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶνε βέβαιον ὅτι οἱ ξενύχτηδες τῶν Ἀθηνῶν ἔχουν σχηματίσει ὁλόκληρον κοινωνίαν, ἡ ὁποία συντηρεῖ ὁλόκληρον νυκτερινὸν ἐμπόριον. Περὶ τοῦ σημερινοῦ πρωθυπουργοῦ, τοῦ πρώτου πολίτου καὶ πρώτου ξενύχτη τῆς Ἑλλάδος, εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐπέρασεν ἄγρυπνος ἕνα ἡμερονύκτιον εἰς τὴν Βουλὴν μὲ τὸ ἥμισυ ἑνὸς τσουρεκιοῦ. Οἱ ξενύχτηδες τῶν Χαυτείων θὰ ηὐτοκτόνουν ἐὰν ὑπεβάλλοντο ποτὲ εἰς τοιαύτην λιτότητα. Αὐτοὶ περνοῦν τὴν νύκτα καταβροχθίζοντες ὁ καθένας τροφὴν ἀναλογοῦσαν εἰς τρεῖς ἐργάτας τοῦ Καναδᾶ, καὶ πίνοντες ὅσον θὰ ἔπινον τρεῖς Ἄγγλοι ναῦται. Καὶ καθὼς περνᾷ κανεὶς εἰς τὰς 4 τὸ πρωΐ, μόλις ἔχουν σβύσει τὰ φανάρια, ἀκούει μέσα εἰς τὸ σκότος νὰ σκάζῃ τὸ καταποθὲν οἰνόπνευμα εἰς μίαν ὡραίαν φαιδρολογίαν ποῦ μόνον ἀπὸ ἀγρύπνους ἀνθρώπους ἀκούεται. Ἀπεκρυσταλλώθη καὶ τὸ γνωστὸν ρητὸν Ἀθηναίου νυκτοβίου.

— Τὸ ξενύχτι ἔχει ἕνα κακό, ὅτι πηγαίνει κανεὶς κατόπιν νὰ κοιμηθῇ.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΕΙΝΑΙ *ἀμέτρητος ἡ χαρὰ καὶ ἡ συγκίνησις τοῦ φιλολογικοῦ κόσμου μὲ τὴν κυκλοφορήσασαν εἴδησιν τῆς προσεχοῦς ἐκδόσεως τῶν «Ἁπάντων τοῦ Σολωμοῦ» εἰς τὴν ὁποίαν θὰ περιληφθοῦν 150 περίπου* **νέα ἀνέκδοτα ποιήματά του**, *ἀποσταλέντα ἐκ Κερκύρας πρὸς τὴν Ἐπιτροπήν.*

Ἡ φροντὶς τῆς ἐκδόσεως ταύτης, πολυτελεστάτης, ἀνετέθη εἰς τὸν πρόεδρον τῆς ἐπὶ τούτῳ Ἐπιτροπῆς κ. Ἄγγελον Μωρέττην, ἰατρὸν καὶ δημοτικὸν πάρεδρον ἐν Ζακύνθῳ, ὁ ὁποῖος προθύμως μᾶς ἀνεκοίνωσε τὰ κατὰ τὴν ἔκδοσιν. Ἐκ τῶν 150 ἀνεκδότων ποιημάτων τοῦ Σολωμοῦ, 90 περίπου εἶναι αὐτοτελῆ, τὰ δὲ λοιπά, ἀποσπάσματα μόνον ἢ ἡμιτελῆ ἕνεκα τῆς φθορᾶς τῶν χειρογράφων. 40 περίπου ποιήματα εἶναι ἑλληνικὰ καὶ τὰ λοιπὰ ἰταλικά.

Ὁ κ. Μωρέττης τὸν ὁποῖον εἴδομεν κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεώς του, θὰ ἐπανέλθῃ βραδύτερον ὅπως ἐπιστατήσῃ εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτὴν ἔκδοσιν. Τὴν παράκλησίν μας νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὰ «Παναθήναια» ὀλίγα ἐκ τῶν ἀνεκδότων αὐτῶν ποιημάτων ἀπεδέχθη ὁ κ. Μωρέττης εὐγενέστατα καὶ ἐλπίζομεν νὰ τὰ δημοσιεύσωμεν εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος, καθὼς καὶ ἀναπαράστασιν τοῦ πρωτοτύπου ἑνὸς ἐκ τῶν πολυτίμων αὐτοῦ εὑρημάτων. Τὰ χειρόγραφα ἔχουν πολλὰ σβυσίματα καὶ διορθώσεις.

Τὰ «Παναθήναια» θεωροῦν τιμήν των ἰδιαιτέραν τὴν δημοσίευσιν τοιούτων ἐθνικῶν κειμηλίων.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΟΙ ΠΕΡΣΑΙ ΤΟΥ ΤΙΜΟΘΕΟΥ. — *Τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἑλληνικῶν βιβλίον.* — Ἡ Γερμανικὴ Ἀνατολικὴ Ἑταιρία ἐνεργοῦσα ἀνασκαφὰς ἐν Λίγύπτῳ εἰς τὰ πέριξ μιᾶς πυραμίδος, ἀνεῦρεν ἐντὸς τῆς σαρκοφάγου Ἕλληνος ἀποίκου κύλινδρον παπύρου ἑλληνιστὶ γραμμένον ὁ ὁποῖος ἐκτυλιχθεὶς εὑρέθη ἔχων μῆκος ἑνὸς μέτρου καὶ ἕνδεκα ὑφεκατομέτρων. Ὁ διάσημος τῆς κλασικῆς φιλολογίας καθηγητὴς Βιλάμοβιτς Μολλενδὸρφ ὁ ὁποῖος σπεύσας νὰ μελετήσῃ τὸν πάπυρον τοῦτον προαναγγέλλει τὴν ἐν Λειψίᾳ ἔκδοσιν ὁλοκλήρου περὶ αὐτοῦ τόμου, παρέχει ἀπὸ τοῦδε τὰς ἑξῆς πληροφορίας περὶ τοῦ πολυτιμοτάτου εὑρήματος. «Ὁ πάπυρος οὗτος εἶνε πρὸ παντὸς πολύτιμος αὐτὸς καθ' ἑαυτόν· εἶνε τὸ ἀρχαιότατον βιβλίον, τὸ ἥμισυ τοὐλάχιστον τοῦ ἀρχαιοτάτου τῶν γνωστῶν ἑλληνικῶν βιβλίων. Γραφὲν κατὰ τὸν Δ'. π Χ. αἰῶνα διηρεῖτο ἀρχικῶς εἰς ἓξ στήλας πλάτους ὅλως ἀσυνήθους. Ἐκ τῶν στηλῶν τούτων τρεῖς κατετέθησαν εἰς τὸν νεκρόν, ὁ ὁποῖος εἶχε, φαίνεται, φιλολογικάς τινας κλίσεις ἢ ἠγάπα τὴν μουσικήν. Ἡ πρώτη πλὴν ἐλαχίστων γραμμάτων εἶνε τελείως ἐφθαρμένη. Τῆς δευτέρας περισώζεται πλέον τοῦ ἡμίσεως, πλὴν οὐδεὶς στίχος εἶνε πλήρης. Ἐξεναντίας τῆς τρίτης στήλης πλὴν ἐλαχίστων λέξεων ἐπετεύχθη πλήρης ἡ ἀνάγνωσις. Ἤδη ἐκ τῆς ἀναγνώσεως ταύτης προκύπτει ὅτι τὸ χειρόγραφον εἶνε νόμος τοῦ Τιμοθέου, ᾠδὴ ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι ἐψάλλοντο πρὸς αὐλὸν καὶ κιθάραν, ὅτι δὲ εἶνε ἀκριβῶς ὁ «νόμος τῶν Περσῶν» ὁ ὁποῖος ἀπετέλεσεν ἐπὶ μακρὸν τὴν γλυκυτάτην τέρψιν τῶν ἑλληνικῶν θεάτρων καὶ ὁ ὁποῖος ἐκθαπτόμενος μετὰ εἴκοσι τρεῖς ὅλους αἰῶνας ἔρχεται νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὰς ἀπορίας τῶν φιλολόγων περὶ τοῦ φιλολογικοῦ εἴδους εἰς ὃ ἀνήκει. Ἡ ἡμετέρα αἰσθητικὴ ἐν τούτοις δυσχερῶς δύναται νὰ κατατάξῃ ἓν τοιοῦτον ποίημα. Ἄδεται; Ἔπρεπεν ἄρα νὰ εἶνε λυρικόν; Ἀλλ' ὄχι, εἶνε τὸ πλεῖστον περιγραφικόν εἶνε μᾶλλον, ποιά τις μεταμόρφωσις τοῦ ἔπους, εἶνε ἡ ἀρχὴ τοῦ λυρικοῦ ποιήματος. Ἐν τοῖς «Πέρσαις» ἐν ἀρχῇ ὑπάρχουσιν ἡρωϊκοὶ ἑξάμετροι, καὶ περὶ τὸ τέλος ὁ ποιητὴς ἀποπαυούσης τῆς ἀφηγήσεως. ὁμιλεῖ περὶ ἑαυτοῦ εἰς πρῶτον πρόσωπον, λέγει τὸ ὄνομά του, ἀποτυπόνει τὴν σφραγῖδα τοῦ ἰδίου του ἐγὼ ἐπὶ τοῦ ποιήματος. Ἀλλόκοτον ποίημα ἐν τούτοις! Εἰς τὸ σημεῖον ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ χειρόγραφον ἀρχίζει νὰ εἶνε καταληπτόν, εὑρισκόμεθα αἴφνης ἐν μέσῃ ναυμαχίᾳ. Ἔπειτα ὀλίγαι μόνον λέξεις ἀναγινώσκονται. Ὅταν, εἰς τὴν τρίτην στήλην, ἐπαναλαμβάνεται τὸ κείμενον, ἕνας ὁ ὁποῖος εἶνε ἕτοιμος νὰ καταβυθισθῇ καταρᾶται τὴν μιαρὰν θάλασσαν καὶ ὅμως ἐλπίζει ἀκόμη ἐπὶ τὴν νίκην τοῦ Κυριάρχου του. Ὁ περσικὸς στόλος τρέπεται εἰς φυγήν. Γοεροὶ ἀντηχοῦσιν οἱ θρῆνοι τῶν ναυαγῶν. Εἶνε οὗτοι κάτοικοι τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπιποθοῦντες τὴν πατρίδα καὶ ἐπικαλούμενοι τοὺς θεούς των. Ἀλλὰ οἱ νικηταὶ τοὺς συλλαμβάνουν αἰχμαλώτους. Κάποιος ἀπὸ τὴν Φρυγίαν ἐπικαλούμενος ἔλεος παραμορφόνει τὴν ἑλληνίδα φωνήν. Ὁ τάλας! σολοικίζει οἰκτρῶς· καὶ οὕτως ἡ ᾠδὴ ἐμπεριέχει καὶ τὸ κωμικόν της μέρος! Τραγικώτατοι ἀφ' ἑτέρου εἶνε οἱ λόγοι τοῦ Βασιλέως διατάσσοντος τὴν ὑποχώρησιν... Ἀλλά, ἐπιλέγει ὁ Βιλάμοβιτς, οὐδεὶς λόγος περὶ Σαλαμῖνος καὶ Θεμιστοκλέους, ἢ περὶ Ξέρξου καὶ Ἀθηνῶν, οὐδὲν κύριον ὄνομα, οὐδὲν ὡρισμένον Μία νίκη «τῶν Ἑλλήνων» κατὰ τοῦ στόλου τοῦ ἀσιάτου βασιλέως· τοιοῦτο τὸ θέμα τὸ οἱονεὶ φανταστικὸν πλὴν διατυπωμένον ἐν λόγῳ φίλῳ τῆς ἀληθείας. Καὶ ἴσως ἐνυπῆρχε εἰς τὸν Τιμόθεον ὡς καὶ εἰς τὸ μέγα αὐτοῦ κοινὸν ποιά τις τάσις ἀντιδράσεως κατὰ τῶν καυχησιολογιῶν, κατὰ τοῦ ἀθηναϊκοῦ «humbug» διὰ τὸν Μαραθῶνα καὶ τὴν Σαλαμῖνα. Ποῖος ὑμνεῖται ἐν τῷ ἐπιλόγῳ; Μὴ αἱ Ἀθῆναι; Ποσῶς. Ὁ Τιμόθεος δὲν γεραίρει ἢ τὴν Σπάρτην, τὸν λαὸν τὸν σπαρτιατικὸν ἀκμάζοντα ἐν αἰωνίᾳ νεότητι. Ἐν τέλει δὲ προοιωνίζεται «εἰρήνην καὶ τάξιν»,— ὡς εἷς τῶν καθ' ἡμᾶς εἰρηνοποιῶν Καὶ ἦτο ἡ ἐποχὴ καθ' ἣν μὲ τὴν παρακμὴν τῶν Ἀθηνῶν ἡ Σπάρτη ἀνελάμβανε τὴν ἡγεμονείαν. Αὐτοὶ οὖτοι οἱ Πέρσαι, οἱ ἐχθροί, οἱ καταπιεσταὶ τῆς Μιλήτου του ἀναφέρονται μετ' εὐλαβείας. Ὅλη ἡ περιφρόνησις τοῦ ποιητοῦ ἀπευθύνεται μόνον πρὸς τοὺς Φρύγας καὶ Λυδούς, τοὺς δούλους ἐκείνων, τοὺς τῆς Μιλήτου γείτονας.

Οὕτως ἔχομεν μίαν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος ἄνευ Ἀθηναίων, μεταβαλλομένην εἰς διαφήμησιν τῶν ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ κατακτητικῶν σχεδίων τοῦ Ἀγησιλάου. Ὁ ποιητὴς δὲν ὑμνεῖ τὴν ἔνδοξον διὰ τὰς Ἀθήνας ἡμέραν, ἀλλὰ τὸ βραχὺ χρονικὸν διάστημα καθ' ὃ ἡ ἰωνικὴ ἀγνωμοσύνη ὠνειροπόλει τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος ἄνευ τῶν Ἀθηνῶν! Παράδοξον ὄντως φιλολογικὸν μνημεῖον! Πλὴν παραδοξότερον ἱστορικόν!

Δ.

ΘΕΑΤΡΟΝ

Ο ΣΑΛΒΙΝΗ ΩΣ ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΤΥΡΑΝΝΟΣ. — Ἐξ ἀφορμῆς τῆς τελευταίως ἐν Νεαπόλει θριαμβευτικῆς παραστάσεως τοῦ Οἰδίποδος Τυράννου ὑπὸ τοῦ διασήμου ἰταλοῦ ἠθοποιοῦ Γουσταύου Σαλβίνη, ὁ ὁποῖος ἀνευφημήθη ἤδη πρότερον ὡς Οἰδίπους οὐχ ἧττον ἐνθουσιωδῶς εἰς ὅλας τὰς ἰταλικὰς πόλεις ὡς καὶ εἴς τινας τῶν πρωτευουσῶν τῆς Εὐρώπης, ὁ ἡμέτερος συνεργάτης κ. Γουλιέλμος Φελίτσε Δαμιάνη δημοσιεύει ἐν τῇ Θεατρικῇ Ἰταλικῇ Ἐπιθεωρήσει ὡραῖον ἄρθρον περὶ τοῦ καθόλου ἀρχαίου δράματος, καὶ ἰδίᾳ περὶ τῆς ἐν λόγῳ ἀρχαίας τραγῳδίας καὶ τοῦ μεγάλου ἰταλοῦ καλλιτέχνου.

Τοῦ ἀρχαίου δράματος κατὰ τὸν ἀρθρογράφον εἶνε ἀπολύτως πλέον ἀδύνατος ἡ ὁλικὴ ἀνάστασις. Ὅ,τι ὅμως ἐξ αὐτοῦ δύναται ἔτι καὶ νῦν νὰ παραστῇ πρὸ τῶν ὀμμάτων τῶν θεατῶν ὑπερφυῶς ζῶν ὡς καὶ ἐν τῇ ἀρχαιότητι, εἶνε ἡ ἐν αὐτῷ δραματικὴ ἔκφρασις τῆς ἀνθρωπίνης δυστυχίας ὅταν εὑρίσκεται ὁ ἀντάξιος αὐτῆς ἑρμηνευτής. Τοιοῦτος ὁ Σαλβίνη. Παρ αὐτῷ ἡ ἡγεμονικὴ σεμνότης εἶνε ἀχώριστος ἀπὸ τῆς ἀνθρωπείου φυσικότητος καὶ οἱ στίχοι τοῦ Maspero ἐξέρχονται τῶν χειλέων του διαυγεῖς καὶ ζωντανοί, χωρὶς καμμίαν τραχύτητα καὶ χωρὶς μονοτονίαν περὶ τὸν ρυθμόν· ὡς ὁ τόνος τῆς φωνῆς οὕτω καὶ αἱ κινήσεις, ἤρεμοι καὶ μετρημέναι ἐν ἀρχῇ, ταχέως προσέλαβον ζέσιν καὶ ὁρμὴν ὁλοὲν αὔξουσαν ἕως τῆς τελικῆς καταστροφῆς, ὁπότε ἐνόμιζες ὅτι πᾶσαι τῶν αἰώνων αἱ συμφοραὶ εἶχον συσσωρευθῇ κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ βασιλέως ἐκείνου τοῦ πεπτωκότος καὶ ἀμμάτου, τοῦ αἱμομίκτου καὶ πατροκτόνου.

Δ.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΜΕ ὅλην τὴν πατριαρχικὴν καὶ ἀβραμιαίαν μεγαλοπρέπειαν παρουσιάσθη τελευταίως ἡ οἰκογένεια τοῦ luth εἰς τὴν ὀρχήστραν τῆς «Ἀθηναϊκῆς Μανδολινάτας». Ὁ πάππος luth καὶ ἡ μάμμη τῶν μουσι-

κῶν αἰώνων κιθάρα ἐνεφανίσθησαν σύροντα μαζύ των ἐγγόνους καὶ δισεγγόνους, τὸ mandolino, τὸ mandolone, τὴν mandola, τὴν chitarra à penna. Καὶ τὰ μέλη τῆς εὐτυχοῦς οἰκογενείας, τὴν ὁποίαν πρώτην φορὰν ἡ Ἀθηναϊκὴ Μανδολινάτα συγκροτεῖ εἰς τόσην εὐρύτητα ποικιλίας καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ἀνήρχοντο εἰς 40 ὄργανα. Ἐστουντιαντίνα μὲ 40 ὄργανα δὲν εἶνε ἀσυνήθης εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἀλλὰ αἱ ἐκτελέσεις τῆς Ἀθηναϊκῆς ἐστουντιαντίνας βεβαίως θὰ ἦσαν ζηλευταί. Ἡ ὀρχήστρα τῆς Ἀθηναϊκῆς Μανδολινάτας δὲν παρουσιάζει μόνον συγκρότησιν εὐρείας ὀρχήστρας, ἀλλὰ καὶ αἱ τεχνικαὶ λεπτομέρειαι τῆς ἐκτελέσεως εἶνε τόσον ἄψογοι, ὥστε μᾶς ὑπενθυμίζουν κᾶτι περισσότερον ἀπὸ τὸν ἀλησμόνητον ὅμιλον τῶν Ἱσπανῶν μανδολινιστῶν τὸν διελθόντα κάποτε ἀπὸ τὰς Ἀθήνας. Ἡ *πενιὰ* τῶν Ἀθηναίων αὐτῶν ἐρασιτεχνῶν μανδολινιστῶν ἔχει λεπτότητας γοητευτικὰς καὶ ἀσυλλήπτους. Τὸ ἀπεδειξεν εἰς τὴν «Προσευχὴν ἐν οὐρανῷ» τοῦ Μεφιστόφελε. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ χοροῦ τῆς Κάρμεν ἀπέδιδε τὴν ἡδυπαθῆ μουσικὴν ἡρωΐδα τοῦ Μπιζὲ εἰς τὴν ἀληθῆ της πατρίδα, ἐκείνη δὲ ἡ Ταραντέλλα τοῦ Λα-Σκάλα (συνθέτου μανδολινιστοῦ τῆς Ἰταλίας) μᾶς ἔδιδεν, ὅπως ἐξετελέσθη, μίαν γνησίαν μέθην χοροῦ. Ὁ κ. Λάβδας, ὁ διευθυντὴς τῆς ὀρχήστρας, ἔκαμεν ἔργον ἀληθινὰ δύσκολον.

Πρὶν τεθῇ ἐπὶ κεφαλῆς αὐτοῦ τοῦ σχετικῶς λαοῦ τῶν μανδολίνων, δὲν ὑπῆρχε μανδολινάτα ἐν Ἑλλάδι διὰ νὰ παρουσιασθῇ δὲ αἰφνιδίως ἕνα τοιοῦτον σύνολον, κατεβλήθησαν βέβαια ἀπὸ τὸν μαέστρον πολὺ δημιουργικαὶ προσπάθειαι. Τὰ συγχαρητήρια τοῦ ἀνήκουν καὶ διὰ τὴν συγκρότησιν τῆς ὀρχήστρας —τὸ βαρυστενάζον *μανδολονσέλο* φαίνεται ὅτι τὸ μετεκάλεσεν ἐξ Ἰταλίας διότι ἕως χθὲς ἦτο ἄγνωστον— καὶ διὰ τὴν ἀπροσδόκητον ἐκτέλεσιν

Περὶ τὸ μανδολίνον γίνεται ἀρκετὸς θόρυβος τελευταίως. Αἱ μουσικαὶ ἐκδόσεις δι' αὐτὸ τὸ ὄργανον ἀπασχολοῦν τοὺς μεγαλειτέρους ἐκδοτικοὺς οἴκους τῆς Ἰταλίας. Ἀποκτᾷ ἤδη τὴν πλήρη αὐθυπαρξίαν ὀργάνου, ἂν κρίνῃ κανεὶς ἀπὸ ὁλόκληρα κονσέρτα ἐκδοθέντα διὰ μανδολῖνον συνοδείᾳ πιάνου ἀπὸ τοὺς μεγάλους μανδολινιστὰς συνθέτας τὸν Μυνιέ, τὸν Λασκάλα, τὸν βαθὺν Μαρουτσέλη. Εἰς τὸ Λονδῖνον ἔχει κατακτήσει τὰ σαλόνια. Ἂν κατακτήσῃ καὶ τὴν Ἑλλάδα, αὐτὸ θὰ ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν Ἀθηναϊκὴν Μανδολινάταν.

Α.

Διάσημοι Μουσικοί.

ANNIE DE JONG. — Πρὸ μηνῶν διὰ μιᾶς πρώτης της συναυλίας ἔστρεψε πρὸς ἑαυτὴν τὴν προσοχὴν τῶν κριτικῶν ἡ βιολονίστρια Annie de Jong. Ἐγράφησαν τινὰ λίαν ἐνθαρρυντικὰ περὶ αὐτῆς. Ἔδωσε δευτέραν συναυλίαν: οἱ κριτικοὶ ἤρχισαν νὰ ἐνθουσιάζωνται καὶ νὰ τὴν ἐπαινοῦν πλέον καθαρά. Τελευταίως εἰς 3ην καὶ 4ην συναυλίαν της προσείλκυσε τόσον κόσμον, ἐχειροκροτήθη τόσον ἐγράφησαν τόσα ἐκτάκτως ἐπαινετικὰ περὶ αὐτῆς ἄρθρα ὥστε ἐνομίσαμεν καὶ ἡμεῖς καλὸν νὰ τὴν γνωρίσωμεν εἰς τὸ ἀθηναϊκὸν κοινόν. Ἡ δεσποινὶς de Jong εἶναι Ὁλλανδὶς καὶ νεωτάτη, 19 ἐτῶν. Εἶναι κάτοχος μοναδικῆς τέχνης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν καὶ διερμηνεύει τὰ μουσικὰ τεμάχια μὲ ἔκτακτον γλυκύτητα Ἀληθῆ ἐνθουσιασμὸν ἤγειρεν μὲ μίαν Aria τοῦ Tenaglia (1600) καὶ τὴν Romance τοῦ Τσαϊκόφσκυ

Ἐπιτυχέστατα ἐπίσης ἀπέδωσε τοὺς Οὐγγρικοὺς χοροὺς τῶν Brahms-Joachim. Ὁ Ἰωακεὶμ παρευρισκόμενος ἐχειροκροτήθη ἐπιδεικτικώτατα.

OTTILIE METZGER. — Ἡ ὑψίφωνος τῆς Ὀπερας τῆς Βιέννης Ottilie Metzger ἔδωσεν ἐσχάτως δύο συναυλίας εἰς τὴν Φιλαρμονικήν. Ἡ ἐπιτυχία της ὑπῆρξεν ἔκτακτος. Ἡ ὑποδοχὴ τῆς Βερολινέζας παρὰ τῶν συμπολιτῶν της ἐνθουσιωδεστάτη. Ἡ φωνή της ἰσχυρὰ καὶ ἁπαλωτάτη συγκινεῖ καὶ ἐνθουσιάζει. Θεωρεῖται μία τῶν μεγαλειτέρων ὑψιφώνων τῆς Γερμανίας.

Dr LUDWIG WÜLLNER. — Τὴν 15 Μαρτίου ἐδόθη ἡ τελευταία συναυλία τῆς Φιλαρμονικῆς. Ἐκτὸς τῆς Inferno συμφωνίας τοῦ Λὶστ ἐπαίχθη ὁ Μάνφρεδ τοῦ Σοῦμαν Ὡς Μάνφρεδ ἔπαιξεν ὁ μεγαλήτερος τῶν Γερμανῶν Concert-sänger Λ. Βύλνερ. Ἡ ἀπαγγελία του συνοδευομένη ἀπὸ τὴν θαυμασίαν τοῦ Σοῦμαν μουσικὴν συνεκίνησε μέχρι δακρύων. Ἴσως ἡ συναυλία αὐτὴ ἦτο ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἡ καλλιτέρα ἐφέτος. Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ πλήθους μέγιστος Τοῦ ἤξιζαν ὅλα τὰ ἄνθη καὶ ὅλα τὰ φιλιὰ ποῦ τοῦ ἔστειλαν αἱ κυρίαι. Ἔχει ὄχι καὶ πολὺ δυνατὴν φωνὴν ὑψιφώνου. Ψάλλει ὅμως μὲ —κάποτε περισσότερον τοῦ δέοντος— αἴσθημα.

ERNESTO DRANGOSCH. — Εἷς τῶν μεγαλειτέρων κλειδοκυμβαλιστῶν τῶν ἡμερῶν μας ἔδωσε δύο συναυλίας εἰς τὴν αἴθουσαν Μπετόβεν συνοδευόμενος ἀπὸ τὴν ὀρχήστραν τῆς Φιλαρμονικῆς. Τὸν Drangosch διακρίνει θαυμασίως ἁπαλὸν παίξιμον. Αἱ συνθέσεις του διὰ κλειδοκύμβαλον κατέχουν διακεκριμένην θέσιν εἰς τὴν μουσικὴν φιλολογίαν. Οἱ κριτικοὶ ἔγραψαν πολὺ εὐνοϊκὰ περὶ αὐτοῦ ἄρθρα

Ἰδιαίτερον χαρακτηριστικόν: Ὁ Δραγκὸς παίζει μόνον μὲ τὰ χέρια χωρὶς νὰ κινῇ ὁλόκληρον τὸ σῶμα.

Βερολῖνον

Α. Κ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

ΕΝΑ πολὺ ἐνδιαφέρον ζήτημα θίγει ἡ ἔρευνα τοῦ γαλλικοῦ περιοδικοῦ «La Plume»: «Εἶναι ἀναγκαία ἡ καλλιτεχνικὴ μόρφωσις τοῦ κοινοῦ»;

Τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν διατυπώνων κάπως διαφορετικὰ εἰς τὴν ἀπάντησίν του ὁ καθηγητὴς τῆς Σορβόνης Γαβριὴλ Séailles: Εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ μόρφωσις τῆς καλαισθησίας τοῦ πλήθους, λέγει: Μὲ τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν ἡ σκέψις φέρεται πρὸς τὰς Ἀθήνας, οἱ πολῖται τῶν ὁποίων ἐθεῶντο τὰ ἀγάλματα τοῦ Φειδίου, τὰς τραγωδίας τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σοφοκλέους· πρὸς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας «οἱ Βοιωτοὶ» πλάττουν μὲ τόσην εὐχέρειαν τὰ ἀγαλμάτια τῆς Τανάγρας. Κατὰ τὴν ὡραίαν ἐποχὴν τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ὁ καλλιτέχνης δὲν εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πλουσίου, χρήσιμος μόνον διὰ νὰ τὸν διασκεδάζῃ ἢ νὰ ἀναπαράγῃ τὴν εἰκόνα του· ἐργάζεται διὰ τὸ Ἄστυ, διακοσμεῖ τὰς ἀκροπόλεις· προσπαθεῖ, χωρὶς νὰ σκέπτεται ἑαυτόν, χωρὶς νὰ τὸν ἀπασχολῇ ἡ ἐπιζήτησις τῆς πρωτοτυπίας, νὰ εὕρῃ τὴν ἁπλῆν ἔκφρασιν τῆς σκέψεως καὶ τῶν αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα ἡ ἐθνικὴ παράδοσις χύνει εἰς τὴν συνείδησιν ὅλων τῶν πολιτῶν.

Σήμερον ὁ καλλιτέχνης ἐργάζεται διὰ κοινὸν περιωρισμένον. Ἡ μετριότης τῶν ἔργων καὶ ἡ μεριότης τῆς καλαισθησίας ἀπορρέουν ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην ἀμοιβαίως Διὰ νὰ παραχθῇ νέα τέχνη χρειάζεται νέα κοινωνία.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ μορφώσεως τῆς καλαισθησίας τοῦ πλήθους· πρόκειται περὶ τῆς μορφώσεως τῆς ἀτομικῆς καλαισθησίας. Ὁ φίλος μου Εὐγένιος Καρριὲρ θὰ σᾶς εἴπῃ ὅτι ἡ τέχνη εἶναι συνδεδεμένη μὲ τὴν ζωήν, ὅτι πρέπει νὰ μάθωμεν πῶς νὰ βλέπωμεν καὶ νὰ παρατηροῦμεν, ὅτι τὸ θέαμα τὸ ὁποῖον ἐξελίσσεται

πρὸ τῶν ὀμμάτων μας, αἱ σκηναὶ τῶν ὁδῶν, ἡ ἄποψις τῆς ἐξοχῆς μᾶς διδάσκουν τὴν γλῶσσαν τῶν γραμμῶν, τῶν σχημάτων, τῶν χρωμάτων καὶ ἡ γλῶσσα αὐτὴ μᾶς ὁμιλεῖ δι' ἡμᾶς τοὺς ἰδίους καὶ διὰ τὰ αἰσθήματά μας καὶ εἰσδύουσα εἰς αὐτὰ τά γενικεύει

Ἐγὼ θὰ προσθέσω μίαν λέξιν. Ὁμοιάζει ἡ αἰσθητικὴ ζωὴ μὲ τὴν ἠθικὴν ζωήν· μόνον διὰ τῆς θελήσεως φθάνομεν μέχρις αὐτῆς. Ἀναμφιβόλως ὑπάρχουν ἄτομα τὰ ὁποῖα, προικισμένα δι αἰσθήσεως λεπτοτέρας, αἰσθάνονται ἀπόλαυσιν ἐν τῇ τέχνῃ· ἀλλ' ἡ εὐχαρίστησις αὐτὴ δὲν εἶναι ἀλάνθαστον κριτήριον καὶ εἶναι καλὸν νὰ δυσπιστοῦμεν πρὸς αὐτήν· ἂς ἀναλογισθῶμεν τὰς πλάνας καὶ τὰ λάθη τῶν πρώτων μας ἐντυπώσεων. Βλέπομεν πρῶτον τὸ εὔκολον, τὸ κατ' ἐπιφάνειαν, τὸ ἄνευ μυστηρίου καὶ τὸ χωρὶς βάθος. Ἀγνοοῦμεν ὅτι κάθε μέγα συναίσθημα, ἐκδηλούμενον, ὑπερβάλλει κατὰ τὴν ἔκφρασιν. Δὲν ἀρκεῖ νὰ περιμένωμεν νὰ μᾶς ἀποκαλυφθῇ ἡ καλλονή, πρέπει νὰ προτρέξωμεν. Ἡ γλῶσσα τῆς τέχνης, ὅπως κάθε γλῶσσα, μανθάνεται διὰ μιᾶς προσπαθείας πρὸς κατανόησιν αὐτῆς. Βέβαια δὲν πρέπει νὰ ὑποκρινώμεθα δὲν λέγεται ὅμως εἰλικρίνεια ἡ ματαιότης ἡ ὁποία μᾶς κάμνει ν' ἀρνούμεθα τὴν καλλονὴν τὴν ὁποίαν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ αἰσθανθῶμεν.

Ὁ Εὐγένιος Καρριέρ, ὁ ζωγράφος περὶ τοῦ ὁποίου τόσος λόγος γίνεται εἰς τὸ Παρίσι, ἀπαντᾷ: Θέλετε νὰ σᾶς ἐξηγήσω τί ἔκαμα ἐγὼ ὁ ἴδιος διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν μου; Νομίζω πρῶτον ὅτι πρέπει νὰ σεβώμεθα τὴν ἀτομικότητα ἑκάστου· δὲν πρέπει νὰ ἐπιβάλλωμεν τὴν «μόρφωσιν» ἀλλὰ νὰ δημιουργῶμεν μίαν ἀτμοσφαῖραν μορφώσεως, ἡ ὁποία νὰ εἰσδύσῃ σιγὰ σιγὰ εἰς τὴν ψυχὴν ἐκείνου τὸν ὁποῖον θὰ διδάξωμεν.

Ἤρχισα μὲ τὸ νὰ δείχνω εἰς τὰ παιδιά μου ὡραῖα πράγματα καὶ ἐπροσπάθησα κατόπιν νὰ τοὺς ἀναπτύξω διατὶ ἦσαν ὡραῖα τὰ πράγματα αὐτά· νὰ τὰ κάμω νὰ ἐννοήσουν τὰς σχέσεις ποῦ ἔχουν τὰ πράγματα αὐτὰ μεταξύ των κατὰ μέρη, τὰς σχέσεις ποῦ κάθε πρᾶγμα ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ μὲ ὅλα τὰ πράγματα ποῦ τὸ περιβάλλουν· καὶ ἔτσι ἀνεπτύχθη μέσα των τὸ αἴσθημα τοῦ καλοῦ.

Καὶ νομίζω ὅτι αὐτὴ ἡ μόρφωσις χρειάζεται καὶ εἰς τὸ παιδὶ καὶ εἰς τὸν ἄνδρα: νὰ κυττάζῃ τὴν ζωήν, νὰ μάθῃ νὰ τὴν βλέπῃ, νὰ συγκινῆται ἀπὸ αὐτήν.

Ὁ ποιητὴς Λιμίλιος Βερχέρεν λέγει: Ἠθικὴ καὶ παίδευσις βασιζόμεναι ἐπὶ τοῦ θαυμασμοῦ θὰ ἦσαν τὰ ἀσφαλέστερα μέσα διὰ ν' ἀφυπνίσουν εἰς τὸ παιδὶ τὴν ὑψηλὴν ζωήν... Ἔπειτα, δὲν ἠμποροῦσε νὰ γίνῃ ἡ Κυριακή, ἡμέρα ἀποκλειστικῶς ἀφιερωμένη εἰς τὸ ὡραῖον ὅπως εἶναι καὶ ἡμέρα προσευχῆς;

Οἱ καλλιτέχναι, περισσότερον παρὰ οἱ ἀρχαῖοι βασιλεῖς, εἶναι ἀρχηγοί. Πείθουν διὰ τῶν ἔργων των. Ἀποτείνονται εἰς τὰ μύχια τῆς ὑπάρξεώς μας Ἡ πατρίς των καί, ἂν ἦναι μεγάλοι, ὁ κόσμος, ζῇ καὶ ἐνθουσιᾷ δι αὐτῶν. Ἂς τοὺς ἀκούῃ ὁ λαός, ἂς προσέρχεται εἰς αὐτοὺς διὰ τῶν ἀτραπῶν τὰς ὁποίας θὰ χαράξῃ νέα παίδευσις ἂς ἐκλέξῃ τοὺς μεγίστους· καὶ οἱ πάγκαλοι χρόνοι τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ βραδύνουν καὶ πάλιν ν' ἀνατείλουν.

ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΚΑΡΡΙΕΡ. — Εἰς τὴν Στοὰν Μπερνάιμ, εἰς τὸ Παρίσι, ἡ ἔκθεσις τῶν ἔργων τοῦ Εὐγενίου Καρριὲρ κινεῖ τὸν θαυμασμὸν τῶν παρισινῶν. Ἡ ζωὴ ἡ ὁποία ἀναδίδεται ἀπὸ τὰ ἔργα του δὲν εἶναι μόνον ἡ ζωὴ ἡ πλαστικὴ ἀλλὰ κάτι πλέον, ἡ ἐσωτερικὴ ζωή, ἡ τοῦ ὀνείρου· ζωὴ ἀνήσυχος, ἡ ὁποία προκαλεῖ βαθυτάτην συγκίνησιν εἰς ἐκεῖνον ποῦ δὲν βλέπει μόνον τὰ σχήματα ἀλλὰ ζητεῖ μέσα εἰς αὐτὰ τὴν ἀπωτέραν σκέψιν τοῦ καλλιτέχνου. Ἡ ἁρμονία τῶν χρωμάτων, τῶν μορφῶν, τῆς συνθέσεως, τοῦ περιβάλλοντος πρὸς τὴν σκέψιν τοῦ ζωγράφου εἶναι τόσον συγγενής, τόσον ἀποδίδει τὸ βαθὺ συναίσθημα τῆς θλίψεως —ἰδίως τῆς θλίψεως ἡ ὁποία κατέχει τὴν ψυχὴν τοῦ καλλιτέχνου— ὥστε ἀπὸ τὸ ὅλον ἔργον τοῦ Καρριὲρ ἀναδίδεται ἕνας ἦχος μελαγχολικός, ἐδῶ ἐλαφρός, ἐκεῖ βαρὺς καὶ πένθιμος, ποῦ ἐκφεύγει κάθε στιγμὴν ἀπὸ τὰς πολλαπλὰς σκηνὰς τῆς ζωῆς μας, ἡ ὁποία καὶ εἰς αὐτὴν τὴν χαρὰν ἐγκλείει τὴν μακρυνὴν ἠχὼ τοῦ δέους καὶ τοῦ πόνου. «Ἡ πρώτη μετάληψις», «Τὸ Ἄρρωστο παιδί», «Τὸ βραδυνὸ φιλί» εἶναι ἔργα τὰ ὁποῖα ἐπροκάλεσαν τοὺς μεγαλειτέρους ἐπαίνους καὶ τὰς μεγίστας τιμὰς πρὸς τὸν Καρριέρ. Λί προσωπογραφίαι του ἀποτελοῦν ἐπίσης σταθμὸν μελέτης διὰ τὸν Γάλλον ζωγράφον, ὁ ὁποῖος δίδει εἰς ὅλας τὰς εἰκόνας του τὴν ἀτομικήν του σφραγῖδα, καὶ τὸ ὁποῖον ἀπὸ τῶν πρώτων του ἔργων ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῶν καλλιτεχνῶν. Ἐκείνη ἡ ἀτμοσφαῖρα τῶν ἀπροχώρτων, τὴν ὁποίαν χύνει ἐπάνω εἰς τὰς εἰκόνας του, —«Τὸ ἄρρωστο παιδί», «Ἡ πρώτη μετάληψις»— εἶναι οὕτως εἰπεῖν αὐτὴ ἡ ψυχὴ του ἡ πλανωμένη ἐπάνω ἀπὸ τὰς καλλιτεχνικάς του ἐκδηλώσεις, ἡ σκέψις του ἡ περιβάλλουσα τὸ ἔργον μὲ τὸν λεπτὸν πέπλον τοῦ αἰσθήματος ἀλλὰ καὶ τῆς δυνάμεως.

Τὰ σχήματα δὲν ὑφίστανται ἀφ' ἑαυτῶν ἀλλὰ διὰ τῶν πολλαπλῶν σχέσεών των, λέγει ὁ ἴδιος, καὶ ὅλα, ἐπανέρχονται καὶ μᾶς ἐγγίζουν μὲ τὸ ἐλαφρότατον πέταμά των. Καὶ ἡ τέχνη του αὐτὴ ἀποκαλύπτεται πλήρης μέσα εἰς τὰς εἰκόνας του: ὄχι ἡ κατὰ τύπους μόνον ἀπόδοσις· ἀλλ' ἡ ἐκ τῆς ζωῆς ἐντύπωσις, τὸ συναίσθημα τὸ ὄνειρον

ΠΙΝΑΚΙΔΕΣ

ΠΕΡΝΟΥΣΑ πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν τὸ πεδίον τῆς Καλλιθέας ποῦ τὸ ἐπρασίνιζε ἡ ἀναγεννωμένη φύσις τοῦ ἀθηναϊκοῦ Μαρτίου. Εἶδα τοὺς φοιτητὰς εἰς δύο στοίχους κατὰ μέτωπον ἀνεπτυγμένους, πενῆντα ἕως ἑξῆντα λεβεντόπαιδα, τὸ ὅπλον ἐπ' ὤμου, νὰ κάμνουν τὸν στρατιωτικόν των περίπατον. Καὶ ἐγεννήθη μέσα μου μία ὡραία ἐλπίς. Ὑψηλοί, εὐθυτενεῖς, ρωμαλέοι. Εἰς τὸ μέτωπόν των ἐπάνω ἔλαμπεν ἕνα φῶς ποῦ εἶχε τὴν ἑστίαν του βαθειά, εἰς τὴν ψυχὴν μέσα. Τὴν στάσιν των, τὸ βάδισμά των, τὸ βλέμμα των περιέβαλλε σπανία ὁμορφιά. Τοὺς ἐφαντάσθην ἀποτελοῦντας ἕνα ὁλόκληρον τάγμα, ἕνα στρατόν. Αἱ κινήσεις των εἶχαν κάποιαν ἁπαλότητα. Μία ὡραία γραμμὴ ἐπλαισίωνε τὸ συμπαγὲς αὐτὸ σῶμα ἐκ πενῆντα νέων. γραμμὴ ὀνείρου ποῦ θὰ ἔδιδε εἰς τὴν εἰκόνα αὐτὴν ἕνας Γύζης. Δὲν ἦτον ὁ στρατιώτης ποῦ βλέπομεν καθ' ἡμέραν. Κάτι ἄλλο, πιὸ ὑψηλὸν πιὸ εὐγενές. Τὸ γόητρον ποῦ ἔχυνε γύρω του δὲν τὸ ἔδιδαν αἱ συχναὶ καὶ διετεῖς ἀσκήσεις, ἀλλ' ἡ συναίσθησις τοῦ καθήκοντος ποῦ ἐπετέλουν ἀδελφωμένοι ἐκεῖ εἰς τὸ ὕπαιθρον κάτω ἀπὸ τὴν σκιὰν ἑνὸς ἰδανικοῦ, ποῦ ἡ ψυχή των ἀνυψώθη μέχρις αὐτοῦ καὶ ἐθερμάνθη τὸ στῆθος των

Καὶ εἶδα μέσα εἰς τοὺς πενῆντα αὐτοὺς εὐθυτενεῖς νέους ἀκόμη μίαν φορὰν τὸ ὄνειρον, νὰ δίδῃ τὸ σθένος καὶ τὴν ρώμην εἰς τὴν ζωήν.

ΤΟ «Νέον Ἄστυ» ἀφηγεῖται τὸ ἑπόμενον ἀνέκδοτον τοῦ Νοβέλλη ὅτε ἀκόμη ἡ ζωὴ τοῦ καλλιτέχνου ἦτο διαρκὴς πάλη καὶ δοκιμασία:

Ἡ δημοτικότης τοῦ Νοβέλλη κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τοῦ καλλιτεχνικοῦ του βίου ἦτο τόση, ὥστε ἤρκει τὸ ὄνομά του εἰς τὸ πρόγραμμα διὰ νὰ ἐλκύσῃ ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία εἰς τὴν πόλιν ὅπου ὁ θίασος παρίστανε, πλήθη ἀκροατῶν.

Μεθ' ὅλα ταῦτα οἱ μικροὶ θίασοι εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Νοβέλλη ἔπαιζε δὲν ἐπήγαιναν διόλου καλὰ καὶ ὁ νεαρὸς τεχνίτης ἠναγκάζετο συχνὰ ν' ἀκούῃ μὲ μελαγχολίαν σημαίνουσαν τὴν ὥραν τοῦ γεύματος.

Μίαν ἑσπέραν, εἰς τοὺς δρόμους τῆς Βερώνης συνήντησε μεγάλην οἰκογένειαν ἐπαρχιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἔλεγαν, ὅτι τὸ βράδυ θὰ ἐπήγαιναν εἰς τὸ θέατρον νὰ ἴδουν τὸν Νοβέλλη. Ὁ ἠθοποιὸς τοὺς παρηκολούθησε καὶ τοὺς εἶδε νὰ εἰσέρχωνται εἰς ἕνα ξενοδοχεῖον. Εἰσῆλθε λοιπὸν καὶ αὐτὸς ὄπισθέν των καὶ τοὺς ἐπλησίασε:

— Πηγαίνετε τὸ βράδυ στὸ θέατρον νὰ ἰδῆτε τὸν Νοβέλλη; ἠρώτησε.

— Ἀκριβῶς.

— Ἐγὼ εἶμαι ὁ Νοβέλλη.

Οἱ ἐπαρχιῶται ἤρχισαν νὰ τὸν περιεργάζωνται.

— Θὰ μᾶς κάμετε ἀπόψε νὰ γελάσωμε;

— Ἐξαρτᾶται, ἀπήντησε ὁ Νοβέλλη. Ἂν ἔχω κέφι, θὰ γελάσετε πολύ. Ἀλλὰ σήμερα ὅλην τὴν ἡμέραν ἤμουν μόνος μου καὶ ἐγὼ ὅταν δὲν ἔχω ἀπὸ τὴν ἡμέραν συντροφιά, δὲν ἔχω κέφι τὸ βράδυ.

— Τότε δὲν κάθεσθε μαζῆ μας νὰ φᾶμε νὰ σᾶς ἔλθῃ ἡ ὄρεξις;

— Κὸν πιατσέρε, εὐχαρίστως!

Ὁ ἠθοποιὸς ἔφαγε καλά, πολὺ καλὰ καὶ οἱ ἐπαρχιῶται ἐγέλασαν τὸ βράδυ μὲ τὴν καρδιά των.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

κ. Σ. Ζάκυνθον. — Διατί τόσος σωβινισμός; Θέλετε λοιπὸν νὰ κλεισθῶμεν ὡς Κινέζοι μέσα εἰς τὰ μικρούτσικα ἑλληνικά τείχη; Ὅ τι ἑλληνικὸν ὑπάρχει, ἄξιον μνείας, ἔχει τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὰ «Παναθήναια». Αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον μας. Ἀλλά, ἐκτὸς τῶν τραγουδιῶν τοῦ Ἄραμη μᾶς συγκινεῖ καὶ ὁ Μπάχ. Καὶ ὅταν ἡ ἐκ τοῦ καλλιτεχνήματος συγκίνησις μεταγγίζεται καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ψυχήν, αὐτὸ σημαίνει ὅτι καὶ ἡ ἑλληνικὴ ψυχὴ ἠμπορεῖ ν ἀνοίξῃ τὴν ἀγκαλιά της καὶ εἰς τὴν ξένην ἔμπνευσιν. Εἶναι συγγενεῖς βλέπετε αἱ χορδαὶ τῆς ζωῆς. Καὶ ἡ τέχνη, ἡ ὁποία εἶναι τῆς ζωῆς ἀπαύγασμα, ὅταν θωπεύῃ κάτι μέσα μας, δὲν εἶναι ξένη. Μᾶς συνδέει μὲ αὐτὴν ἕνα ἀόρατον νῆμα, ποῦ ἀδελφώνει τὰ ἔθνη.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὸ «Ἄστυ» γράφει ὅτι κατὰ τὰς παρατηρήσεις Γερμανοῦ ἰατροῦ διαμείναντος ἐν Ἀφρικῇ, τὰ νεογνὰ τῶν μαύρων ἔχουν τὸ χρῶμα τῶν τῆς λευκῆς φυλῆς. Μετὰ δύο ἢ τρεῖς περίπου ἡμέρας τὸ χρῶμα των γίνεται κυανοῦν, μετὰ δέκα καστανὸν καὶ μετὰ 3—4 μῆνας τελείως μαῦρον.

Ὑπὸ τῆς «Ἑταιρίας πρὸς διδασκαλίαν ἀρχαίων δραμάτων» παρεστάθη εἰς τὸ πρωτότυπον ἡ «Μήδεια».

Τὴν 4 Μαΐου προσεχοῦς συγκροτεῖται ἐν Ἀθήναις τὸ δεύτερον πανελλήνιον ἰατρικὸν συνέδριον.

Ἡ ἀνέγερσις τοῦ μνημείου εἰς τὸν Ζολᾶ ἀνετέθη ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς εἰς τὸν Βέλγον γλύπτην Μενιέ. Ὁ Μενιὲ ἐδέχθη ζητήσας ὅμως ὡς συνεργάτην καὶ ἕνα γλύπτην Γάλλον.

Οἱ ἐν Ἑλβετίᾳ Ἕλληνες φοιτηταὶ ἀποτείνουν ἔκκλησιν πρὸς τὸ Πανελλήνιον ὑπὲρ ἐγέρσεως μνημείου ἐν Γενεύῃ τοῦ μεγάλου φιλέλληνος Ἰωάννου Γαβριὴλ Ἐϋνάρδου.

Αἱ παραστάσεις τῆς «Νέας Σκηνῆς» ἐν Αἰγύπτῳ προσελκύουν κόσμον πολύν. Τὸ θέατρον πάντοτε πλῆρες.

ΠΡΟΤΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΛΩΜΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

τῇ πρωτοβουλίᾳ τῶν «Παναθηναίων».

— ἀδείᾳ τοῦ Ὑπουργείου —

Ἐκ προηγουμένων εἰσφορῶν.....	Δρ.	1.303.20
Κωνσταντῖνος Μάνος.....	»	100.—
Τάσος Καζώτης	»	10.—
		1.413.20

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΚΩΔΙΞ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ συνταχθεὶς ὑπὸ Ἡλία Λιακοπούλου, ὑφηγητοῦ καὶ τμηματάρχου. Ἔκδοσις Β'. Ἀθῆναι 1903 βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας» σχ. 16ον σελ. 208 δρ. 2.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ ΛΕΞΙΚΟΥ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΙΚΟΥ φυλλάδιον 12ον περιέχον ἀπὸ ***Ἠραίας δῆμος*** μέχρι ***Ἰωαννίδης Βενιαμὶν*** καὶ τὴν εἰκόνα τῆς Σμύρνης. Ἐκδόται Μπὲκ καὶ Μπὰρτ ἐν Ἀθήναις.

ΤΟ ΓΑΛΑ ὑπὸ Ραϊνόλδου Δημητριάδου, — Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Ἀθῆναι 1903 τυπογραφεῖον «Ἑστίας» Κ. Μάϊσνερ καὶ Ν. Καργαδούρη σελ. 104, λεπτὰ 40.

A FEW NOTES ON THE GOSPELS ACCORDING TO ST. MARK AND ST. MATTHEW based chiefly on modern greek by Alex. Pallis (Liverpool, the Liverpool Booksellers' Co Ltd 1903).

Ο ΕΦΗΒΟΣ ΤΩΝ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ ὑπὸ Α. Σ. Ἀρβανιτοπούλου (Ἀθῆναι 1903 τυπογραφεῖον «Ἑστία» Κ. Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη σχ. 16ον σελ. 40 δρ. 2).

BULLETIN de Correspondance Hellénique (Ecole Française d' Athènes) I — VI Vingt-sixième Année 1902. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

BULLETIN de Correspondance Hellénique (Ecole Française d' Athènes) VII-XII Vingt-cinquième année 1901. Ἐν Ἀθήναις, τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

LES FOLLES VERVEINES par Philéas Lebesque — Paris et Lille, «Le Beffroi».

ΤΙΣ ΕΣΤΙΝ ἡ ἀληθής, αἰωνία καὶ γονιμωτάτη εὐποιΐα. — Προσφώνησις Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου πρὸς τοὺς ἐν τῷ συλλόγῳ τῶν Μικρασιατῶν «Ἀνατολὴ» κτλ. Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ὑπὸ Ι. Γ. Δρόϋσεν ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ἰω. Δελλίου. Τόμος Τρίτος Ἱστορία τῶν Ἐπιγόνων τεῦχος Γον — Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ 196. — Ἐν Ἀθήναις τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου 1903.

Ἀγγέλλονται:

Λάμπρου Ἀστέρη:

«Ἀπὸ κάποιους ρυθμοὺς» ποιήματα.

«Ἀπὸ τοὺς ὡραίους θανάτους» διηγήματα.